

Valvomaan ja palvelemaan muita

Herättämisen käsite Siionin virsissä

Miikka Huuskonen
Yleisen käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion		Laitos – Institution	
Teologinen tiedekunta		Käytännöllinen teologia	
Tekijä – Författare			
Miikka Huuskonen			
Työn nimi – Arbetets titel			
Valvomaan ja palvelemaan muita: Herättämisen käsite Siionin virsissä			
Oppiaine – Läroämne			
Yleinen käytännöllinen teologia			
Työn laji – Arbetets art		Aika – Datum	Sivumäärä – Sidoantal
Pro gradu -tutkielma		6.4.2020	90 + 11
Tiivistelmä – Referat			
<p>Tutkielma käsittelee herännäisyyden virsikokoelman Siionin virsien uusinta laitosta vuodelta 2016. Tarkastelun kohteena ovat virsissä annetut merkitykset herättämiseen viittaaville sanoille. Tutkielma kysyy, millaisen merkityksen sanat saavat asiayhteydessään, millainen heräämisen teologia niiden pohjalta muodostuu ja millaisia vaikutteita tuon ajattelun taustalla on. Erityisesti virsiä tarkastellaan herännäisyyden historiaa sekä pietismin ja herrnhutilaisuuden taustaa vasten. Menetelmänä käytetään systemaattista analyysiä. Tutkimusaineisto muodostuu 28 virrestä, joissa esiintyy sana ”herätä”, ”herättää”, ”herätellä” tai ”herätys”.</p> <p>Ihmisen hengellinen herättäminen on virsissä Jumalan teko, jonka kolminaisuuden persoonat tekevät yhdessä. Jumalan sana kutsuu ihmistä siihen. Jeesus tai Isä lähettää Pyhän Hengen, joka saa ihmisen ottamaan vakavasti tuon kutsun.</p> <p>Heräämätön ihminen on virsien mukaan sydämessään vieraantunut Jumalasta. Hänen uskonsa on kuollut, hän tekee syntiä ja tuntee tarkemmin määrittelemätöntä murhetta. Heräämisellä on kaksi rinnakkaista merkitystä. Osassa virsiä se merkitsee pietististyyppistä synnintunnon heräämistä, joka aiheuttaa ihmiselle syyllisyyttä, ahdistusta ja kadotuksen pelkoa ja johtaa hänet pyytämään armahdusta Jumalalta. Tällaista heräämistä kuvataan ihmisen sydämen särkymiseksi, jolloin hänen ylpeytensä vaihtuu nöyryydeksi Jumalan edessä. Särkynyt sydän tuntee murhetta syntisyydestään ja iloa Jumalan armollisuudesta. Osa virsistä puhuu heräämisestä uskon tai toivon syntytahtumana, jonka myötä ihmisen kokema ahdistus väistyy.</p> <p>Heräämisestä alkavaa elämänvaihetta virret kutsuvat valvomiseksi, joka on Jeesukseen suuntautunutta elämää. Se on toisaalta kilvoittelua, jossa ihminen seuraa taivaaseen vievää elämän tietä täyttäen Jumalan tahtoa ja tukien uskonveljiä ja palvelen kaikkia lähimmäisiä. Hän vastustaa synnin ja maailman kiusauksia, joilla kiusaaja, persoonallinen paha, pyrkii saattamaan ihmisen vaelluksen ennenaikaisesti päätökseen. Toisaalta valvominen esitetään uskona, toivona ja ilona, jotka syntyvät ja pysyvät yllä, kun ihminen pysyy muiden kristittyjen seurassa, kuulee siellä sanomaa armosta ja saa tukea toisilta heränneiltä. Nämä valvomisen kaksi puolta ovat vuorovaikutuksessa, jossa armon sanoma ja toivo antavat heränneelle voimia kilvoitteluun kohti taivasta. Kristitty on kuitenkin uskossaan heikko ja pyytää siksi vahvistusta Jumalalta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord			
armonjärjestys, herännäisyys, hymnologia, kilvoittelu, kääntymys, pietismi, virret			
Säilytyspaikka – Förvaringställe			
Helsingin yliopiston kirjasto			
Muita tietoja			

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
1.1	Aluksi	1
1.2	Herätyksen teologian kansainvälinen tausta	2
1.3	Herännäisyys ja herätys.....	6
2.	Tutkimuksen toteuttaminen.....	12
2.1	Tutkimustehtävä	12
2.2	Tutkimusaineisto	12
2.3	Aiempi tutkimus.....	14
2.4	Tutkimuksen toteuttaminen.....	16
3.	Heräämisen käsitteet Siionin virsissä.....	18
4.	Kolmiyhteinen Jumala herättäjänä	22
5.	Heräävä ihminen	30
5.1	Ihminen ennen heräämistään.....	30
5.2	Herättämisteko	40
5.3	Ihmisen sisin heräämisessä.....	50
5.4	Heräämisen vastustajat ja vastukset	58
5.5	Herännyt valvovana ihmisenä	63
6.	Johtopäätökset	77
7.	Lyhenteet.....	84
8.	Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	85
8.1	Päälähteet	85
8.2	Sekundäärilähteet	85
8.3	Apuneuvot.....	86
8.4	Kirjallisuus	86
	Liite 1: Tutkimusaineiston siioninvirret.....	91
	Liite 2: Analyysin pohjaksi valikoituneet käsitteet.....	101

1. Johdanto

1.1 Aluksi

Aika ajoin syntyy keskustelua herännäisyyden suhteesta herätykseen. Vuonna 2014 toimittaja Heli Karhumäki kritisoi Perusta-lehden teologisilla opintopäivillä herännäisyyttä herätyksen pelosta.¹ Tohtorikoulutettava Olli Viitaniemi esitti samana vuonna Karjalan teologisen seururan symposiumissa huomion, ettei herännäisyyden palvelujärjestön Herättäjä-Yhdistyksen strategia mainitse herätystä lainkaan.² Toisaalta nuorisosihteeri Mika Nuorva esitteli vuonna 2018 Herättäjä-Yhdistyksen nuorisotyön Nuori YTY -lehdessä heräämisen käsitettä herännäisyydessä ja pohti, miten se eroaa termin synnyttämistä mielikuvista.³ Puheenvuorot herättävät kysymyksen siitä, onko herännäisyys nimestään huolimatta kadottanut yhteytensä hengelliseen heräämiseen vai onko heräämisen käsite saanut liikkeen piirissä muotoja, joita kaikki keskustelijat eivät tunnista? Tämä tutkielma lähestyy aihetta kysymällä, miten nykyheränneet veisaavat heräämisestä virsikirjansa Siionin virsien⁴ sanoin.

Tämän pro gradu -tutkielman valmistumisesta erityiskiitoksen ansaitsee *Svenska litteratursällskapet i Finland*, joka myönsi tutkielman työstämistä varten 2000 euron apurahan Holger Frykenstedtin stipendirahastosta. Apurahan ehtojen mukaisesti oheen on liitetty stipendirahaston tunnus.

¹ Vähäsarja 2014.

² Viitaniemi 2014, 1.

³ Nuorva 2018. Nuorvan mukaan ihmisen uskonnollinen herätys tarkoittaa yleisessä kielenkäytössä uskon ja pelastusvarmuuden syntymistä, mutta herännäisyydessä oman rakkaudettomuuden, epäuskon ja kelvottomuuden ymmärtämistä.

⁴ Tässä tutkielmassa Siionin virret -virsikokoelmaan viitataan joko termillä ”Siionin virret”, ”Siionin virsien kokoelma” tai kokoelma. Kokoelman sisältämää yksittäiseen virteen viitataan puolestaan termillä ”siioninvirsi” tai ”virsi”. Jälkimmäinen termi viittaa aina siioninvirsiin, ellei muuta ole mainittu.

1.2 Herätyksen teologian kansainvälinen tausta

Raamatussa ei juuri puhuta ihmisen hengellisestä herätyksestä, mikä on vaikuttanut siihen, ettei herätys ole ollut protestanttisessa dogmatiikassakaan keskeinen käsite.⁵ Herätyksen tausta uskonnollisena käsitteenä on silti luterilaisen ortodoksian eli puhdasoppisuuden parissa 1600-luvulla kehittyneessä armonjärjestyksen eli pelastusjärjestyksen teologiassa (*ordo salutis*). Jo keskiajan tomistinen teologia oli eritellyt pelastuksen vaiheita,⁶ mutta ortodoksian aikana teologia alettiin nähdä teoreettisen tieteen sijaan käytännöllisenä tieteenä, joka tarkastelee syntisen ihmisen saattamista osalliseksi pelastuksesta, ja sen mielenkiinto kääntyikin ihmissubjektiin. Armonjärjestyksestä tuli keskeinen käsite, sillä se esitti loogisessa järjestyksessä, kuinka pelastava lahjavanhurskaus tulee ihmisen osaksi.⁷ Eri teologit sisällyttivät siihen vaihtelevan määrän vaiheita. Johann Gerhardilla (1582–1637) niitä oli kolme: (1) parannus (*de poenitentia*), (2) vanhurskauttaminen uskon kautta (*de justificatione per fidem*) ja (3) hyvät työt (*de bonis operibus*). Myöhäisen ortodoksian teologilla David Hollazilla (1648–1713) vaiheita oli peräti yhdeksän: (1) kutsu (*vocatio*), (2) valaiseminen (*illuminatio*), (3) kääntymys (*conversio*), (4) uudestisyntyminen (*regeneratio*), (5) vanhurskauttaminen (*justificatio*), (6) mystinen yhdistyminen (*unio mystica*), (7) uudistuminen (*renovatio*), (8) uskon ja pyhyiden säilyttäminen (*conversatio fidei et sanctitatis*) sekä (9) kirkastus (*glorificatio*). Uskon alkuvaiheen tarkka erittelemine oli Hollazilla vastaus nousevan pietismin ja mystiikan haasteeseen.⁸

⁵ Deichgräber 1982, 220–221. Vanhassa testamentissa herättäminen liittyy lupauksiin Jumalan antamista, ”herättämistä” pelastajahahmoista, kuten Kyyros (Jes. 45:13) tai Salomo (2. Sam 7:12). Uudessa testamentissa se viittaa tavallisesti konkreettiseen kuolleista herättämiseen. Kaksi poikkeusta on: Efesolaiskirje kehottaa: ”Herää, sinä joka nukut, ja nouse kuolleista, niin Kristus on sinua valaiseva!” (Ef. 5:14). Roomalaiskirjeessä Paavali kehottaa: ”Tehän tiedätte, mikä hetki on käsillä. Teidän on aika herätä unesta, sillä pelastus on nyt meitä lähempänä kuin silloin, kun meistä tuli uskovia.” (Room. 13:11) Paavalilla heräämiseen liittyy etiikka, luopuminen ”pimeyden teoista” ja eläminen ”niin kuin päivällä eletään”, mikä tapahtuu, kun ihminen ”pukee ylleen Kristuksen”. Saksalaisessa teologiassa herätystä ovat Deichgäberin mukaan käsitelleet laajemmin Emil Wacker ja Karl Barth. Deichgräber 1982, 220–221. Wackerin armonjärjestyksen mallissa hengellisen elämän eri vaiheilla on kaksi puolta, aktiivinen Jumalan teko ja sen passiivinen vaikutus ihmisessä. Herätys (*Erweckung*) on Jumalan kutsun (*Berufung, vocatio*) passiivinen puoli. Wacker 1960, 19–40. Wackerilla herätyksen merkitys on siten vastaava kuin Franckella, Kahlilla ja Ignatiuksella. Ks. Matthias 2004, 58–61, Kettunen 1964, 39–45 ja Haavisto 1995, 187. Barth on käsitellyt herätystä perusteellisesti teoksessaan Kirkollinen dogmatiikka Wackerin tavoin kääntymyksen yhteydessä. Barth 1985, 626–660.

⁶ Pietilä 1932, 390–392. *Illuminatio*-termille on suomenkielisessä kirjallisuudessa ainakin kaksi vastinetta. Pietilä käyttää termiä ”valistus”. Pietilä 1932, 391. Tiirilä käyttää termiä ”valaisu”, Tiirilä 1954, 50, samoin Haavisto. Haavisto 1995, 187.

⁷ Haavisto 1995, 180–181.

⁸ Pietilä 1932, 391–393. Herännäisyyttä on erottanut pietismistä monivaiheisten armonjärjestysten vieroksunta ja uskonelämän tiivistäminen herätykseen, sitä edeltäneeseen suruttomaan huolettomuuteen pelastuksen asiassa ja herätystä seuranneeseen armonkerjäläisyyteen. Paavo Ruotsalainen vieroksui ainakin yksityiskohtaisia armonjärjestyksiä, mutta herännäispappien keskuudessa niillä oli

Pietismi oli 1600-luvulla syntynyt hurskausliike, joka painotti yksilöllisyyttä ja uskonelämän syventämistä. Pietismin varhaisia juuria olivat englantilainen puritanismi, alankomaalainen hurskausliike sekä Johann Arndtin (1555–1621) kirjoituksista Saksassa alkunsa saanut hurskausliike. Nimellä ”pietismi” tarkoitettiin alun perin 1670-luvulla Saksassa alkunsa saanutta luterilaisen kirkon uudistusliikettä, jonka keskeisiä hahmoja olivat Philipp Jakob Spener (1635–1705), August Hermann Francke (1663–1727) ja herrnhutilaisuutena tunnetun, varsinaisesta pietismistä erkaantuneen liikkeen perustaja kreivi Nikolaus Ludwig von Zinzendorf (1700–1760).⁹ Saksasta pietismi ja herrnhutilaisuus levisivät Pohjoismaihin.¹⁰

Pietistinen liike toi armonjärjestykseen kaksi muutosta: Ensinnä armonjärjestys alettiin tulkita loogisen tapahtumasarjan sijasta ajallisesti. Kun ortodoksian teologien mukaan eri vaiheet saattoivat tapahtua myös yhtä aikaa, pietististen pelastusjärjestysten vaiheet olivat toisistaan ajallisesti erillisiä sekä psykologisesti koettavia ja ihmisen käytöksestä havaittavia.¹¹ Toiseksi pietismi lisäsi herätyksen osaksi pelastusjärjestystä kutsun ja valaisemisen väliin.¹² Ero herätyksen ja valaisemisen välillä oli siinä, että pietistit tarkoittivat herätyksellä ihmisen synnintunnon

kannatusta, ks. Jonzon 1937, 222–223, 235–236. Lagus luopui vanhemmiten monivaiheisesta pelastusjärjestyksestä, ks. Pitkänen 2013, 184. Wilhelmi Malmivaaran mukaan uskonelämässä oli olennaista, että Kristus ja syntinen päätyivät toistensa pariin, mutta se tapahtui eri ihmisillä eri tavoin, ks. Tiirilä 1944, 155.

⁹ Wallmann 1997, 11–16.

¹⁰ Brecht 1993, 1. Pietismin käsitteellä ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Alkuaan sillä tarkoitettiin Spenerin ja Francken ympärille syntyneitä liikettä. Albrecht Ritschl loi teoksessaan *Geschichte des Pietismus* (1880–1886) teologisen pietismikäsitteen, joka kattoi myös alankomaalaisen hurskausliikkeen radikaalipietistisen separatismien ja herrnhutilaisuuden. Wallmann tekee jaon laajan ja suppean pietismikäsitteen välille. Laajassa mielessä pietismi tarkoittaa tällöin Johann Arndtista alkunsa saanutta hurskausliikettä ja suppeassa mielessä Speneristä alkunsa saanutta uudistusliikettä. Wallmann 1997, 12–15. Martin Brecht pitää Wallmannin jakoa tarpeettomana, ja katsoo saksalaisen pietismin olevan osa kansainvälistä pietististä liikehdintää, joka kattaa yksilöhurskautta korostaneet liikkeet 1500-luvun alun puritanismista sekä alankomaalaisesta ja saksalaisesta hurskausliikkeestä aina nykypäivään asti. Brecht 1993, 6–7.

¹¹ Haavisto 1995, 181.

¹² Pietilä 1932, 390–392. Tiirilän mukaan herätys ei ole pietismin uutuus verrattuna puhdasoppiisuuden ajan pelastusjärjestyksiin, vaan vastaa niissä valaisuna (*illuminatio*) tunnettua vaihetta. Tiirilä 1954, 46–54. Pietilän kantaa tukee suomalaisen pietistisen virsirunoilijapapin Bengt Jacob Ignatiuksen uskonjärjestyksen malli: kutsuminen, herääminen, valaiseminen, kääntyminen, parannus, uudestisyntyminen, usko, vanhurskauttaminen, pyhitys. Malli ei ole ehdoton vaan saa eri teksteissä erilaisia lyhyempiä muotoja. Sisällön joustavuus on ominaista pietistisille pelastusjärjestyksille, mutta ne seuraavat tavallisesti seuraavaa perusmallia: parannus, usko, pyhitys. Haavisto 1995 184–187. Tiirilän luonnostelevaan pelastusjärjestyksen malliin kuuluu valmistava vaihe, armon omistaminen ja uusi elämä. Valmistavaan vaiheeseen kuuluu sanan ja yleisen ilmoituksen kautta tapahtuva Jumalan kutsu, jonka vaikutus ihmisessä on puolestaan valaiseminen eli herätys. Se tarkoittaa oman syntisyyden, Jumalan vastaisuuden ja Jumalasta riippuvaisuuden ymmärtämistä. Armon omistamiseen liittyy kolme sisäkkäistä osaa: parannus katumuksena ja anteeksiannon anomisena, usko luottamuksena Jumalaan sekä uskosta seuraava vanhurskauttaminen, jossa ihminen tulee armon alaisuuteen ja Jumalan hyvien lahjojen saajaksi. Armon omistamiseen sisältyy uudestisyntyminen, eli Pyhän Hengen saaminen ja Jumalan lapseksi tulo, sekä pyhitys, joka tarkoittaa uutta, Jumalan tahdon mukaista eettistä elämäntapaa. Tiirilä 1954, 46–87.

heräämistä,¹³ kun taas valaiseminen oli ortodoksian Hollazin mukaan Pyhän Hengen vaikuttamaa evankeliumin yhä syvempää ymmärtämistä, jolloin sen pääosassa ei ollut Jumalan laki vaan evankeliumi.¹⁴

Herätys on siis osa laajempaa kääntymyksen ja uudestisyntymän tematiikkaa. Pietismin oppi-isä Spener tarkoitti herätyksellä (*Erweckung*) evankeliumin julistamisen aiheuttamaa elävää uskoa, jossa Kristus on keskipisteessä ja ihmisen teot muuttuvat. Hänet siis sekä luetaan vanhurskaaksi (forensinen vanhurskauttaminen) että tehdään vanhurskaaksi (effektiivinen vanhurskauttaminen), mikä ilmenee näkyvänä pyhityksenä ihmisen elämäntavassa. Tavallisemmin Spener kutsui tätä prosessia uudestisyntymäksi (*Wiedergeburt*), jossa kasteessa saamansa uudestisyntymän ja armon menettäneessä ihmisessä syntyy usko, hän saa Jumalan lapsen aseman ja tulee uudeksi luomukseksi.¹⁵

Pietismin taustalla vaikuttavassa englantilaisessa puritanismissa kääntymyksellä oli myös keskeinen osa. Luterilaisesta Speneristä poiketen se esitti kääntymyksen rauhan ja rauhattomuuden vaihteluna. Puritaanien mukaan ihminen koki ensin lain herätyksen. Siinä hän havaitsi toimivansa vastoin Jumalan tahtoa ja pyrki sen täyttämässä täydellisyyteen siinä kuitenkin onnistumatta. Lain herätyksen (*conversion*) tarkoitus oli tehdä ihmiselle selväksi hänen sisäinen turmeltuuneisuutensa ja saattaa hänet toivottomuuden tilaan. Vasta sen jälkeen saattoi koittaa evankeliumin herätys (*awakening*), jossa itseensä pettynyt ihminen pyysi Kristukselta pelastusta ja sai tältä Pyhän Hengen, jonka avustamana hän pystyi noudataamaan Jumalan tahtoa.¹⁶

Puritaanisuudesta vaikutteita saanut Francke toi kääntymysajattelun kiinteäksi osaksi saksalaista pietismiä. Francken mukaan useimmat kasteessa uudestisyntyneet olivat aikuisuuteensa mennessä hylänneet kasteenliiton, ja uudestisyntynyt tila oli saavutettavissa jälleen vain ajoitettavissa olevan kääntymyskokemuksen kautta. Franckella kääntymys sisälsi puritanismin tapaan katumuskaupunkia. Katumus oli Franckella ihmisen syvää tietoisuutta omasta syntisyydestään ja tuon tietoisuuden särkemän sydämen kokemaa kadotuksen pelkoa. Katumuskaupunkissa ihminen joutui Francken mukaan ensin synnintuntoon. Hän käsitti oman kykenemättömyytensä vastustaa syntiä, ja ymmärsi Jumalan vihan kohtaavan hänet.

¹³ Ks. esim. Haavisto 1995, 187–195 ja Tiililä 1954, 46–54.

¹⁴ Pietilä 1932, 393.

¹⁵ Matthias 2004, 52–53.

¹⁶ Matthias 2004, 54–55.

Katuva ihminen anoi Jumalalta rukouksessa anteeksiantoa ja tarttui vanhurskautukseen Kristuksessa. Katumuksen seurauksena ihmisen mieli oli pysyvästi muuttunut. Hän hylkäsi maailman ja kielsi itsensä. Hän oli puritaanisen mallin mukaisesti kuuliainen Jumalan tahtoa kohtaan, ja luterilaisen teologian mukaisesti usko antoi hänelle luottamuksen sovitukselle Kristuksessa.¹⁷

Herätyksestä tuli Francken toiminnasta alkunsa saanutta Hallen pietismiä 1700-luvun puolivälissä leimannut sana, ja se levisi 1700-luvulta alkaen Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa moninaisten hurskausliikkeiden keskeiseksi termiksi. Pietisteille herätys merkitsi ”kristityn ravistelua hereille yhä uudelleen uskonnollisesta horroksesta raamatulliseen ja Kristus-keskeiseen elämäntapaan”. Siihen liitetyen korostettiin ihmisen syntisyyttä ja riippuvaisuutta ansaitsemattomasta armosta. Puhe herätyksestä oli vastailmiö ajan rationaalisuudelle, yksilön autonomian korostamiselle ja valistuksen eettiselle uskonnollisuudelle. Herätystä korostaneet liikkeet painottivat sosiaalista toimintaa ja uudenlaisia uskon ilmaisemisen ja levittämisen muotoja. Henkilökohtainen uskontodistus oli tärkeämpää kuin oppi. Maallikkosaarnat kutsuivat katumukseseen, kääntymykseen ja pyhityselämään.¹⁸ Herrnhutilaisuudessa kääntymyskokemus ei ollut ehdoton kristityn tunnusmerkki Hallen pietismin tapaan. Etäännyessään nuoruutensa pietismistä kreivi Zinzendorf alkoi kritisoida hallelaista katumuskipailun vaatimusta.¹⁹ Kääntymys ja herätys kuuluivat silti myös herrnhutilaiseen hengellisyyteen. Esimerkiksi Tukholman herrnhutilaiseen veljesseurakuntaan kuuluneella virsirunoilijalla Johan Kahlilla (1721–1746) herääminen oli pietistiseen tapaan pelastusjärjestyksen vaihe, jossa suruton ja hengellisesti kuollut ihminen ymmärsi syntisyytensä ja kadotuksenalaisuutensa ja jonka seurauksena hän nöyrtyi hakemaan armoa Jumalalta. Tällaisessa ”armonkerjäläisessä” Pyhä Henki synnytti uskon. Uskova koki kyllä monesti omistavaa luottamusta Kristuksen pelastustekoon, mutta uskossa oli ihmisen syntisyyden vuoksi jatkuvasti läsnä katumus ja epävarmuus pelastuksesta,

¹⁷ Matthias 2004, 58–61.

¹⁸ Graf 1999, 1490–1491. Sitaatin käännös tekijän. Teologisella pohdinnalla ei ole pietistisessä perinteessä ollut itseisarvoa, vaan sen on pitänyt palvella uskonelämää käytännöllisellä tasolla. Niinpä merkittävimmät pietistisen teologian lähteet ovat saarnoja ja hartauskirjoja. Saksalaisella 1700-luvun pietistisellä teologialla oli kyllä yhdistäviä piirteitä, kuten Raamatun näkeminen kaikilta osiltaan erehtymättömänä Jumalan sanana; kirkko-oppi, joka korosti näkymätöntä uskovien kirkkoa näkyvän sijaan; sekä pyhityksen ja eskatologian korostus. Uskontulkintojen moninaisuutta edisti myös se, että pietismi salli teologisen ajattelun ja itsenäisen raamatuntulkinnan maallikoille. Esimerkiksi Martin H. Jungin mukaan vasta pietismi teki protestanttisuudesta Raamattu-uskonnon, mikä laajensi reformaation yleisen pappeuden periaatteen yhteiseksi teologiudeksi, ks. Jung 2005, 83–87.

¹⁹ Meyer 1995, 31–32.

mikä johti häntä Kristuksen puoleen. Kristus asui nimenomaan ihmisessä, joka koki tarvitsevansa pelastusta.²⁰ Tämä ajatus jatkuvasta katumuksesta yksittäisen kääntymyskokemuksen ja sitä seuraavan pyhityksen sijaan oli ero Hallen pietismin ajatteluun. Herrnhutilaiset puhuivatkin ”minuuttikäntymyksestä” (*Minutenbekehrung*), jossa Jumalan edessä itseään häpeävä syntinen sai yhä uudelleen lohdutuksen katsahtaessaan Vapahtajaansa. Hänestä oli tullut ”autuas syntinen” (*die selige Sünderschaft*),²¹ ja hän oli jatkuvassa kanssakäymisessä Kristuksen kanssa.²²

1.3 Herännäisyys ja herätys

Herännäisyys eli körttiläisyys on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä vaikuttava herätysliike. Sen organisaationa toimii Herättäjä-Yhdistys ry., jolla on vajaa 6000 jäsentä. Satatuhatta suomalaista kertoo kuuluvansa liikkeen piiriin tavalla tai toisella. Liikkeen merkityksestä kirkolle kertoo, että vuonna 2002 kirkon työntekijöistä 43 % kertoi kuuluvansa siihen tai saaneensa vaikutteita herännäisyydestä. Vuonna 2003 liikkeellä oli toimintaa 63 % luterilaisen kirkon seurakunnista.²³

Suomen luterilaiset herätysliikkeet ovat saaneet keskeiset vaikutteensa saksalaisesta pietismistä ja herrnhutilaisuudesta sekä englantilaisesta herätyskristillisyydestä, joka levisi 1700-luvulla ensin sivistyneistön ja myöhemmin kansan parissa.²⁴ Tämän vanhan pietismin pohjalle syntyi 1800-luvun alkupuolen Savon ja Pohjanmaan herännäisyys, jonka johtoon nousi tilallinen Paavo Ruotsalainen. Liike sai kannatusta laajalla alueella, mutta hiipui 1850-luvulla, ja jatkoi pienimuotoisena 1880-luvun lopulle asti.²⁵

²⁰ Kettunen 1964, 39–45.

²¹ Meyer 1995, 33.

²² Meyer 1995, 75.

²³ Ketola 2008, 66–69.

²⁴ Kakkuri 2014, 62–72, 87–92. Pietismi levisi ennen 1700-luvun puoliväliä opiskelijoiden, pappien ja upseerien keskuudessa. Herrnhutilaisuus levisi samoihin aikoihin rannikkokaupunkeihin. Vuonna 1756 Kalannissa alkoi kansanherätys, joka levisi pian laajalle Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa ja viimeistään 1770-luvulla edelleen Hämeeseen ja Savoan. Kakkuri 2014, 62–72, 87–92. Herätysliikkeet olivat vastareaktio valistuksen aikakauden rationalismille ja siten osin rinnakkainen ilmiö romantiikalle. Herätysten leviämistä edisti kansan lukutaito ja ulkomailta levinneet pietistiset, herrnhutilaiset ja puritaanisiet hartauskirjat. Niiden välityksellä tavallinen kansa saattoi tulla hengellisesti riippumattomaksi papistosta. Tämä kehitys kasvatti maalaisväestön omanarvontuntoa ja horjutti vanhaa kirkollista yhtenäiskulttuuria. Murtorinne 1992, 99–103.

²⁵ Kakkuri 2014, 121–123, 127–133, 158. Savon herännäisyyden alkuna on pidetty perinteisesti Pohjois-Savossa nykyisellä Lapinlahdella Savojärven kylässä 1796 alkanutta hurmoksellista herätystä. Tähän herätyksen hurmokselliseen vaiheeseen liittyi unissasaarnaamista ja kielilläpuhumista, ks. Murtorinne 1992, 127–128. Herätyksen johtajaksi nousi 1810-luvun loppupuolelle mennessä talonpoika Paavo Ruotsalainen. Taitavana sielunhoitajana häntä arvostettiin laajasti ja monituisilla pitkillä matkoillaan hän tuli tunnetuksi ja loi suhteita eri seutujen heränneisiin. Ruotsalaisen johdolla muodostui aiempaa selvärajaisempi herätysliike, joka teki eron Henrik Renqvistin johtamaan Itä-Suomen rukoilevaisuuteen, ks. Murtorinne 1992, 127–131. 1830-luvulla Savon herännäisyys yhdistyi Keski- ja Etelä-Pohjanmaan herännäisyyden kanssa. Ruotsalaisesta tuli myös sen pappis-

Herännäisyys elpyi uudelleen, kun Wilhelm Malmberg (1854–1922, vuodesta 1906 Wilhelmi Malmivaara) nousi sen johtajaksi. Hänen johdollaan liike uudistui. Sille perustettiin äänenkannattajaksi *Hengellinen kuukauslehti* sekä oma kirjankustantamo *Herättäjä*. Yhtiön vuosikokouksen ympärille kehittyi liikkeen vuosittaiseksi kokoontumiseksi herättäjäjuhlat. Malmivaara myös kokosi liikkeelle uuden laulukirjan *Siionin virret*.²⁶ Malmivaaran johdolla herännäisyyden julkisuuskuva muuttui. Aiemmin vanhoillisenä ja hiipuvana pidetty liike alettiin nähdä kansan omaehtoisuuden ilmentymänä ja suomalaiskansallisen herätyksen edelläkävijänä, suomalaisena kristillisyytenä.²⁷

Toisen maailmansodan jälkeen herännäisyyden julistuksen aiempi herätyskristillinen luonne lieveni. Kun heränneet aiemmin odottivat itselleen ja nuorilleen herätystä, nyt kehoitus herätykseen ja parannukseen jäi vähemmälle. Sen sijaan puhuttiin siitä, että Jumala hyväksyy syntisen edessään ehtoja asettamatta. Ihmisen subjektiivisen toiminnan sijaan korostettiin pelastuksen objektiivisia tekijöitä, joita olivat sana, sakramentit ja etenkin Jumalan armo. Pietismille luontainen eron tekeminen heränneiden ja suruttomien välille lieveni, minkä näkyvänä seurauksena liikkeen tunnusmerkkinä ollut körttipuku jäi hiljalleen pois käytöstä. Liikkeen luonne muuttui myös, koska sen piiriin tuli entistä enemmän papistoa. Kansanliike sai kirkonsisäisen virtauksen ja palvelujärjestön piirteitä.²⁸ Parina viime vuosikymmenenä herännäisyydessä on tullut tärkeäksi myös huolehtiminen ihmisoikeuksista ja kansainvälisestä vastuusta.²⁹ Sodan jälkeiseen Suomeen rantautuneen angloamerikkalaiseen herätyskristillisyyteen herännäisyyden piirissä

johtajien, kuten Nils Gustav Malmbergin ja Jonas Laguksen, hengellinen auktoriteetti, ks. Murtorinne 1992, 133–140. Myös osa pohjalaisista ylioppilaista Helsingissä omaksui herännäisyyden 1830-luvulla, ks. Murtorinne 1992, 140–150. 1840-luvulta lähtien herännäisyys hajosi. Fredrik Gabriel Hedbergin ryhmittymästä syntyi evankelinen herätysliike. Pohjanmaalla herännäisyys hajosi maallikkojohtoiseen niskaslaisuuteen ja pappisjohtoiseen toistupalaisuuteen. 1850-luvulla useimmat papit irtaantuivat liikkeestä ja jäljelle jääneet johtajat kuolivat, ks. Murtorinne 1992, 154–174. Herännäiden historiassa koitti niin sanottuna ukkojen aikana tunnettu hiljaiselo, ks. Murtorinne 1992, 326–327.

²⁶ Murtorinne 1992, 327.

²⁷ Huhta 2001, 221–228. Malmivaaran johdolla liikkeen historiakuvasta siivottiin epäraitina pidetty hurmoksellisuus ja liikkeen kirkollisuutta korostettiin. Kansalaissodan myötä kuva herännäisyydestä valkoisen Suomen takuujoukkona epäjärjestyttä ja idän ateismia vastaan vahvistui, ks. Huhta 2001, 221–228. Sotien välisenä aikana liikkeeseen liittyi runsaasti nuoria pappeja, joista monet tukivat ajan oikeistoradikalismia toisin kuin enemmistö liikkeen rivijäsenistä, ks. Murtorinne 1995, 183–184. Toisen maailmansodan jälkeen isänmaallisuus muutti muotoaan ja näkyi uskansasankirkollisen aatteen tukemisena. Isänmaallis-oikeistolainen tausta johti siihen, että 1960-luvun kirkon sisäinen nuorison kapina isien auktoriteetteja vastaan oli herännäisyydessä voimakasta, ja monet nuoret päätyivät ajan vasemmistolaisen virtausten mukaan, ks. Murtorinne 1995, 322–323.

²⁸ Raninen 1994, 40–41.

²⁹ Kakkuri 2014, 209.

suhtauduttiin torjuvasti. Esimerkiksi Herättäjä-Yhdistyksen puheenjohtajaksi sittemmin noussut Olavi Kares totesi 1946, että uudessa kristillisyydessä puhuttiin herätyksestä herännäisyydelle vieraalla tavalla, eikä uutuuden edustajissa ollut kyse heränneistä lainkaan.³⁰ Ajan herännäisyys olikin kehittynyt kasvatuskristillisyydeksi, eivätkä heränneet puhuneet Kareksen mukaan kääntymiskokemuksistaan vaan parannusentekonsa puutteellisuudesta.³¹

Herännäisyydelle ominaista heräämisen teologiaa voi hahmottaa liikkeen johtohahmojen ajattelusta. Seuraavassa Jonas Lagus ja Paavo Ruotsalainen edustavat Ruotsalaisen johtamaa 1800-luvun alkupuolen herännäisyyttä, Wilhelmi Malmivaara 1900-luvun taitetta ja Herättäjä-Yhdistyksen toiminnanjohtajana vuosina 1954–1974 toiminut Jussi Kuoppala sotien jälkeistä herännäisyyttä. Tuoreemmasta, pietismin taakseen jättäneestä herännäisyydestä, ei ole vielä herätyksen teologiaa valottavaa tutkimusta.

Paavo Ruotsalaiselle herätys oli suruttoman ihmisen heräämistä syntisyyteensä ja kadotuksenalaisuuteensa.³² Hän ei ollut varsinainen herätysjulistaja vaan herätykseen tulleiden sielunhoitaja.³³ Hänen ohjeensa heränneille oli olla luottamatta turhan nopeasti pelastukseensa ja pysyä sen sijaan armon ikävässä ja katumuksessa, kunnes Jumala antaisi sielulle rauhan. Ihmisen oli vältettävä rakentamasta itselleen vanhurskautta omilla teoillaan tai hurskaudellaan. Esimerkiksi yletön veisuu ja hengelliset joukkokokoukset saattoivat Ruotsalaisen mukaan olla haitallisia, vaikka ne miellyttivätkin vastikään heränneitä. Ne edistivät hänen mukaansa enemmän uskonnollisia tunteita kuin suhdetta Kristukseen tai heränneiden keskinäistä rakkautta. Jumalan Henki tekee Ruotsalaisen mukaan työtään ihmisyksilössä eikä -joukossa.³⁴

Ruotsalainen korosti jokapäiväistä parannusta. Parannukseen tullut ei ollut hänen mukaansa pienemmässä vaarassa joutua hengelliseen eksytykseen kuin muutkaan. Se merkitsi jatkuvaa synnintuntoa ja anteeksiannon vastaanottamista, Kristusta kohti etenemistä levon sijaan. Näin ”Jumalan mielen mukainen murhe” seurasi kristittyä koko hänen vaelluksensa ajan. Lain aiheuttama herätys synnintuntoon ja turvautuminen Kristukseen uskossa ovat samanaikaisia todellisuuksia

³⁰ Ylikangas 2018, 73.

³¹ Ylikangas 2018, 74.

³² Jonzon 1937, 36–37.

³³ Jonzon 1937, 32.

³⁴ Jonzon 1937, 36–44.

kristityn elämässä ja luovat siihen perusjännitteen, jossa murhe synnistä ajaa kristittyä jatkuvasti ikävöivänä Kristuksen luokse ja varjelee hänet pinnallisuudesta ja kevytmielisyydestä uskonasioissa sekä näkemästä omissa teoissa mitään pelastuksen tuovaa ansiollisuutta.³⁵ Ikävöinti oli Ruotsalaiselle evankeliumin lupausten mielessä pitämistä sekä rukousta ja odottamista, että ihminen saisi ”tunnettavaa armoa” eli ”Kristuksen sisällistä tuntoa”, joka oli merkki yhteydestä Kristuksen kanssa, muttei pelastuksen ehto.³⁶ Hengen todistuksen merkitys oli siinä, että se piti sydämen uskon elävänä, niin että se pysyi yllä ja kantoi hedelmää.³⁷

Kristityn uskonelämän kuvauksessa Ruotsalainen on siis varsin lähellä Kahlilin edustamaa herrnhutilaista armonkerjäläisyyden ja autuaan syntisyyden ajatusta, jossa korostettiin ihmisen pysyvää syntisyyttä Jumalan edessä, jättäytyttiin armon varaan ja varottiin keskittymästä omaan hurskauteen. Ruotsalaisen erottaa herrnhutilaisuudesta uskon odottava luonne. Herrnhutilaisten mukaan syntinen saattoi jatkuvasti katsahtaa Vapahtajaan ja hakea häneltä lohdutusta ja anteeksiantoa.

Ruotsalaisen työtoveri Jonas Lagus (1798–1857) kuvaili tarkemmin itse herätyksen tapahtumaa. Siinä syntinen ihminen kadotti varmuutensa ja suruttoman mielensä. Hän vakuuttui olevansa syntinen ja huolestuu syvästi sielustaan. Hän halusi kääntyä ja pelastua. Herätys oli Jumalan antama pysyvä tila, joka ajoi ihmisen etsimään hellittämättä armoa, kunnes hän oli saavuttanut sen. Koska herätys oli Jumalan armolahja, ihmisen oli Laguksen mukaan pyydettävä sitä Jumalalta. Jumala vaikutti herätyksen tavallisesti sanan kautta, joskin keinona saattoi toimia myös esimerkiksi täpärä pelastuminen tai uni. Yksittäinen ihminen oli silti sidottu Jumalan sanaan ja hänen oli annettava sen särkeä sydämensä.³⁸ Ihmisen tahdolla oli heräämisessä se merkitys, että hän saattoi vapaasti päättää käydä kuulemassa Jumalan sanaa, rukoilla herätystä ja olla vastustamatta Jumalan työtä itsessään. Herääminen saattoi Laguksen mukaan olla joko äkkinäinen ja voimakas tai ajan myötä kasvavaa ikävöintiä ja kaipausta, joka kehittyi synnintunnoksi ja kadotuksen peloksi. Joka tapauksessa siihen liittyi pakottava tarve löytää armahdus Kristuksessa.³⁹

³⁵ Jonzon 1937, 46–49.

³⁶ Jonzon 1937, 116–117.

³⁷ Jonzon 1937, 120.

³⁸ Pitkänen 2013, 50–51.

³⁹ Pitkänen 2013, 52–54.

Siionin virsien uudistaja Wilhelmi Malmivaara puhui herätyksestä kahdessa merkityksessä. Toisaalta hän tarkoitti sillä Spenerin tapaan koko ihmisen muutosprosessia epäuskoisesta uskovaksi.⁴⁰ Ihmisen kokemusmaailmaa kuvatessaan Malmivaara tarkoittaa herätyksellä synnintunnon ja kadotuksen pelon syntymistä. Se oli hänen mukaansa välttämätön vaihe, jotta ihminen saattoi kääntyä kokosydämisesti Jumalan puoleen.⁴¹ Kääntymys oli ennen kaikkea nöyryyttä, niin että ihmisen uskonelämän sisältönä oli armonkerjäläisyys, jatkuva armahduksen pyytäminen Kristukselta.⁴² Herätys synnintuntoon ja kääntymys Kristukseen turvaavaan uskoon eivät olleet siten erotettavissa toisistaan selvärajaisesti. Herätys sisälsi jo jäämisen Jumalan työn alle ja halun uskoa.⁴³ Ajoittain ihmisen synnintuntoa helpottivat Pyhän Hengen antaman pelastusvarmuuden kokemukset.⁴⁴ Kääntyneen suuntautuminen Kristukseen oli perinpohjaista, ja siksi hän luopui maallisista huveista ja puheista, jotka eivät käsitelleet sielun pelastusta.⁴⁵

Malmivaaran ajattelussa näkyy selvä Hallen pietismin vaikutus. Sitä perua on ajatus syvän katumus-kamppailun välttämättömyydestä, jotta oikea uskonsuhde Kristukseen voi syntyä. Samoin erottautuminen maailmasta ja elämän suuntaaminen hengellisiin asioihin on Hallen perintöä. Kääntymyksen jälkeinen uskontila puolestaan vastaa Malmivaaralla pitkälti Paavo Ruotsalaisen ajattelua. Herätys ei vaihdu uskonvarmuudeksi vaan muokkautuu jatkuvaksi oman syntisyyden kokemukseksi, joka vieläpä syvenee ajan myötä. Tämä armonkerjäläisyys eli alatien usko vaihtuu vain hetkittäin armonkokemuksiksi, kuten Ruotsalaisella ikävöivä usko saa ajoittain vahvistusta ”armon vilauksista”.

Toisen maailmansodan jälkeen herätys ja yksilön uskonkilvoitus alkoivat jäädä syrjään herännäisjulistuksessa.⁴⁶ Ne jatkoivat silti eloaan yhtenä sen juonteena. Esimerkiksi Herättäjä-Yhdistyksen puheenjohtajana vuodet 1954–1974 toimineen Jussi Kuoppalan puheista piirtyy neliosainen pelastuksen järjestys, jonka osat olivat kutsu, herätys, armahdus ja uusi elämä.⁴⁷ Kuoppala erosi monista edeltäjistään siinä, että hän korosti yleistä ilmoitusta luonnossa ja ihmisen elämäntalossa herätyksen aikaansaajana. Niiden vaikutuksesta syntyi ”sydämen särö”,

⁴⁰ Suoranta 1966, 46–49.

⁴¹ Suoranta 1966, 71–80.

⁴² Suoranta 1966, 84–86.

⁴³ Suoranta 1966, 84.

⁴⁴ Suoranta 1966, 84–86.

⁴⁵ Suoranta 1966, 97–98.

⁴⁶ Raninen 1994, 40–41.

⁴⁷ Järvi 2007, 3, 71. Itse Kuoppala ei kuvaillut ajatteluaan pelastusjärjestyksen käsitteellä.

kun luonnon kauneus sai ihmisen näkemään oman elämänsä rumuuden sekä rajallisuutensa ja vieraantuneisuutensa, mikä herätti hänessä ”tyhjyyden tunnetta, ahdistusta ja hätää”. Elämän vastoinkäymiset mursivat ihmisen itsetietoisuutta ja itsevarmuutta. Ihminen tiedosti kulkevasa väärällä tiellä, tuli synnintuntoon ja alkoi haluta muutosta. Elämän myötäkäymiset puolestaan saattoivat saada ihmisen näkemään, miten Jumala oli ollut hyvä häntä kohtaan, vaikka hän itse oli vieraantunut Jumalasta. Herääminen oli tunnekokemus, ja juuri sellaisena siitä tuli todellisuutta yksilön elämässä.⁴⁸ Toisin kuin Malmivaaralla, ihminen saattoi Kuoppalan mukaan herättyäänkin vielä kovettaa sydämensä ja olla kuulematta Jumalan kutsua.⁴⁹

⁴⁸ Järvi 2007, 15–18.

⁴⁹ Järvi 2007, 19.

2. Tutkimuksen toteuttaminen

2.1 Tutkimustehtävä

Tämä tutkielma käsittelee herännäisyyden virsikokoelman Siionin virsien uusinta laitosta vuodelta 2016. Tarkastelun kohteena ovat virsissä annetut merkitykset herättämiseen viittaaville sanoille eli herätä-sanueelle. Tutkielma kysyy, millaisen merkityksen sanat saavat asiayhteydessään, millainen heräämisen teologia niiden pohjalta muodostuu ja millaisia vaikutteita tuon ajattelun taustalla on. Erityisesti virsiä tarkastellaan herännäisyyden historiaa sekä pietismin ja herrnhutilaisuuden taustaa vasten.

Tutkimuksen hypoteesit nousivat Siionin virsien historiasta ja tutkielman tekijän käsityksestä niiden uudistustyön luonteesta. Herääminen oli pietistisessä ja herrnhutilaisessa teologiassa pelastusjärjestyksen vaihe, jossa suruton ja hengellisesti kuollut ihminen ymmärsi syntisyytensä ja kadotuksenalaisuutensa ja jonka seurauksena hän nöyryyi hakemaan armoa Jumalalta. Tällaista ajattelua arveltiin löydettävän myös nykyisistä Siionin virsistä. Herännäisyyden teologisen hajanaisuuden vuoksi toinen hypoteesi oli, että heräämisen teologia ei olisi Siionin virsissä aivan johdonmukaista. Kolmas hypoteesi oli, että hengellinen herääminen nähdään virsissä melko yhtenäisesti Jumalan aikaansaamana muutoksena. Neljännen hypoteesin mukaan virsien näkemyksissä voi sen sijaan olla hajaannusta sen suhteen, onko ihminen heräämisensä jälkeen kykenevä omalla voimallaan seuraamaan Jumalaa ja hänen tahtoaan. Lähtökohtaoletuksena oli myös, että käsitys ”herätys”-sanan ja -käsitteen merkityksestä on muutoksessa herännäisyyden piirissä. Sen vuoksi tutkimukselle valittiin aineistolähtöinen näkökulma, jotta mahdolliset uudet tavat käyttää käsitettä tulisivat tarkastelussa esille omista lähtökohdistaan käsin. Itse muutoksia Siionin virsien eri laitosten välillä ei tämän tutkielman puitteissa kuitenkaan tarkasteltu.

2.2 Tutkimusaineisto

Tutkielman lähde on virsikokoelman *Siionin virret* syksyllä 2016 hyväksytty laitos. Herättäjä-Yhdistyksen hallitus hyväksyi sen 29.10.2016, ja se otettiin virallisesti käyttöön herättäjäjuhlilla heinäkuussa 2017. Kokoelma koostuu 255 virrestä, jotka on jaettu yhteentoista osastoon.⁵⁰ Virsikokoelman uudistuksen toteuttaneen toimikunnan tekstijaoston puheenjohtajan Jukka Hautalan (s. 1968) mukaan Siionin virret ovat herännäisspirituaaliteetin keskus. Ne rakentavat liikkeen ja sen jäsenten

⁵⁰ SV, s. 355.

identiteettiä ja toimivat konkreettisenä välineenä hengellisen elämän toteuttamisessa. Virsien uudistamistyössä on pyritty huolehtimaan siitä, että virsien edustama ajattelu on linjassa herätysliikkeen jäsenten ajattelun kanssa. Uudistus on ollut osa herännäisyyden pyrkimystä selkiyttää omaa ajatteluaan ja viestiä tuota ajattelua. Siionin virret ovat hänen mukaansa ”pitkäkestoisin väline” tämän toteuttamisessa.⁵¹ Tämä pyrkimys tekee Siionin virret kiinnostavaksi aineistoksi herännäisyyden teologian tutkimukselle.

Tutkimuksen varsinaiseksi primäärilähteeksi valikoituivat ne 28 siioninvirttä, joissa mainittiin jokin herätä-sanueen sana. Tällaisia olivat ”herätä”, ”herättää”, ”herätellä” ja ”herätys”. Tutkimuksen edetessä tarkastelu keskittyi edelleen 11 virteen, jotka muodostivat virsien ryhmittelyn yhteydessä muodostuneen Kilvoitusyläluokan.

Koska virsissä viitataan runsaasti Raamattuun, sekundäärilähteinä käytettiin myös Raamatun nykyistä ja vuoden 1776 käännöstä. Muutamassa yhteydessä tehtiin alustavia havaintoja virsien muutoksista verrattuna Siionin virsien edelliseen, vuoden 1972 laitokseen.

Siionin virsien kokoelma on kehittynyt useassa vaiheessa ja sisältää virsiä eri lähteistä. Sen juurina on Tukholman herrnhutilaisyhteisön vuosina 1743–1748 julkaistu virsikirja *Sions Sångar*, jonka Jalasjärven kappalainen Elias Lagus (1741–1819) suomensi vuonna 1790 nimellä *Sionin Wirret*, sekä suomalaisperäinen, Bengt Jacob Ignatiuksen (1761–1827) samana vuonna 1790 painoon toimittama pietistinen laulukirja *Halullisten sieluin hengelliset laulut*, johon kertyi 1800-luvun mittaan lisäosana uusia suomalaisia arkkivirsiiä. Nämä laulukirjat lisäyksineen olivat 1800-luvun Suomessa kaikkien herätysten käytössä, kunnes eri herätysliikkeiden omat laulukirjat korvasivat ne. Rukoilevaisuus ainoana herätysliikkeenä on jatkanut niiden säännöllistä käyttöä nykyaikaan asti.⁵²

⁵¹ Toivanen 2017, 59–61; Hautala 2017, 51, 58.

⁵² Väinölä 2009, 659, 684. Siionin Virsien sisältö painottui rukoukseen, sovitukseen, armoon, uskoon, synnintuntoon, herätykseen ja mystiikkaan. Haavamystiikassa puhuja etsii lepoa ja armoa kärsivän Vapahtajan haavoissa. Morsiusmystiikan kuvakielessä yksittäisen kristityn ja Kristuksen suhde kuvataan morsiamen ja sulhasen suhteena. Tukiainen 1967, 144–149, 153–154. Halullisten sieluin hengellisten laulujen sisällössä korostui eskatologia, uskon ja pyhityksen nivoutuminen yhteen sekä herrnhutilainen veri- ja morsiusmystiikka, joilla oli vielä korostuneempi asema myöhemmin kokoelmaan lisätyissä arkkivirsissä. Tukiainen 1967, 155–158.

Wilhelmi Malmivaara kokosi Savon ja Pohjanmaan herännäisyydelle omat Siionin virret⁵³ valikoimalla ja uudistamalla virsiä vanhoista kokoelmista. Hän julkaisi kokoelmansa 1893 ja lisäsi siihen uudistamiaan ja kirjoittamiaan virsiä useaan otteeseen vuoteen 1910 asti. Tähän kokoelmaan liitettiin 1938 lisävihko, joka sisälsi etupäässä Väinö Malmivaaran ja muiden aikakauden herännäispappien virsiä. Vuonna 1971 koko laulukirja uudistettiin kielellisesti ja siihen lisättiin uusia tekstejä uudistuksen tekijöiltä Jaakko Haaviolta ja Herkko Kivekkäältä sekä vuoden 1701 Vanhasta virsikirjasta ja Unkarin evankelisesta virsikirjasta.⁵⁴ Vuoden 2005 lisävihko ja kokoelman uusin laitos vuodelta 2016 on koottu pitkässä herätysliikkeen sisäisessä prosessissa.⁵⁵ Ne sisältävät tekstejä monilta kirjoittajilta, erityisesti Jaakko Löytyltä ja Jouko Ikolalta sekä kirkkovirsikirjan laitoksista vuosilta 1701, 1938 ja 1986.⁵⁶

2.3 *Aiempi tutkimus*

Tutkielma asettuu hymnologian eli virsitutkimuksen kentälle.⁵⁷ Tämän tutkielman tapaan laulukokoelman välittämää teologiaa on tarkastellut esimerkiksi Krista Lampi artikkelissaan *Mitä Nuoren seurakunnan veisukirja opettaa uskosta?*⁵⁸ Heränneiden Siionin virsiä on käsitelty lukuisissa opinnäytteissä. Tutkielmat voi karkeasti jakaa virsien syntyhistoriaa, niiden käyttöä ja niiden sisältöä tarkasteleviin. Sisältöä tarkastelevat voi puolestaan jakaa ajallisesti kahteen ryhmään, joista aiemmat on tehty ennen 1980-luvun alkua ja myöhemmät sen jälkeen. Aiemmille on ominaista systemaattisteologinen lähestymistapa.⁵⁹ Uudempia opin-

⁵³ Käytän tässä tutkielmassa selvyyden vuoksi Malmivaaran uudistamasta virsikokoelmasta ja sen uudistetuista laitoksista nimeä ”Siionin virret” erotuksena Elias Laguksen vuonna 1790 julkaisemasta ruotsalaisen Sions Sångers -kokoelman suomennoksesta ”Sionin Wirret”. Tosiasiassa myös Malmivaaran kokoelman nimi painettiin samaan tapaan Laguksen kokoelman nimen kanssa aina 1930-luvulle saakka.

⁵⁴ Väinölä 2009, 671, 683.

⁵⁵ Toivanen 2017, 29–33.

⁵⁶ Lisävihko 2005, s. 95–97.

⁵⁷ Hymnologialta puuttuu yleisesti hyväksytty määritelmä. Hansson 1998, 19–20. Suomessa Reijo Pajamo on määritellyt sen suppeasti virsihistorian, virsiteorian, muun hartauksissa käytetyn laulunouden sekä virsien ja laulujen sävelmien tutkimukseksi. Virren sisällöllinen analyysi puuttuu Pajamon jäsenyydestä. Pajamo 1991, 9. Pajamon määritelmää on arvosteltu liian suppeaksi, ks. Kalpio 2008, 7 ja Rantala 2019, 80–81. Karl-Johan Hansson on määritellyt hymnologian laueammin kirkoissa ja muissa kristillisissä yhteisöissä harjoitetun yhteislaulun tutkimukseksi. Hansson 1998, 19–23. Samantapainen määritelmä on Markku Heikkilällä ja Liisa Lampela-Kivistöllä, ks. Heikkilä & Lampela-Kivistö 2010, 191–192, 207.

⁵⁸ Lampi 2014.

⁵⁹ Paavo Nuorviita (1939) tarkastelee pelastusvarmuutta, Yrjö Ala-Opas (1943) ikävöivää ja omistavaa uskoa, Sulo Kettunen (1964) syntiä ja armoa, Jouko Liehu (1960) ja Eilimaarit Virsu (1965)

näytteitä yhdistää sisällönanalyttinen tutkimusmenetelmä, jota on käytetty monenlaisissa muodoissa määrällisenä ja laadullisena sekä aineistolähtöisenä että teorialähtöisenä.⁶⁰ Virsikokoelman vuoden 2016 laitosta on aiemmin tutkinut pro gradussaan Jaana Rantala, joka tarkastelee ystävyyden käsitettä Siionin virsissä. Rantalan työ sekä Kukka-Maaria Kalpion työ Siionin virsien vuoden 2005 lisävihon sisällön kokonaiskuvasta⁶¹ ovat auttaneet tutkimusprosessin muotoilemisessa, sillä ne ovat tämän tutkielman tapaan laadullisia ja aineistolähtöisiä.

Siionin virsien syntyhistorian eri vaiheita on tarkasteltu opinnäytteissä kattavasti.⁶² Arto Toivanen on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan Siionin virsien vuoden 2016 laitoksen syntyprosessia. Toivanen tarkastelee myös sitä, miten virsien teologiaa on haluttu uudistaa.⁶³

Herännäisyyteen liittyvää systemaattisteologista tutkimusta on tehty Siionin virsien ohella lähinnä joistakin keskeisistä herännäisteologeista. Muuten liikkeen tutkimus on painottunut kirkkohistoriaan. Tässä tutkielmassa on hyödynnetty Jorma Pitkäsen väitöskirjaa Jonas Laguksen uskonteologiasta⁶⁴, Osmo Tiililän tutkimusta Wilhelmi Malmivaaran ajattelusta⁶⁵, Veli Suorannan pro gradu -tutkielmaa Malmivaaran herätystä, kääntymystä ja uudestisyntymää koskevasta ajattelusta⁶⁶ sekä Erja Järven pro gradu -tutkielmaa armonjärjestyksestä Jussi Kuoppalan teologiassa⁶⁷.

herrnhutilaista ainesta ja Pauli Huhtinen (1980) kastetta. Näiden opinnäytteiden kanssa samantapainen on Toivo Juvosen (1949) Teologisessa aikakauskirjassa julkaistu artikkeli sovituksista Siionin virsissä.

⁶⁰ Marja Lehtinen (1981) tarkastelee pro gradussaan Siionin virsien vuoden 1971 laitoksen sisältöä sekä sen teologian päälinjoja ja korostuksia määrällisellä sisällönanalyysillä, jossa tutkimusrunko on rakennettu luterilaisen tunnustuksen pohjalta. Kukka-Maaria Kalpio (2008) tarkastelee tekemässään pro gradussa Siionin virsien vuonna 2005 käyttöön otetun lisävihon sisällön kokonaiskuvaa ja erityisesti sen Jumala- ja ihmiskuvaa. Hänen menetelmänsä on laadullinen ja aineistolähtöinen. Lisävihkoa on tutkinut myös Suvi Löytynoja (2012), joka tarkastelee sitä ekoteologian näkökulmasta laadullisesti ja teorialähtöisesti, ja Tuula Paul (2013), joka tarkastelee laadullisessa ja vertailevassa tutkielmassaan armon olemusta Siionin virsissä pastoraalipsykologisesta näkökulmasta. Siionin virsien uudistettua laitosta on tutkinut Jaana Rantala, joka tarkastelee ystävyyden käsitettä virsissä temaattisen sisällönanalyysin ja lähiluvun menetelmillä.

⁶¹ Kalpio 2008.

⁶² Laulikki Vesa (1958) vertailee Elias Laguksen kääntämiä Siionin virsiä ja Wilhelmi Malmivaaran kokoelmaa. Malmivaaran tekemää uudistustyötä käsittelee myös Olli Viitaniemi (2009), jonka vuonna 2007 hyväksytyn pro gradu -työn aiheena on Malmivaaran uudistaman virsikokoelman konteksti ja aikalaisvastaanotto. Väinö Maunumaa (1949) tarkastelee Väinö Malmivaaraa runoilijana, joten tutkielma liittyy läheisesti Siionin virsien vuoden 1938 lisävihon syntyyn. Heikki Tukainen (1967) tarkastelee Siionin virsien syntyä kokonaisuutena. Siionin virsien vuoden 1971 laitoksen syntyä tarkastelevat Vilho Vähäsarja (1976) ja Antti Ylimäki (1982). Miia Kettunen (2010) käsittelee Sibeliuksen Akatemiassa tekemässään opinnäytteessä Siionin virsien vuoden 2005 lisävihon toimitustyötä ja Arto Toivanen (2017) kokoelman uuden laitoksen syntyprosessia. Hän tarkastelee myös, miten virsien teologiaa on haluttu uudistaa.

⁶³ Toivanen 2017.

⁶⁴ Pitkänen 2013.

⁶⁵ Tiililä 1944.

⁶⁶ Suoranta 1966.

⁶⁷ Järvi 2007.

2.4 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkielman menetelmä on systemaattinen analyysi. Menetelmän tarkoituksena on Jari Jolkkosen mukaan kuvata tekstin sisäinen maailma ja esittää tulokset loogisesti järjestettynä kokonaisuutena. Saatujen tulosten perusteella tekstiä voidaan tarkastella kriittisesti. Systemaattinen analyysi on neljän tekstianalyyttisen menetelmän kokonaisuus: Käsiteanalyysissä etsitään tekstin keskeiset käsitteet ja määritellään ne. Yksittäisten väitelauseiden analyysissä tarkastellaan käsitteiden käyttöä siitä näkökulmasta, mitä väitelauseissa sanotaan ja mihin niillä pyritään. Argumentaation analyysissä tarkastellaan perusteluita ja pyritään selvittämään tekstin argumentaation kokonaisuus. Edellytysten analyysissä etsitään kirjoittajan ajatukselliset lähtökohdat ja taustaoletukset, jotka tekevät tekstin ajatuskokonaisuuden ymmärrettäväksi. Edellytysten analyysi voi olla luonteeltaan myös historiallinen, jolloin tarkastellaan esimerkiksi tekstin syntyhistoriaa, tavoitetta ja vaikutteita.⁶⁸ Tutkimusprosessin tavoitteena on siis tunnistaa tekstissä tutkitun aihepiirin ydinkäsitteet ja selvittää niiden väliset suhteet, jolloin tekstin looginen rakenne tulee näkyväksi. Systemaattisena analyysinä tämä tutkielma on aineistolähtöinen, eli vastaukset tutkimuskysymyksiin on etsitty virsitekstistä itsestään, eikä analyysi rakennu ulkopuolisen teoreettisen viitekehyksen varaan.

Systemaattinen analyysi lähtee Jolkkosen mukaan metodisesta suopeudesta: aineiston teologia tulkitaan johdonmukaiseksi, ellei muusta ole viitteitä.⁶⁹ Suopeus sopi lähtökohdaksi tällekin tutkielmalle ainakin kahdesta syystä, vaikka virsikokoelma onkin hajanainen ja jopa sisäisesti jännitteinen lähde: Ensinnäkin kokoelmaa käytetään kokonaisuutena, joten on kiinnostavaa tarkastella, välittääkö se monista lähteistään huolimatta jonkinlaista kokonaiskuvaa hengellisestä elämästä. Toiseksi kokoelma on kolmen kokonaisuudistuksen myötä todennäköisesti tullut aiempaa yhtenäisemmäksi, sillä kullakin uudistuksella on ollut teologiset tavoitteensa.

Käytännössä tutkimuksen tekeminen aloitettiin etsimällä kaikki virret, joissa esiintyi herätä-sanueen sanoja. Virsien analyysi muodostui Kalpion⁷⁰ esimerkkiä soveltaen kolmivaiheiseksi. Ensimmäisessä vaiheessa referoitiin kukin virsi itsenäisenä yksikkönään, sillä virsi muodostaa oman ajatuksellisen kokonaisuutensa. Analyysin ensimmäinen vaihe myös pelkisti aineistoa, mikä mahdollisti virsien luokittelun. Toisessa vaiheessa virret jaettiin kahdeksaan alaluokkaan ja edelleen

⁶⁸ Jolkkonen 2007, 5, 12–18.

⁶⁹ Jolkkonen 2007, 7.

⁷⁰ Kalpio 2008, 33–34.

kolmeen yläluokkaan sen mukaan, mitä herättäminen niissä merkitsi. Näin hahmottui kolme erillistä heräämisen käsitettä. Kolmannessa vaiheessa otettiin tarkempaan analyysiin ensimmäinen yläluokka (Kilvoitus).⁷¹ Sen virsien sisältämän heräämisen käsitteen tarkastelussa seuraavat kysymykset osoittautuivat mielekkäiksi: Kuka herättää? Kuka herää? Miten heräämistä kuvataan? Millainen ihmisen tila oli ennen heräämistä? Millainen ihmisen tila oli sen jälkeen? Mikä estää heräämästä tai on muuten heräämisen vastakohta tai vastapuoli? Heräämiseen kytkeytyneet käsitteet ryhmiteltiin aihepiireittäin, ja tämän jaon pohjalta kirjoitettiin analyysilukujen 4 ja 5 teksti-immanentti analyysi, joka tarkasteli virsien ajattelua tekstin oman maailman tasolla.

Analyysin pohjalta tehtiin havainto, että Usko-yläluokan keskeisimmät teemat, uskon ja toivon herättäminen, esiintyivät myös Kilvoitus-yläluokassa kuvaamassa heräämisen jälkeistä tilaa. Tehtyä analyysiä täydennettiin vertaamalla tuloksia Usko-yläluokan 17 virren sisältöön. Tämän jälkeen toteutettiin historiallinen edellytysten analyysi tarkastelemalla Siionin virsien heräämiskäsityksen teologianhistoriallista taustaa. Vertailukohtana käytettiin erityisesti luterilaisen puhasoppisuuden armonjärjestyksen teologioita, saksalaisen pietismin ja herrnhutilaisten kääntymystä koskevaa ajattelua sekä suomalaisen 1700-luvun lopun pietistipappi Bengt Jacob Ignatiuksen sekä edellä esitelyjen herännäisvaikuttajien Paavo Ruotsalaisen, Jonas Laguksen, Wilhelmi Malmivaaran sekä Jussi Kuoppalan ajattelua.

Tutkimus etenee siten, että luvussa 3 esitellään virsien luokittelu ja aineistosta luokittelun pohjalta piirtyvät heräämisen käsitteet. Niistä muodostuu kaksi yläluokkaa, jotka ovat Kilvoitus-yläluokka ja Usko-yläluokka. Kilvoitus-yläluokan virsistä piirtyvää heräämisen käsitettä käsitellään luvussa 4 Jumalan eri persoonien toiminnan näkökulmasta ja luvussa 5 itse heräävän ihmisen näkökulmasta.

⁷¹ Virsien luokkajaosta ks. jäljempänä luku 3.

3. Heräämisen käsitteet Siionin virsissä

Tutkielman aineistona olevat 28 virttä luokiteltiin sen mukaan, mihin ihminen niissä herää tai mitä heräämisestä välittömästi seuraa. Taulukossa 1 esitetään virsien jakautuminen eri alaluokkiin ja niistä muodostettuihin yläluokkiin. Neljä virttä sijoittui useampaan kuin yhteen luokkaan:

Ihminen herää...	A: Kilvoitus				A/B	B:Usko	C: Muut	
	1: valvomaan synnistä	2: valvomaan maailmasta	3: synnintuntoon	4: yhteisön jäseneksi	5: Kristuksen ystävyYTEEN	6: uskoon ja toivoon	7: unesta tai kuolemasta	8: Jumala herää
11			●					
12						●		
17						●		
34			●					
45	●							
49			●					
53	●	○						
55	●					○		
82						●		
97		●						
110						●		
123	●							
146						●		
152	○	○		●				
164						●		
169						●		
170	○				●	○		
186						●		
191						●		
195						●		
214						●		
217						●		
220							●	
226							●	
235							●	
238							●	
245								●
246		●						

Taulukko 1: Virsien jakautuminen ala- ja yläluokkiin. Musta ympyrä (●) merkitsee virren varsinaista luokkaa ja tyhjä ympyrä (○) toissijaista luokitusta.

Alaluokkia muodostui kahdeksan:

- (1) Herääminen siirtymisenä synnistä valvomiseen
- (2) Herääminen siirtymisenä maailmasta valvomiseen
- (3) Herääminen synnintunnon syntynä

- (4) Herääminen kristittyjen yhteisön jäseneksi tulemisena
- (5) Herääminen Kristuksen ystävyYTEEN
- (6) Herääminen uskon ja toivon syntymisenä
- (7) Herääminen konkreettisesti unesta tai kuolemasta
- (8) Jumalan herättäminen

Alaluokat 1–5 muodostavat yläluokan A, jolle annettiin nimi ”Kilvoitus”. Virsissä painottui heräämisen käsittäminen synnintunnon syntymisenä tai uuden, valvovan eli kilvoittelevan elämäntavan alkamisena.

Alaluokan 1 virsissä 45, 53, 55 ja 123 heräämisessä on kyse synnistä luopumisesta ja uuden, valvovan elämän alkamisesta. Virret 53, 55 ja 123 käyttävät sanaa ”valvoa”, jolla ne tarkoittavat toisaalta sitkeää armoon turvautumista ja toisaalta synnin ja ihmistä Jumalasta vieroittavien tekijöiden vastustamista.⁷² Virsi 45 ei käytä sanaa, mutta ”kuoleman valtojen” vastustaminen ja ”parannusarmo” yhdistävät sen kamppailevan valvomisen käsitteeseen. Virsi ei myöskään puhu eksplisiittisesti synnistä, mutta tarkemmin määrittelemättömät ”parannus”, ”suruttomuuden” vastustaminen ja ”Herran tielle” johdattaminen viittaavat elämänmuutokseen heräämisen yhteydessä.⁷³ Synnin vastustamisesta puhuu suoraan virsi 53.⁷⁴ Virsi 123 puhuu samansuuntaisesti siitä, kuinka herännyt ihminen etsii Jumalan tahtoa.⁷⁵ Virressä 55 heräämisessä on kysymys syntisen ihmisen turvaamisesta armoon.⁷⁶

Alaluokan 2 virsissä 97 ja 246 heräämisessä on kyse maailman vastustamisesta ja valvomisen alkamisesta. Virsi 97 kuvaa ihmisen tilaa ennen heräämistä ”maailmaan mieltynoisyydeksi”, josta herättyään ihminen voi vasta valvoa.⁷⁷ Virressä 246 maailma on ihmisen elämänteksti, joka erilaisilla vaivoilla ja kiusauksilla pyrkii erottamaan hänet Jumalasta.⁷⁸ Valvomisen on virressä 97 eettistä toimintaa,⁷⁹ ja virressä 246 se on lisäksi yleisesti Jumalan palvelemista ja kiusauksissa kestämistä.⁸⁰ Alaluokat 1 ja 2 ovat siinä mielessä limittäiset, että maailma on monessa virressä tekijä, joka johtaa ihmistä lankeamaan syntiin ja eroon Jumalasta.

⁷² SV 53:1–6, SV 55:1–4 ja SV 123:3.

⁷³ SV 45:1–3.

⁷⁴ SV 53:3.

⁷⁵ SV 123:3.

⁷⁶ SV 55:1–3.

⁷⁷ SV 97:4.

⁷⁸ SV 246:1–3.

⁷⁹ SV 97:4.

⁸⁰ SV 246:2–4.

Alaluokan 3 virsissä 11, 34 ja 49 puhe on heräämisestä synnintuntoon. Virressä 49 herääminen on armoa tarvitseväksi tulemista ja johtaa syntien tunnustamiseen.⁸¹ Virressä 34 herääminen on syntisyyden paljastumista ja siitä seuraavaa rauhattomuutta.⁸² Virsi 11 puhuu omantunnon heräämisestä, joka taivuttaa ihmisen pois ylpeydestä ja seuraamaan Jumalan tahtoa.⁸³

Alaluokan 4 ainut virsi 152 kuvaa heräämisen liittymisenä taivaan tiellä kilvoittelevien yhteisöön.⁸⁴ ”Kilvoitus” on merkitykseltään lähellä valvomisen käsitettä, joten sitä on luonteva käsitellä samassa yhteydessä kuin alaluokkien 1 ja 2 virsiä, joissa herääminen esitetään valvomisen ja Herran tien kulkemisen alkamisena.

Alaluokan 5 ainut virsi 170 liittyy heräämisen yksinomaan armon ymmärtämiseen ja siihen turvautumiseen,⁸⁵ mutta valvomisen käsitteen käyttäminen tekee mielekkääksi sen tarkastelun osana Kilvoitus-ryhmää.

Alaluokat 5 ja 6 muodostavat yläluokan B, jolle annettiin nimeksi ”Usko”. Näissä virsissä heräämisellä tarkoitetaan uskon ja toivon syntymistä ihmisessä, kun käsitteet ymmärretään Jumalaan suuntautumiseksi ja turvautumiseksi sekä luottamuksena syntien anteeksiantoon. Virsissä 17, 110, 146, 169, 195 ja 214 puhujan⁸⁶ herääminen on uskon vahvistumista tai syntymistä.⁸⁷ Virsissä 17 ja 110 on puhe myös epäuskon väistymisestä.⁸⁸ Osa virsistä puhuu uskosta käyttämättä itse termiä. Virressä 12 puhuja herää rakkauteen Jeesusta kohtaan.⁸⁹ Virsissä 55, 170 ja 217 hän herää armoon.⁹⁰ Se on heräämistä ”armon päivään suureen”, ”armon valon” loistoon tai ”armosta elämään”. Jouluvirressä 191 herääminen on tietoisuuden syntymistä Jeesuksesta ja hänen merkityksestään.⁹¹ Virret 82, 164, 186 ja 214 puhuvat toivon heräämisestä.⁹² Useimmissa Usko-yläluokan virsissä herättämisen

⁸¹ SV 49:3.

⁸² SV 34:2–3.

⁸³ SV 11:2–5.

⁸⁴ SV 152:5.

⁸⁵ SV 170:3.

⁸⁶ Virsien tarkastelussa käytetään tässä tutkielmassa apuna runoanalyysin käsitteitä. Virren äänestä käytetään termiä ”puhe” ja sen taustalla olevasta kuvitteellisesta persoonasta termiä ”puhujaa”. Mikäli virren puhe kulkee monikossa, käytetään termiä ”kollektiivinen puhuja”. Runoanalyysin käsitteistä ks. Kainulainen & al. 2007.

⁸⁷ SV 17:1, 110:3, 146:3, 169:4, 195:3 ja 214:1.

⁸⁸ SV 17:1 ja 110:3.

⁸⁹ SV 12:3.

⁹⁰ SV 55:1–2, 170:3 ja 217:4.

⁹¹ SV 191:1–4.

⁹² SV 82:3, 164:4, 186:3, 214:1

objekti on ihminen, mutta virret 17, 82, 164 ja 195 puhuvat ihmisen heräämisen sijaan uskon tai toivon herättämisestä ihmisessä.⁹³

Kolmannen yläluokan Muut muodostavat alaluokat 7 ja 8, joiden virret eivät puhu heräämisestä ihmisen sisäisen hengellisen elämän ilmiönä vaan konkreettisenä heräämisenä tai Jumalan heräämisenä.⁹⁴ Merkityseron vuoksi näitä virsiä ei tarkastella jäljempänä tässä tutkielmassa.

Ero herätä-termin käytössä yläluokissa A ja B on siinä, että Kilvoitus-yläluokassa herääminen liittyy synnintunnon syntymiseen tai ihmisen siirtymiseen suruttomuuden tilasta uskon tilaan eli hengelliseen valvomiseen. Usko pelastukseen esitetään kilvoittelun ajatukseen sopivasti enemmän toivona kuin varmana uskona. Usko-yläluokan virsissä usko ei ole heräämistä seuraava asia vaan herääminen merkitsee uskon syntymistä. Synnintunto saatetaan esittää ihmisen tilana ennen heräämistä.⁹⁵ Loogisessa mielessä Kilvoitus- ja Usko-yläluokkien virret voi siten nähdä osana samaa hengellisen elämän muutosprosessia, eräänlaista pelastusjärjestystä, jossa uskonelämä etenee kylmyydestä ja välinpitämättömyydestä synnintunnon ja kadotuksen pelon kautta turvalliseen uskoon ja pyrkimykseen säilyttää tuo usko kilvoituksessa. Yksittäisissä virsissä puhuja on eri vaiheissa tätä pelastusjärjestystä ja pyytää sen mukaisesti rukouksessaan heräämistä joko synnintuntoon tai uskoon.

Tällainen vaihe kerrallaan etenevä malli on silti liian mekaaninen kuvaamaan uskonelämän kehitystä virsissä. Uskonnollinen välinpitämättömyys ja synnintunto ovat virsissä samantapaisia tiloja, sillä edellisenkin vallassa oleva puhuja kokee tilansa epätydyttäväksi ja haluaisi herätä. Tällainen Jumalasta erossa olemisen tunto eroaa synnintunnosta siinä, ettei puhuja tunnista syntejään ja näe niiden valtaa itsessään, vaan hän ymmärtää juuri tämän tunteen puuttumisen kertovan synnin vallasta hänen sisimmässään. Yhdessäkään virressä puhuja ei ole päässyt eroon synnin vallasta, vaan hänen uskonsa on parhaimmillaankin heikkoa.

⁹³ SV 17:1, 82:3, 164:4 ja 195:3.

⁹⁴ SV 220:4, 226:3, 235:2, 238:1 ja 245:3.

⁹⁵ Näin on esimerkiksi virressä 12, jossa syntien aiheuttama kuorma on virren puhujan kaipauksen lähtökohtana, ks. SV 12:1, 4.

4. Kolmiyhteinen Jumala herättäjänä

Kilvoitus-yläluokan yhdessätoista virressä mainitaan kaikki kolminaisuuden persoonat, ja jokaisella niistä on myös rooli ihmisen heräämisessä. Ensimmäiseen persoonaan viitataan nimityksillä ”Isä”, ”Herra” ja ”Luoja”, toiseen persoonaan nimityksillä ”Herra”, ”Jeesus”, ”Kristus”, ”Poika”, ”Armahtaja”, ”Paimen” ja ”Vapahtaja” ja kolmanteen persoonaan nimityksellä ”Henki”, joka esiintyy myös attribuuttien kanssa: ”armon Henki” ja ”armias Henki”. Lisäksi virsissä puhutaan Jumalasta viittaamatta erityisesti johonkin tiettyyn persoonaan.

Kolminaisuuden ensimmäiseen persoonaan viittaavat virret 45 ja 55. Virressä 55 puhutaan ”Luojan vainioista”, millä viitataan Jumalan luomaan ihmiskuntaan viimeisen tuomion edellä. Vainio on vaalentunut eli korjuukypsä, ja Jeesus voi kutsua ihmiskunnan tuomiolle, jonka armoon turvaava syntinen voi kohdata turvallisin mielin.⁹⁶ Virsi viittaa Matteuksen evankeliumin vertaukseen vehnästä ja rikkaviljasta, jotka erotetaan toisistaan vasta sadonkorjuussa, kuten myös Jumalan valtakunnan omat ja Saatanan seuraajat tuomitaan vasta maailman lopussa.⁹⁷

Virren 45 rukouksessa puhuttelusana on viimeistä säkeistöä lukuun ottamatta ”Herra”. Tällä sanalla virsi vaikuttaa viittaavan Isään; toisin kuin aineiston muut virret, jotka viittaavat sanalla ”Herra” Jumalan toiseen persoonaan. Viittauskohde käy ilmi virren neljännessä säkeistöstä, jossa puhuttelusana on yhä ”Herra”.⁹⁸

Me uskomme – –
sen nuorison kiitosta laulavan
taas Poikasi lunastustyöstä. (SV 45:4)

Viimeisessä säkeistössä puhuttelun kohteena on Kristus, ja siinä viitataan ensimmäiseen persoonaan sanalla ”Isä”.⁹⁹

Isän merkitys ihmisen herättämisessä on virren 45 mukaan siinä, että hän voi lähettää Pyhän Hengen, joka saa heräämisen aikaan. Virren kollektiivinen puhuja ei voi olla varma, että Isä kuulee hänen rukoustaan. Siksi hän pyytää Kristusta rukoilemaan kanssaan, sillä Poikansa rukousta Isä kuulee.¹⁰⁰

Virsissä ei ole esillä Isän rooli maailman luojana ja luodun todellisuuden kannattelijana lukuun ottamatta Usko-yläluokan virren 169 alkua: ”Jumala maan ja taivaan loi. / Hän lapsiansa vartioi.”¹⁰¹ Havainto on jännitteinen sen Jukka Hautalan toteamuksen kanssa, että Siionin virsissä on pyritty korostamaan ensimmäistä

⁹⁶ SV 55:3.

⁹⁷ Raamattu 1992, Matt. 13:24–30, 36–43.

⁹⁸ SV 45:1–5.

⁹⁹ SV 45:5.

¹⁰⁰ SV 45:1–5.

¹⁰¹ SV 169:1.

uskonkappaletta, erityisesti Isää ja luomista.¹⁰² Herätyksestä puhuvissa virsissä uudistusta ei ole siten viety niin pitkälle, että Isästä puhuttaisiin Luojana, vaan hänen toimintansa kohdistuu ihmisten sisäiseen hengelliseen elämään.

Nimitystä ”Herra” käytetään yhdeksässä virressä.¹⁰³ Edellä mainitussa virressä 45 se viittaa selvästi Isään. Poikaan sana viittaa virsissä 55, 97, 152, 170 ja 246. Virressä 55 neljännessä säkeistössä mainittuun ”saapuvaan Herra” viitataan kolmannessa säkeistössä nimellä ”Jeesus”.¹⁰⁴ ”Saapuva Herra” viittaa Matteuksen evankeliumin vertaukseen viisaista ja tyhmistä morsiusneidoista, jotka odottavat Ihmisen Poikaa kuvaavaa sulhasta.¹⁰⁵ Ihmisen Pojan kristillinen perinne on ymmärtänyt Jeesukseksi.¹⁰⁶ Virressä 97 ”Herra” on myös ”Paimen”.¹⁰⁷ Se on Johanneksen evankeliumin valossa Jeesukseen liittyvä nimitys.¹⁰⁸ Virsissä 152¹⁰⁹ ja 246 käytetään ”Herran” rinnalla nimityksiä ”Vapahtaja” ja ”Jeesus”.¹¹⁰ Virressä 170 nimityksiä ”Jeesus” ja ”Herra” käytetään rukouksessa rinnatusten niin, että on luontevaa tulkita niiden viittaavan samaan persoonaan. Sävyssä on kuitenkin se ero, että nimityksen ”Jeesus” yhteydessä puhe on johdattamisen ja herättämisen kaltaisista asioista, mutta nimityksen ”Herra” yhteydessä häntä puhutellaan tuomarina.¹¹¹

Kolmessa virressä on epäselvää, mihin persoonaan nimityksellä ”Herra” viitataan.¹¹² Virressä 34 on puheena ”Herran sana”, jonka sisältönä on sanoma Jeesuksen elämästä ja armosta syntistä kohtaan. Koska virsi viittaa Jumalaan muuten nimityksellä ”Jeesus”, on luontevaa tulkita ”Herran sana” vakiintuneeksi ilmaukseksi, jota virsi käyttää. Sanasta on aineistossa puhe kahdessa muussakin virressä. Virressä 49 puhe on selvästi Jeesuksen sanasta: ”sanasi laidun”.¹¹³ Virressä 11 sanaa ”Herra” käytetään muutenkin, kun on puhe ihmisen suuntautumisesta Jumalaan:

¹⁰² Hautala 2017, 29, 50.

¹⁰³ Näitä ovat Siionin virret 11, 34, 45, 53, 55, 97, 152, 170 ja 246.

¹⁰⁴ SV 55: 3–4.

¹⁰⁵ Raamattu 1992, Matt. 25:1–13.

¹⁰⁶ McGrath 2012, 380–381.

¹⁰⁷ SV 97:1.

¹⁰⁸ Raamattu 1992, Joh. 10:11.

¹⁰⁹ SV 152:1–3.

¹¹⁰ SV 246:1, 4.

¹¹¹ SV 170:1, 4.

¹¹² SV 11, 34 ja 53.

¹¹³ SV 49:2.

Milloin opin kärsimällä
Herran tahdon täyttämään,
ristin alle nöyrytmällä
omat juonet jättämään?
Milloin Herran kurituksen
hyvyydeksi tunnustan? (SV 11:4)

Milloin Herran kallis sana
minussakin sijaa saa
ja sen nuhde painavana
kuolleen uskon kukistaa?
Milloin saanen minä kuulla
Herran äänen kutsuvan?
Milloin kiitän riemusuulla
laupeutta Jumalan? (SV 11:5)

Herra voi tässä viitata yleisesti Jumalaan. Nimitys ”Jumala” mainitaan viimeisessä säkeistössä. Toinen vaihtoehto on Pyhä Henki, joka mainitaan toisessa säkeistössä ihmisen omantunnon herättäjänä.¹¹⁴ Toisaalta nimityksen ”Herra” yhteydessä käytetyt raamatulliset viittaukset viittaavat Jeesukseen: Ristin alle nöyrytyminen voi viitata Jeesuksen kehotukseen ottaa ristinsä ja seurata häntä.¹¹⁵ Kyse voi olla myös Jeesuksen ristiinnaulitsemisesta, jolloin virsi puhuisi Isän tahdon täyttämisestä.¹¹⁶ Herran kutsuva ääni voi viitata Jeesukseen paimenena, jonka aineiston virsistä mainitsevat 49 ja 97.¹¹⁷

Virsi 53 mainitsee kolminaisuuden persoonista Hengen mutta käyttää rukouksen yhteydessä puhuttelua ”Herra”. Kummassakin yhteydessä on puhe herättämisestä:

Monta ihmistä armias Henki
saa synnistä herättää. (SV 53:1)

Herätä minut, laupias Herra, --. (SV 53:6)

Tämän virren valossa ”Herra” voisi merkitä Pyhää Henkeä. Toisaalta ”Herra” viittaa Siionin virsissä tavallisemmin Jeesukseen, joka kuvataan usein samaan tapaan herättäjänä.¹¹⁸ Kolmanneksi muissa virsissä kuvataan, kuinka Jeesus ohjaa Hengen toimintaa, niin että hän ohjaa tai täyttää ihmisiä Hengellä.¹¹⁹ Tällainen rooli on myös Isällä virressä 45, jossa hänestä käytetään samaa nimitystä ”Herra”: hän vuodattaa Hengen, mikä johtaa herätykseen. ”Herra” voi siis olla luonteeltaan avoin sana, jolla viitataan Jumalaan ja Jumalan persooniin ihmiselämän hallitsijana, niin ettei aina tarvitse ottaa kantaa, mistä persoonasta on kyse. Sana kuvaa Siionin virsien herättämisen teologian avoimuutta, joka sallii puhua Jeesuksesta ja Pyhästä

¹¹⁴ SV 11:2, 5.

¹¹⁵ Matt. 11:38.

¹¹⁶ Ks. esim. Joh. 18:11.

¹¹⁷ 49:1–2 ja 97:1.

¹¹⁸ Näin on säkeistöissä 34:2, 49:3, 55:1 ja 3, 123:3 ja 170:3.

¹¹⁹ SV 11:2 ja SV 246:3.

Hengestä ihmisen herättäjänä samanlaisin sanankääntein. Havainto Herran nimityksen merkityksen avoimuudesta vastaa Kalpion havaintoja Siionin virsien vuoden 2005 lisävihosta.¹²⁰

Puheeseen Herrasta liittyy tietty pehmeiden ja auktoriteetin jännite. Toisaalta hän on ”Rakas Herra” ja ”parantava Paimen”.¹²¹ Toisaalta hänelle kuuluu kunnia ja valta.¹²² Hän kurittaa ja hänen tahtonsa täytetään kärsimällä.¹²³ Herran toimintaa leimaa joka tapauksessa armo. Hän on Armahtaja.¹²⁴ Hänen armonsä etsii murheellisia ja syntisiä.¹²⁵ Herruudessaan hän on ihmisen puolustaja ja tuki. Hän voittaa kuoleman vallat¹²⁶, johdattaa paimenena¹²⁷, kantaa vaikeuksissa¹²⁸ ja säilyttää elämän tiellä.¹²⁹ Nimitys Herra on käytössä myös eskatologisissa yhteyksissä: Hän on morsiusneitojen odottama saapuva Herra.¹³⁰ Hän kokoaa laumansa illan saapuessa.¹³¹

Neljässä virrestä sana ”Herra” on suoraan herättävä subjekti.¹³² Yhdessä virressä 45 Herra herättää ihmisen lähettämällä Pyhän Hengen.¹³³ Virsissä 11 ja 49 ”Herra”-nimitystä ei suoraan yhdistetä herättämiseen, joskin ajatuksellisesti virressä 11 mainittu Herran äänen kutsu ja Herran nuhde on helppo liittää osaksi sitä työtä, jolla ”armon Henki” herättää omantunnon.¹³⁴ Jos Herran käyttämiä herättämisen keinoja kuvataan, ne liittyvät ennen muuta sanoihin. Se on ”Herran suusta” lähtevää rohkaisua¹³⁵ tai Herran kutsuva ääni.¹³⁶

Nimitys ”Jeesus” esiintyy seitsemässä virressä.¹³⁷ Lukuun ottamatta virttä 152 se on aina ihmistä herättävä subjekti. Kahdessa virressä Jeesuksen ja Pyhän Hengen toiminta ovat läheisessä suhteessa herättämisprosessissa. Virressä 49 Jeesus kyllä herättää mutta ohjaa sitten ”Hengellä” ihmisen tunnustamaan syntinsä.¹³⁸

¹²⁰ Kalpio 2008, 51; Toivanen 2017, 59.

¹²¹ SV 97:1.

¹²² SV 246:4.

¹²³ SV 11:4.

¹²⁴ SV 97:2–3.

¹²⁵ SV 55:1.

¹²⁶ SV 45:3.

¹²⁷ SV 97:1–3.

¹²⁸ SV 53:6.

¹²⁹ SV 246:4.

¹³⁰ SV 55:4.

¹³¹ SV 97:5.

¹³² Näitä ovat virret ja niiden säkeistöt 53:6, 55:1, 97:4 ja 246:4.

¹³³ SV 45:1.

¹³⁴ SV 11:2, 5.

¹³⁵ SV 55:1.

¹³⁶ SV 11:5.

¹³⁷ Virret 34, 49, 55, 123, 170, 152 ja 246.

¹³⁸ SV 49:3.

Virressä 246 Jeesus herättää ihmisen ”kiusojen alta” huolehtimaan valvomisesta. Saman virren edellisen säkeistön puhe uskossa heikkojen täyttämisestä Hengellä on rinnakkainen herättämiselle, sillä sen seuraukset vastaavat hengellistä valvomista: toivo, rakkaus sekä Jumalan ja lähimmäisten palvelu.¹³⁹ Nimitystä ”Jeesus” käytetään riippumatta siitä, mitä heräämisellä tarkoitetaan: Jeesus herättää synnintuntoon¹⁴⁰ ja hän herättää valvomaan.¹⁴¹ Virret kuvaavat, kuinka Jeesus vaikuttaa ihmisen sisimpään ja tukee siten kilvoitusta. Hän ohjaa omaatuntoa¹⁴², koskettaa sielujen pohjaa, taivuttaa palvelemaan itseään¹⁴³ ja antaa voimia taisteluun uupumusta vastaan.¹⁴⁴ Tällainen sisäinen tuki kertoo läheisyydestä, jota kuvaavat myös muut Jeesukseen virsissä liitetyt nimitykset, paimen¹⁴⁵, ystävä¹⁴⁶ ja armahtaja.¹⁴⁷ Edelleen nimityksen ”Jeesus” yhteydessä käytetään runsaasti armosta kertovia ilmauksia: Jeesusta seurataan armon valoon.¹⁴⁸ Hän on tehnyt armotyön.¹⁴⁹ Jeesus on armahtaja ja julistaa armossaan syntisen pyhäksi.¹⁵⁰ Herääminen on armoa tarvitseväksi tulemista, ja armo virvoittaa ja ruokkii.¹⁵¹ Jeesus herättää elämään armosta.¹⁵²

Nimityksiä ”Kristus” käytetään vain kahdessa virressä. Virressä 45 hän on Isän Poika, jonka pyyntörukouksen Isä kuulee ja jota virren puhuja siksi pyytää rukoilemaan kanssaan.¹⁵³ Virressä 246 kuvataan, kuinka taivaassa loistaa Kristuksen rakkaus ja ”toivon maa” on täynnä armoa.¹⁵⁴ Nimitystä ”Kristus” käytetään siis vain yhteyksissä, joiden kontekstina on taivas. Kyse ei ole ihmisen välittömästä herättämisestä, vaan joko vetoamisesta Isään herätysajan saamiseksi tai valvomisen motivoinnista kuvauksella taivaassa vallitsevasta armosta. Kuvauksissa ei ole samanlaista läheisyyttä kuin nimityksen ”Jeesus” yhteydessä. Kumpikin näistä teemoista, Kristus rukouksen välittäjänä ja Kristuksen kohtaaminen taivaassa, on ainutkertainen. Ne eivät esiinny aineistossa muualla.

¹³⁹ SV 246:3–4. Valvomisesta ks. jäljempänä luku 5.5.

¹⁴⁰ SV 34 ja SV 49.

¹⁴¹ SV 55, SV 123, SV 152 ja SV 246.

¹⁴² SV 170:3.

¹⁴³ SV 49:3.

¹⁴⁴ SV 53:6 ja SV 246:2.

¹⁴⁵ SV 49:1.

¹⁴⁶ SV 170:3.

¹⁴⁷ SV 34:3.

¹⁴⁸ SV 55:2.

¹⁴⁹ SV 123:4.

¹⁵⁰ SV 34:1, 3.

¹⁵¹ SV 49:1–3.

¹⁵² SV 170:3.

¹⁵³ SV 45:4–5.

¹⁵⁴ SV 246:1.

Nimitykset Jeesus ja Herra sen sijaan ovat suurimmaksi osaksi keskenään vaihdettavissa. Kumpaakin käytetään herättävän jumalallisen subjektin nimityksenä, oli painopiste sitten valvomaan heräämisessä tai synnintuntoon heräämisessä. Kummankin nimityksen yhteydessä Poikaa kuvataan armolliseksi ja läheiseksi. Kummankin yhteydessä hänestä puhutaan paimenena, joka johdattaa. Nimitykselle ”Herra” on erityistä, että sitä käytetään myös kolminaisuuden ensimmäisestä ja ehkä myös kolmannesta persoonasta ja sitä käytettäessä Jumala kuvataan voimakkaaksi ja voitokkaaksi auktoriteetiksi. Nimitykselle ”Jeesus” on luonteenomaista monipuolisempi puhe armosta ja Jumalan vaikutuksen kuvaaminen ihmisen sisintä koskevaksi.

Pojan keskeisyys herättämisen subjektina on linjassa sen kanssa, että Siionin virsiä pidetään tavallisesti Kristus-keskeisenä laulukirjana. Uudistustoimikunnan tekstijaoston puheenjohtaja Jukka Hautalan mukaan virsissä korostuu vanhurskauttamisoppi, mikä antaa virsille syntisen ihmisen ja Kristuksen välisen vuoropuhelun leiman. Painopisteitä ovat ”Kristuksen kärsimys, ylösnousemus ja sovitus, jotka ovat syntisen ainoana apu [sic!] ja ikävän kohde.”¹⁵⁵

Kolminaisuuden kolmatta persoonaa kuvataan viidessä virressä.¹⁵⁶ Käytetty nimitys on ”Henki”, jota täydennetään kahdessa virressä attribuutilla: ”armon Henki”¹⁵⁷ ja ”armias Henki”.¹⁵⁸ Virressä 53 myös nimitys ”Herra” on tulkittavissa edellä kerrottuun tapaan Pyhää Henkeä tarkoittavaksi, mutta tulkinta ei ole ilmi-selvä. Hengen toiminta herättäjänä on jaettavissa aktiiviseen ja välineelliseen. Itsenäisenä herättäjänä Henki esiintyy virsissä 11 ja 53, joissa herättämistä ei kuvata sen tarkemmin, kuin että armon Henki herättää omantunnon¹⁵⁹ ja armias Henki herättää syntisiä.¹⁶⁰ Puhe Hengen armollisuudesta näyttää siis liittyvän hänen itsenäiseen toimintaansa. Toisaalta kummassakin näistä virsistä Jumalan toimintaa kuvataan myös nimityksen ”Herra” avulla. Se mahdollistaa tulkinnan, jossa virret viittaavat myös kolminaisuuden muihin persooniin, eikä Hengen toiminta olisikaan niin erillistä niistä.

Kolminaisuuden muiden persoonien toimeksiannosta Henki herättää virsissä 45, 49 ja 246. Virressä 45 Isä vuodattaa Hengen, mistä seuraa herätys ja kansan

¹⁵⁵ Hautala 2017, 11; Toivanen 2017, 59.

¹⁵⁶ Näitä ovat Siionin virret 11:2, 45:1–2 ja 4, 49:3, 53:1 ja 246:3.

¹⁵⁷ SV 11:2.

¹⁵⁸ SV 53:1.

¹⁵⁹ SV 53:1.

¹⁶⁰ SV 11:2.

lähteminen Herran tielle. Hengen kastetta seuraa myös parannusarmo.¹⁶¹ Virressä 49 Jeesus herättää ihmiset, mutta ohjaa heidät Hengen avulla tunnustamaan syntinsä.¹⁶² Virressä 246 pyydetään Jeesusta täyttämään Hengellä niitä, jotka ovat uskossa heikkoja. Tapahtuman seuraukset liittyvät kristittynä elämiseen: niitä ovat toivo ja rakkaus, Jeesuksen ja toisten ihmisten palveleminen sekä ehkä myös samassa säkeistössä mainitut haavojen hoitaminen ja johdattaminen maan murheista Jeesuksen luo. Kristityn elämän ja valvomisen painotus Hengen toimintaa kuvattaessa vastaa virren painopistettä. Myös herääminen kuvataan siinä suorassa suhteessa valvomiseen. Se on heräämistä ”valvomisesta huolehtimaan”.¹⁶³ Myös Pyhän Hengen herättäessä ihmisen ilman Jeesuksen antamaa tehtävänantoa yhteys Jeesukseen on olemassa. Herättäessään ihmisen hän ”kiinnittää Jeesukseen”, kuten virsi 146 asian ilmaisee.¹⁶⁴

Nimitys ”Jumala” on virsissä etäinen: sitä ei juuri käytetä, kun Jumalaa puhutellaan, vaan kyse on tavallisesti kertovasta tekstistä. Virsi 152 on poikkeus. Siinä Jumalaa puhutellaan yhdessä säkeistössä, joskaan hänelle ei osoiteta pyyntöjä. Muuten virsi kertoo Jeesuksesta ja hänen toiminnastaan. ”Jumala” on kuitenkin virren herättävä subjekti:

Se suuri myös kehotus on
ja laupeus sanomaton,
kun Jumala herätysarmonsä suo
ja uusia joukkoomme tuo. (SV 152:5)

Ihmisen kilvoitus kuitenkin keskittyy Jeesukseen. Se on kulkemista hänen luokseen kiittämään häntä.¹⁶⁵ Virressä 53 puhutaan ”Jumalan tahdosta” luopumisesta, mutta seuraavan säkeistön rukouksen puhuttelusana on ”Herra”.¹⁶⁶ Virressä 246 on puhe autuudesta, jonka Jumala suo luonaan taivaassa, mutta seuraavasta säkeistöstä alkavassa rukouksessa puhuttelusana on ensin ”Jeesus” ja sitten niin ikään ”Herra”.¹⁶⁷ Virressä 11 puhuja kysyy, milloin hän kiittää Jumalan laupeutta. Vaikka kysymyksen tulkitsisi rukoukseksi, ei ”Jumala” ole siinä puhuttelusana.¹⁶⁸ Nimitys ”Jumala” esiintyy virsissä lähinnä heräämisen jälkeisen ajan kuvauksessa, kun on puhe Jumalan tahdon täyttämisestä, hänen laupeutensa kiittämisestä ja lopullisesta

¹⁶¹ SV 45:1–2.

¹⁶² SV 49:3.

¹⁶³ SV 246:3–4.

¹⁶⁴ SV 146:3.

¹⁶⁵ SV 152:5.

¹⁶⁶ SV 53:5–6.

¹⁶⁷ SV 246:1–4.

¹⁶⁸ SV 11:4.

autuudesta Jumalan luona. Rukouksessa virret sen sijaan tavallisesti yksilöivät, mille kolminaisuuden persoonalle puhuttelu on kohdennettu.

Jumalan eri persoonien toiminnasta ihmisen herättämiseksi piirtyy Kilvoitusyläluokan virsistä melko ristiriidaton kuva: Herättämisessä aloitteelliseksi kuvataan Isä tai Poika. He lähettävät Pyhän Hengen, joka varsinaisesti herättää ihmisen synnintuntoon tai valvomiseen. Ajatus Jeesuksesta tai Jumalasta ihmisen herättäjänä ei ole tämän mallin kanssa ristiriidassa, koska virret eivät varsinaisesti kiellä sitä, että herättäminen tällöinkin toteutuisi Hengen välityksellä, joskaan eivät sitä suorasanaisesti mainitse.

5. Heräävä ihminen

5.1 Ihminen ennen heräämistään

Herätettävän ihmisen tilasta ennen herättämistä hahmottuu Kilvoitus-yläluokassa kolme tarkastelunäkökulmaa. Ensimmäisen muodostavat kielikuvat, jotka kuvaavat ihmisen olotilaa, toisen hänen ahdinkonsa ja kolmannen hänen syntisyytensä.

Olotilaan liittyviä kielikuvia ovat yö, pimeä, kuolema ja maailma. Niiden esiintyminen aineiston virsissä on kuvattuna taulukossa 2:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Yö	•		•			•					
Pimeä						•					
Kuolema	•		•		•		•				
Suruttomuus			•								
Maa / maailma			•		•		•	•	•		•

Taulukko 2: Sijaintiin liittyvien kielikuvien esiintyminen virsissä.

Kolme virttä kuvaa, kuinka ihminen on yössä.¹⁶⁹ Virressä 11 yö kuvataan synkäksi ja koleaksi. Ihminen taivaltaa korvessa ja odottaa aamunkoittoa, mistä olisi merkinä aamutähden syttyminen.¹⁷⁰ Aamunkoitto samastuu virressä ”uuteen aikaan”, jolloin rinnan routa sulaa. Kun seuraava säkeistö kertoo omantunnon herättämisestä, on luontevaa tulkita, että virsi kuvaa kylmällä yöllä nimenomaan ihmisen sisimmän tilaa: häneltä puuttuu synnintunto ja hän on vieraantunut Jumalasta.¹⁷¹ Myös virsi 55 kertoo, kuinka ihminen on pimeässä, mistä Jeesus auttaa hänet valoon. Valo tosin viittaa synnintunnon sijasta armoon. Sen lisäksi virsi mainitsee orjuuden yön, josta Herran armo etsii ihmisiä, jotka kuvataan ennen kaikkea murheellisiksi mutta myös syntisiksi ja särkyneiksi. Orjuutta virsi ei kuvaa tarkemmin, joskin kyse on armon vastakohtadasta, sillä orjuuden yön vastaparina virressä on armon valo.¹⁷² Näin virsi liittyy muiden aineiston virsien puheeseen ihmisistä synnin paulassa¹⁷³ ja kuoleman ruhtinaasta tai kuoleman valloista, jotka pyrkivät saamaan ihmiset valtaansa.¹⁷⁴ Virsi 45 kuvaa kuinka Suomen kansa on kuoleman yössä. Yö ja kuolema ovat virressä heräämisen, parannuksen ja kii-

¹⁶⁹ Näin säkeistöissä 11:1, 45:4 ja 55:1.

¹⁷⁰ SV 11:1.

¹⁷¹ SV 11:1–2.

¹⁷² SV 55:1–3.

¹⁷³ SV 49:1.

¹⁷⁴ Näin säkeistöt 45:3 ja 53:2.

toslaulun vastakohta, jota kuvataan lisäksi kuoleman valtojen voitoksi ja suruttomuudeksi.¹⁷⁵ Suruttomuus on ollut Siionin virsien aikaisemmissa laitoksissa yleinen käsite, joka merkitsee pietistisessä käytössään väärää varmuutta, välinpitämättömyyttä ja syntiä eli hengellisen valvomisen vastakohtaa.¹⁷⁶ Hautalan mukaan sanalle on etsitty Siionin virsien uudistuksessa helpommin ymmärrettäviä vastineita. Suruttomuus on jäänyt ihmistä kuvaavana sanana vain virteen 45.¹⁷⁷ Tällöin termin merkitys virsikokoelmassa on käynyt yhä epäselvemmäksi, sillä sen merkitystä on vaikea päätellä yhden esiintymän perusteella.

Neljä virttä puhuu kuolemasta heräämättömän ihmisen tilanteen yhteydessä.¹⁷⁸ Ihmisen tilaa kuvaa suorasanaisesti kuolemaksi edellä esitellyn virren 45 lisäksi virsi 97, jonka paimenmetaforassa Herra nostaa lampaitaan kuolemasta elämään. Eläinten kuolemanvakavaa tilaa kuvataan kouriintuntuvasti kertomalla, kuinka niissä on ruhjeita, vammoja ja syviä haavoja, jotka peto on saanut aikaan. Seuraava säkeistö kuvaa kuolemasta elämään siirtymistä maailmaan mieltyneiden herättämiseksi valvoviksi.¹⁷⁹ Virsi 53 puhuu kuoleman ruhtinaasta, jota voi vastustaa valvomalla. Heräämätön on vaarassa menettää sielunsa hänen käsiinsä. Kuolema voi tässä yhteydessä viitata iankaikkiseen kuolemaan eli kadotukseen. Toisaalta kuoleman ruhtinaan saaliiksi joutumisen voi virren kokonaisuuden valossa ymmärtää myös synnin täyttämisen ja Jumalan tahdosta vieraantuneen elämän elämiseksi. Kyse on tahdon väärästä suuntautumisesta.¹⁸⁰ Virressä 11 on puolestaan puhe kuolleesta uskosta, joka ihmisellä on ennen kuin Herran sanan nuhde kukistaa sen. Virsi antaa siis ymmärtää, ettei ihmisellä ole oikeaa, elävää uskoa, ennen kuin hänen omatuntonsa on herännyt. Tällä tavoin kuoleman ja yön käsitteet ovat kytköksissä virressä 11. Heräämisessä on kyse aamunkoitosta, jossa itse-tyytyväisen, kuolleen uskon kolea yö vaihtuu heränneen omantunnon päiväksi, jossa ihmisen usko on elävä, synnintunnon ja nöyryyden leimaama.¹⁸¹ Ero ylpeyden värittämän hengellisen kuoleman ja nöyryyden leimaaman herätyksen tilan välillä heijastuu muustakin virren 11 sanoittaneen Wilhelmi Malmivaaran tuotannosta.¹⁸²

¹⁷⁵ SV 45:2–4.

¹⁷⁶ Hautala 2017, 39–40.

¹⁷⁷ Hautala 2017, 39–40.

¹⁷⁸ Näin säkeistöissä 11:5, 45:3–4, 53:2 ja 97:3.

¹⁷⁹ SV 97:1–4. Aineiston paimenvirret 49 ja 97 eivät mainitse, mitä eläimiä paimenen paimennettavat ovat. Tässä tutkielmassa niitä kutsutaan selvyiden vuoksi lampaiksi, mikä vastaa muiden Siionin virsien kuvakieltä, ks. esim. SV 158:1, ja paimenallegorian raamatullista taustaa, ks. esim. Joh. 10:1–21.

¹⁸⁰ SV 53:2–5.

¹⁸¹ SV 11:1–2, 5.

¹⁸² Ks. Suoranta 1966, 81–86.

Uni ja kuolema voivat vaikuttaa ensi kuulemalta toisistaan erillisiltä kielikuvilta kuvaamaan herätystä. Onhan eri asia herätä unesta kuin kuolleista. Kilvoitusvirissä kielikuvat eivät kuitenkaan ole ristiriidassa vaan täydentävät toisiaan. Unesta heräämisen kielikuva on päällimmäinen. Se on esillä seitsemässä virressä, joista viidessä puhutaan valvomisesta¹⁸³ ja kolmessa yöstä tai koittavasta aamusta¹⁸⁴. Unta tai nukkumista ei mainita suoraan yhdessäkään aineiston virressä.¹⁸⁵ Kaikki neljä kuoleman mainitsevaa virttä ovat sellaisia, joissa on myös unesta heräämisen kielikuva. Kuolema ihmisen tilanteen kuvana korostaa tällöin sen vakavuutta ja sitä, ettei ihminen voi auttaa itseään, vaan herääminen on Jumalan tekemä ihme. Yhdessäkään virressä ihminen ei herää omia aikojaan tai ilman apua vaan hänet herätetään.¹⁸⁶

Ajatus heräämistä edeltävästä hengellisestä yöstä ja unesta, kuolemasta tai suruttomuudesta juontaa juurensa jo luterilaisesta puhdasoppisuudesta ja varhaisesta pietismistä. Puhdasoppisuuden ajan pelastusjärjestykset eivät puhu heräämisestä eivätkä sanalla sanoen yössä olemisesta, mutta Jumalan kutsua (*vocatio*) saattoi niissä seurata valaiseminen (*illuminatio*). Ihminen alkoi nähdä Jumalan kutsun ja evankeliumin uudessa valossa, mikä sitten johti kääntymykseen. Pietismi lisäsi kutsun ja valaisemisen väliin herätyksen synnintuntoon.¹⁸⁷ Sekä Philipp Jacob Spener että August Hermann Francke katsoivat, että useimmat kastetut ovat poikenneet kasteenliitostaan ja ovat siksi osattomia pelastuksesta, elleivät he synny uudesti. Spener puhui uudestisyntymästä myös heräämisestä (*Erweckung*).¹⁸⁸ Vastaava ajatus suruttomuudesta ja hengellisestä kuolemasta heräämättömän ihmisen tilana näkyy myös herrnhutilaisella Johan Kahlilla¹⁸⁹, suomalaisessa

¹⁸³ Näin säkeistöissä 53:1–6, 55:1–4, 123:3, 97:4 ja 246:4.

¹⁸⁴ Näin säkeistöissä 11:1, 45:1, 4 ja 55:2.

¹⁸⁵ Nukkumisen teema on esillä toisaalla Siionin virsien kokoelmassa. Erilaisia ”nukkuu”-sanamuotoja on virsissä 17, 41, 46, 95, 129, 138, 185, 191, 195, 206, 210, 220, 221, 225, 226, 229, 230, 234, 238 ja 245, ja sille annetaan osassa niistä myös hengellinen, heräämätöntä tilaa kuvaava merkitys. Nämä virret eivät ole valikoituneet tämän tutkielman aineistoon, sillä niissä ei käytetä termiä ”herätä”, vaan heräämisen ajatus on niissä läsnä vain lausumattomana. Termi ”nukkuu” esiintyy samassa virressä termin ”herätä” kanssa vain konkreettisesti merkityksessään yöunena tai kuolonunena, ks. SV 191, 195, 226, 238 ja 245.

¹⁸⁶ Jumalan aktiivisuudesta herättäjänä ks. edellä luku 4 ja jäljempänä luku 5.2.

¹⁸⁷ Pietilä 1932, 390–392.

¹⁸⁸ Matthias 2004, 52–53, 58–61.

¹⁸⁹ Kettunen 1964, 39–45.

varhaisemmassa pietismissä Bengt Jacob Ignatiuksella¹⁹⁰, 1800-luvun herännäisyydessä Jonas Laguksella¹⁹¹ ja Paavo Ruotsalaisella¹⁹² ja sittemmin Wilhelm Malmivaaralla¹⁹³. Usko saattoi Malmivaaran mukaan myös jäädä kuolleeksi, jos ihmisen kokema herätys oli puolinainen, niin että hän rauhoitteli itseään sillä, että jokainen ihminen on syntinen ja Jumala syntisiä kohtaan armollinen. Tällöin synnintunto jäi hänen mukaansa ulkokohtaiseksi, eikä ihminen voinut kääntyä todelliseksi ”armonkerjäläiseksi”, Jumalalta armahdusta kaipaavaksi kristityksi.¹⁹⁴ Malmivaara oli tosin myöhemmässä tuotannossaan sillä kannalla, että kristillisen kotikasvatuksen saanut ihminen voi olla elävässä uskossa ja heränneessä tilassa läpi elämänsä, eikä hänen silloin tarvitse erikseen herätä.¹⁹⁵

Unen ja kuoleman kielikuvaan liittyy se ajatus, että ihminen on joskus ollut valveilla ja elossa. Herääminen esitetäänkin usein kastettua kristittyä kohtaavana tapahtumana, jossa tapakristitty tai itsevanhurskas kristitty tulee tietoiseksi kadotuksenalaisuudestaan.¹⁹⁶ Kyseessä on kasteessa jo Jumalan lapseksi uudestisyntyneen ihmisen paluu Jumalan yhteyteen. Ei-kristittyjen poissaolo herätyksen teologiassa johtunee etupäässä siitä, että se on syntynyt läpeensä kristityssä yhteiskunnassa, jossa ei juuri ollut kastamattomia ihmisiä.

Kuusi virttä mainitsee ihmisen elinympäristönä maan tai maailman. Se ei ole vain paikka vaan myös ihmisen uskonelämää uhkaava tekijä.¹⁹⁷ Virsi 53 liittää käsitteen suoraan syntiin:

Joku jos onkin uskoa vailla
ei voita hän maailmaa,
heti syntiinsä suostuu ja sortuu,
sen polkuja noudattaa. (SV 53:3)

Maailmaa on vastustettava, jottei se pääse vaikuttamaan liiaksi ihmisen elämän. Siihen on uhkana mieltä.¹⁹⁸ Ihminen elää ”vaivoissa maan”.¹⁹⁹ Siellä on murheita ja huolia, jotka heikentävät ihmisen henkeä ja uhkaavat siten ihmisen taistelua elämän tiellä. Maailma on jotakin aivan taivaasta erillistä. ”Maailman teillä” eivät tunne taivaan autuutta edes ne, jotka sinne kerran tulevat pääsemään.²⁰⁰ Maailma

¹⁹⁰ Haavisto 1995, 187–195

¹⁹¹ Pitkänen 2013, 48, 50.

¹⁹² Jonzon 1937, 36–37.

¹⁹³ Tiililä 1944, 176–177; Suoranta 1966, 74.

¹⁹⁴ Suoranta 1966, 78–79.

¹⁹⁵ Suoranta 1966, 110–111.

¹⁹⁶ Deichgräber 1982, 221–222.

¹⁹⁷ ”Maa” tai ”maailma” esiintyy seuraavissa säkeistöissä: SV 53:3, 97:4, 123:3 ja 246:1–3.

¹⁹⁸ SV 97:3.

¹⁹⁹ SV 152:1.

²⁰⁰ SV 246:1–3.

vaikuttaa huolimatta tästä kielteisestä kuvasta viittaavan ihmisen konkreettiseen elämäntilanteeseen. Se on tosiasia, josta ihmistä ei kannusteta kiirehtimään pois, vaan siellä on pärjättävä. Toisaalla Siionin virsissä maailmasta puhutaan myös myönteiseen sävyyn Jumalan luomakuntana²⁰¹, mutta heräämisen käsitteen yhteydessä kuva ei ole koskaan myönteinen.

Hieman erilaisen ja neutraalimman kuvan maailmasta antaa virsi 123, jossa sitä voisi kuvata uhan sijaan haasteeksi. Maailma on ”vaativa”, ja heränneen ihmisen on kysyttävä siellä Jumalan tahdon tietä pysyäkseen hänessä ja palvellessaan muita.²⁰² Virressä 45 ”maa” viittaa yksilöidysti Suomeen puhujan elinympäristönä. Se on siinä mielessä kielteinen, ettei Suomen kansa ole herännyt, mutta virren puhuja odottaa toiveikkaasti nuorisoa ja koko kansaa kohtaavan ”herätysajan” koittamista.²⁰³ Tässä mielessä maa ja siinä elävä kansa, jonka keskuudessa virren puhuja elää, voi olla paitsi heräämisen konteksti myös sen kohde, herätettävä maa. Useimmat virret puhuvat kuitenkin yksittäisistä heränneistä heräämättömän maailman keskellä.

Jukka Hautalan mukaan ”maailma”-sanalla on Siionin virsissä kolme merkitystä: toteava, platoninen ja moraalinen. Toteava merkitys viittaa maailmaan ihmisen elinympäristönä. Platonisessa käytössä maailma on taivaan vastakohta. Tämä vastaa kirkkoisä Augustinuksen matkamiehen teologiaa (*theologia viatorum*), jossa maailma on kirkon, Jumalan kansan läpikulkupaikka. Moraalisessa käytössä maailma on paha, syntinen, viettelevä ja pois pantava. Siionin virsien uudistuksessa on Hautalan mukaan pyritty korostamaan ensimmäisen uskonkappaleen hengessä maailmaa myönteisessä valossa Jumalan luomakuntana. Sanan käyttöä kielteisessä merkityksessä on vähennetty mutta siitä ei ole pyritty kokonaan eroon. Sanalla viestitään ”siitä alueesta, jota ihmisen on vaikea ja mahdoton hallita sekä itsessään ja toimissaan että ympäröivissä rakenteissa”. Virren puhuja on haluttu kuitenkin nähdä aina osana maailmaa, jotta vältetään pahan näkeminen puhujasta erillisenä tai maailman näkeminen yksinomaan pahana.²⁰⁴ Tutkimusaineiston kuva maailmasta edustaa Hautalan kuvauksen perusteella Siionin virsien marginaalia, sillä yksikään virsi ei puhu maailmasta yksiselitteisen neutraalisti tai myönteisessä mielessä. Heräämisestä ja hengellisestä valvomisesta kertovat virret ovat luonteva

²⁰¹ Myönteisiä luomakunnan kuvauksia vrt. esim. SV 139 ja 157.

²⁰² SV 123:3.

²⁰³ SV 45:1, 5.

²⁰⁴ Hautala 2017, 102–109.

asiayhteys esittää maailmaa syntiin houkuttelevana ja kaidan tien kulkijaa uuvuttavana paikkana.

Herätettävän ihmisen olotilaa kuvaavat kielikuvat ovat kauttaaltaan sävyltään kielteisiä. Yö viittaa siihen, kuinka ihminen on erillään armosta ja sen saavuttamiseksi tarpeellisesta synnintunnosta. Kuoleman kuva korostaa tilanteen toivotomuutta ja maailma sitä, kuinka ihminen väistämättä elää Jumalasta vieraantuneessa ja vieraannuttavassa ympäristössä.

Toisen herätettävän ihmisen tilannetta kuvaavan kokonaisuuden muodostavat kuvaukset hänen murheestaan. Ilmausten esiintyminen Kilvoitus-yläluokan virsissä käy ilmi taulukosta 3:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Murhe				•		•			•		•
Huoli								•			

Taulukko 3: Murhe aineiston virsissä.

Virret 49 ja 55 kuvaavat heräämätöntä ihmistä murheelliseksi ja virsi 123 puhuu puolestaan samaan teemaan liittyen huolesta.²⁰⁵ Virressä 55 korostuu ihmisen murheellisuus, sillä virsi alkaa murheellisille kohdistetulla puhuttelulla. Murheen syytä ei selitetä, mutta virsi kuvailee ihmistä toisaalla syntiseksi, särkyneeksi ja kaipaavaksi, mikä viittaa siihen, että murhe johtuisi synnistä ja olisi siten synnintuntoa. Virsi kuvailee ihmisten myös olevan ”synnin yössä” ja jopa sokaistuneita. Puhe sokeudesta ja synnin yöstä viittaa virsissä 11 ja 45 nimenomaisesti synnintunnon puutteeseen.²⁰⁶ Murheen syy jää siis avoimeksi.

Virressä 49 pyydetään Jumalan sanan ja armon ääreen tulleille ihmisille ”ilomieltä” ja ”pyhää kieltä”, niin että murheellinen voisi kiittää. Avoimeksi jää, poistuuko murhe ilon tieltä vai voiko ihminen olla murheellinen ja ilomielinen yhtä aikaa. Murheen syytä tämäkään virsi ei kerro suoraan. Virren aiheena on synnin valta ihmiseen, hänen heikkoutensa sekä Jeesuksen apu ja armo. Siksi synnintunto murheen synnä on mahdollinen tulkinta. Toisaalta voi ajatella, että synti aiheuttaa ihmisen elämään murhetta, vaikkei hän murehtisikaan juuri syntiä.²⁰⁷ Virsi 123 puhuukin sydämen huolesta, joka on läheisesti tekemisissä Saatanan vallan kanssa.²⁰⁸ Yksikään näistä virsistä ei keskity ihmisen murheen ja huolen syihin vaan

²⁰⁵ SV 49:2, 55:1 ja 123:4. Virret 152 ja 246 puhuvat murheesta selvästi jo heränneen ja valvovan ihmisen elämän ilmiönä, ks. jäljempänä luku 5.5.

²⁰⁶ SV 55:1–4. Yöstä synnintunnon puutteena ks. SV 11:1–2 ja SV 45:1–2. Särkyneisyydestä ks. jäljempänä luku 5.3.

²⁰⁷ SV 49:1–3.

²⁰⁸ SV 123:4.

siihen, mikä voittaa tuon murheen, nimittäin Jumalan armoon, jonka valossa murheeseen ei enää ole aihetta.²⁰⁹ Tämän vuoksi ei ole helppo tehdä eroa, milloin murhe ja huoli esitetään virressä heräämättömän ihmisen kokemuksena ja milloin se on seurausta heräämisestä.

Pietismin historia ei korosta vielä heräämättömän ihmisen murhetta, sillä herätys itsessään on synnintunnon ja sen aiheuttaman murheen syntyhetki. Enemmän puhe on siitä, kuinka suruton ihminen on huoleton, koska ei hän ei välitä syntisyydestään.²¹⁰ Kuitenkin esimerkiksi nuori Jonas Lagus puhuu erikseen herätystä valmistavasta ennättävästä armosta. Siihen liittyy samanlaisia tuntemuksia kuin itse herätykseen, mutta ihminen kykenee tukahduttamaan ne, toisin kuin itse herätyksen, joka on vastustamaton Jumalan teko ihmisessä.²¹¹ Bengt Jacob Ignatiuksen mukaan heräämistä edeltävä Jumalan kutsu tapahtuu sanan saarnan lisäksi elämän vastoinkäymisten kautta.²¹² Jussi Kuoppalan mukaan ihminen herää ennen muuta luonnossa ja elämänkohtaloissa ilmenevän yleisen ilmoituksen vaikutuksesta.²¹³ On ilmeistä, että nämäkin, mahdollisesti surua tuottavat elämäntapahtumat kohtaavat vielä heräämättömiä ihmisiä. Siionin virsissä ei kerrota, miksi ihminen olisi jo heräämättömänä murheellinen. Kerronnallinen väljyys sopii yhteen *Halullisten sielujen hengellisten laulujen* toimittajan Ingmanin sekä 1950–1970-lukujen herännäisvaikuttajan Kuoppalan ajattelun kanssa. Herätys ei synny vain Jumalan lain ja sananjulistuksen seurauksena vaan myös ihmiselämän murheiden luomalta pohjalta. Siksi murhe voi olla luonteeltaan monenlaista ja jo heräämisen lähtökohta eikä vain sen seuraus.

Syntisyyttä Kilvoitus-yläluokan virret kuvaavat monipuolisesti sekä yleisellä tasolla että esimerkein. Syntisyyteen liittyvät käsitteet käyvät ilmi taulukosta 4:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Synti		•		•	•	•			•		
Ylpeys	•										
Tahto	•				•			•			•
Heikkous				•					•		•
Haavoittuneisuus							•				•

Taulukko 4: Syntisyyteen liittyvät käsitteet.

²⁰⁹ Näin virret 49:2, 55:2 ja 123:4.

²¹⁰ Esim. Wilhelmi Malmivaaran mukaan ihminen on synnin tilassa tyytyväinen elämäänsä, ks. Suoranta 1966, 72–73.

²¹¹ Pitkänen 2013, 52–54.

²¹² Haavisto 1995, 188.

²¹³ Järvi 2007, 15–18.

Virressä 11 syntisyydestä ei ole suoraan puhe, mutta ihmisen vieraantuneisuutta Jumalasta kuvataan ylpeytenä, jonka vastakohtana on nöyryys ja alistuminen Jumalalle. Ylpeyttä kuvataan omantunnon rauhana ja illuusiona siitä, että ihminen hallitsee itse omaa elämäänsä. Ylpeyttä on, että ihminen luottaa tietoihinsa, jotka tosiasiallisesti ovat puutteellisia. Ihminen ei ole valmis täyttämään Herran tahtoa, joka voi aiheuttaa hänelle kärsimystä. Hänen sydämensä on sillä tavalla jaettu, että luottamus omaan itseensä syrjäyttää siinä luottamuksen Jumalaan ja taipumisen hänen tahtonsa alle ja työnsä kohteeksi.²¹⁴ Ylpeä sydän oli virren kirjoittaneen Malmivaaran tuotannossa juurikin eräs synnin ilmenemismuoto maailmanrakkauden ja nimikristillisyyden ohella. Perimmiltään synti oli hänelle vieraantuneisuutta Jumalasta.²¹⁵

Virsi 34 kutsuu vieraantuneisuutta Jumalasta suoraan synniksi. Syntisyyden ytimessä on virren mukaan puhujan sisimmän jumalattomuus, joka tekee arvottomaksi myös hänen elämänsä ulkonaisen hyvyyden:

On saastaa pyhyiteni
silmissä vanhurskaan.
Vain ulkokultaisuutta
on oma hurskaus,
kun jumalattomuutta
on koko sisin olemus. (SV 34:2)

Jumalan edessä tärkeintä on ihmisen sisimmän puhtaus ja taipuminen Jumalan tahtoon. Ulkonaisen elämän hurskaus tai pyhyys ei ole pelastusta tuova ansio tai edes merkki pelastuksen saavuttamisesta. Heräämättömälle ihmiselle on virren mukaan ominaista, että hänen sydämessään vallitsee sen syntisyydestä huolimatta rauha. Hän ei tunnista oman syntisyytensä syvyyttä eikä osaa olla siitä huolissaan.²¹⁶ Synnin näkeminen perimmiltään sydämen vieraantuneisuutena Jumalasta vastaa läntiselle kristikunnalle Tertullianuksesta ja Augustinuksesta alkaen tyypillistä perisyntioppia.²¹⁷ Virrestä on aistittavissa Hallen pietismin syvä katumuskamppailu.²¹⁸ Toisaalta ristiinnaulitun Jeesuksen ja hänen rakkautensa korostaminen heti virren alusta alkaen liittyy sen herrnhutilaiseen ajatteluun, jossa häpeä synnistä ja kääntyminen armahdusta anoen Kristuksen puoleen vuorottelevat.²¹⁹ Virsi 34 on peräisin herrnhutilaisesta virsikirjasta *Sions Sångar*.²²⁰

²¹⁴ SV 11:1–5.

²¹⁵ Suoranta 1966, 34–36.

²¹⁶ SV 34:2–3.

²¹⁷ Teinonen & Teinonen 2003, 258–259.

²¹⁸ Matthias 2004, 58–61.

²¹⁹ Meyer 1995, 33, 75.

²²⁰ SV 72, s. 333.

Heräämättömätkin vaikuttavat silti olevan jollain tasolla tietoisia syntisyydestään. Virressä 34 heräämistä pyytävää rukousta edeltävä säkeistö vakuuttaa kuulijalleen tämän olevan syntinen. Toisen säkeistön kuvaama herääminen on siten luonteeltaan heräämistä oman sisimmän täydelliseen jumalattomuuteen, mikä johtaa ihmisen valittamaan, pelkäämään kadotusta ja anomaan maahan langeten armahdusta.²²¹ Virren 11 puhuja kaipaa omantuntonsa heräämistä ja nöyryymistä Jumalan edessä.²²² Virren 49 kollektiivinen puhuja näyttää jo virren alussa tietävän, että hän on synnin paulassa.²²³ Vaikuttaa siis siltä, että virsissä heräämistä edeltää tietoisuus ihmisten syntisyydestä yleisellä tasolla. Siksi ihminen haluaa oppia tunnistamaan ja tuntemaan omakohtaisen syntisyytensä, jotta hänen väärä rauhansa järkkäisi ja hän taipuisi hakemaan armoa Jumalalta.

Todellisen heräämisen erottaminen myötämielisyydestä heräämistä kohtaan on linjassa Hallen pietismin kanssa. Synnintunnon aiheuttama katumuskamppailu saattoi sen mukaan koittaa vasta, kun tietoisuus synnistä kosketti myös ihmisen siintä.²²⁴ Herännäisyyden piirissäkin niin Jonas Laguksen²²⁵ kuin Wilhelmi Malmivaarankin mukaan synnintunnon on kosketettava ihmistä niin syvältä, että hänen tahtonsa nöyryy ja hänen on pakko ruveta kerjäämään armahdusta Kristukselta.²²⁶ Myös Jussi Kuoppalan mukaan synnintunnon on oltava niin syvää, että ihminen alkaa haluta muutosta elämässään.²²⁷ Tietoisuus syntisyydestä ei siis tee ihmistä pietistisessä ja herännäisperinteessä heränneeksi, niin pitkään kuin tuo tietoisuus ei saa häntä nöyrytymään, tahtomaan muutosta ja etsimään armahdusta.

Virressä 53 synnin taustalla on ihmisen oman tahdon heikkous, joka saa hänet suostumaan maailman ja sen mammonan houkutuksiin ja sortumaan syntiin. Synti vahvistaa valtaansa ihmiseen hiljakseen, kun tämän omatunto paatuu, ja hän alkaa luottaa omaan voimaansa luopuen Jumalan tahdon seuraamisesta. Synnin kiusausten vastustamiseen tarvitaan virren mukaan uskoa.²²⁸ Ignatius teki eron tahallisten syntien ja heikkoudesta johtuvien syntien välille. Edellisiä tekivät vain heräämättömät, mutta tahdon heikkous johti myös kääntyneet lankeemuksiin.²²⁹ Myös herrnhutilaisen Kahlin mukaan heikkous saa uskovan lankeamaan, vaikka

²²¹ SV 34:1–3.

²²² SV 11:1–5.

²²³ SV 49:1.

²²⁴ Matthias 2004, 58–61.

²²⁵ Pitkänen 2013, 50–51.

²²⁶ Suoranta 1966, 81–82.

²²⁷ Järvi 2007, 15–18.

²²⁸ SV 53:1–6.

²²⁹ Haavisto 1995, 239–254.

hän pyrkiikin vastustamaan synnin valtaa itsessään.²³⁰ Virsi 53 näyttää siis pietististä ja herrnhutilaista taustaa vasten puhuvan jo kääntyneen ihmisen syntisyydestä. Toisaalta virren puhuja nimenomaisesti pyytää vielä itselleen herätystä. Taustalla voi olla herrnhutilainen uskonnäkemyks, johon kuuluu myös uskovan jatkuva katumus ja epävarmuus, joka ajaa häntä yhä uudelleen pyytämään Kristukselta armahdusta.²³¹ Ajatus vastaa myös Wilhelmi Malmivaaran näkemystä herätyksen tuoman synnintunnon ja kääntymyksestä alkavan Kristus-yhteyden limittymisestä, niin että heränneen ihmisen uskonelämä on jokapäiväistä kääntymystä ja armonkerjäläisyyttä.²³²

Virsi 53 kuvaa, kuinka maailman voittaman ja syntiin sortuneen ihmisen tahto muuttuu veltoksi.²³³ Synnin tekeminen vaikuttaa sen mukaan olevan helpompaa kuin Jumalan tahdon noudattaminen. Samankaltainen ajatus on myös virressä 246, jonka mukaan juurikin ”tahdon velttous” ja ”maailman huolet” ovat tekijöitä, jotka saavat elämän tien kulkijan heikentymään.²³⁴

Synnin sitovasta vallasta kertoo virsien 49 ja 97 paimenkuvasto. Virressä 49 lampaat²³⁵ ovat heikkoja, nälkäisiä ja janoissaan. Ne on sidottu ”syntien paulaan” ja ovat liian heikkoja vapauttamaan itseään.²³⁶ Toisin sanoen ihminen on syntinen, eikä voi auttaa itseään siitä tilasta, vaan tarvitsee Jumalan apua ja armoa:

Syntien paulasta irrota meidät,
joudu jo, Jeesus, ja voimasi tuo.
Heikot ja horjuvat helmaasi nosta,
johda ja kannu ne laumasi luo.
Siellä on meille, nälkiintyneille,
kylliksi ruokaa, sen armosi suo. (SV 49:1)

Virressä 97 lampaat ovat puolestaan pedon haavoittamia. Niissä on syviä haavoja, ruhjeita ja vammoja. Jotkin ovat rampoja tai janoisia. Lampaat olisivat vaarassa menehtyä, ellei paimen parantaisi ja juottaisi niitä. Kuvasto antaa ymmärtää samoin kuin virressä 49, että ihmiset ovat kohtalokkaalla tavalla vieraantuneet Jumalasta ja tarvitsevat Jeesuksen apua. Kuitenkin myös ihmisen omalle aktiivisuudelle pannaan painoa. Ihminen saa avun, jos hän vain turvaa Herraan. Herättämisen roolina virressä saattaakin olla tämän Herraan turvaamisen halun synnyttäminen.²³⁷

²³⁰ Kettunen 1964, 50–53.

²³¹ Kettunen 1964, 50–53.

²³² Suoranta 1966, 95–97.

²³³ SV 53:3.

²³⁴ SV 246:2, 4.

²³⁵ Sana ”lammas” ei esiinny tutkimusaineistossa, mutta käytän sanaa selkeyden vuoksi paimenvirsien kaikkavasta. Kielikuvan taustalla olevissa raamatunkohdissa eläimet ovat eksplisiittisesti lampaita.

²³⁶ SV 49:1–2.

²³⁷ SV 97:1–3.

Ihmisen syntisyys on virsissä vieraantuneisuutta Jumalan tahdosta tai jopa sisimmän täydellistä jumalattomuutta. Ihmisen mieli on Jumalan sijaan suuntautunut joko omaan itseensä, mikä näkyy ylpeytenä ja omaan voimaan luottamisena, tai maailmaan, niin että ihmisen elämänkonteksti ei tue Jumalan tahdon toteuttamista ja heikentää siten ihmisen tahtoa seurata sitä. Syntisyyteen liittyy rauha tai suruttomuus, eli ihminen ei kanna huolta syntisyydestään.

Virsi 170 sisältää ajatuksen, jonka mukaan vanhempien synnit voisivat tulla lasten vastuulle. Ajatuksella on näkyvä paikka virressä, sillä viimeinen säkeistö muodostaa rukouksen, jossa vanhempi pyytää Jumalaa olemaan laittamatta lapsia tililleen vanhemman omista synneistä.²³⁸ Ajatusta ei esiinny aineiston muissa virsissä, ja sen tausta lienee vanhatestamentillisessa ajattelussa, jonka mukaan isien pahat teot rangaistaan kolmanteen ja neljänteen polveen.²³⁹

5.2 Herättämisteko

Heräämistä Jumalan tekona ihmisessä voi tarkastella aineiston virsissä kahdesta näkökulmasta: ensiksi siitä, mitä heräämisellä tarkoitetaan, ja toiseksi siitä, miten ihminen herätetään. Merkityksen puolesta herääminen esitetään virsissä synnintunnon heräämisinä, uuden Jeesus-suhteen syntymisenä, hengellisen valvomisen alkuna, heränneiden joukkoon liittymisenä ja armona, kuten taulukosta 5 käy ilmi:

Herääminen...	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Syntisyyden tuntemiseen	•	•		•							
Uudenlaiseen suhteeseen Herraan/ Jeesukseen			•		•	•				•	
Valvomiseen/ kilvoitukseen					•	•	•	•	•		•
Seurakunta-yhteyteen				•					•	•	
Armona	•		•	•	•	•			•	•	

Taulukko 5: Heräämisen merkitys tai välitön seuraus aineiston virsissä.

Virsissä 11, 34 ja 49 herääminen on tietoisuuden syntymistä siitä, että ihminen on tavalla tai toisella Jumalan vastainen. Puhe on sydämen²⁴⁰ ja omantunnon²⁴¹ herättämisestä, mikä viittaa niin tunteiden kuin tietoisuudenkin toimintaan. Herääminen ei ole miellyttävä tapahtuma: Virressä 11 se tapahtuu ahdistusten

²³⁸ SV 170:4.

²³⁹ Ks. esim. Raamattu 1992, 2. Moos. 20:5.

²⁴⁰ SV 34:2.

²⁴¹ SV 11:2.

kautta, jotka järkyttävät ihmisen ylpeyttä sekä ”suurta luuloa” itsestään ja elämänhallinnastaan.²⁴² Myös virsi 34 kuvaa heränneen kokemusmaailmaa lähinnä itseinhoksi ja mielenrauhan järkkymiseksi sekä kadotuksen peloksi.²⁴³

Synnintuntoon heräämisestä seuraa ihmisen nöyrytyminen ja syntien tunnustaminen: Virsissä 34 ja 49 ihminen taipuu tunnustamaan syntinsä. Ensimmäisessä ihmiselle valkenee, että hän on joutumassa kadotukseen, mutta Jeesus on armahtaja, jolla on valta ottaa tämä rangaistus pois.²⁴⁴ Jälkimmäisessä virressä syntien tunnustamista seuraa sydäimestä lähtevä Jeesuksen palveleminen.²⁴⁵ Tästä heränneen toiminnan muutoksesta virret 11 ja 49 puhuvat nöyryyden käsitteellä. Myös virren 34 sisältö vastaa monessa kohdassa sitä, mitä virsi 11 tarkoittaa nöyryyksellä, vaikkei termi esiinnykään virressä. Virressä 11 nöyryys on ylpeän mielen ja suurten luulojen väistymistä, taipumista tunnustamaan Jumalan pyhyys ja hyväksymään Jumalan tahto ja jopa kärsimykseen tyytymistä.²⁴⁶ Virressä 34 puhuja tunnustaa olevansa syntinen ja jumalaton, ja että hänen hurskautensa onkin luuloteltua ja ulkokultaisuutta. Virren 11 sanoin asian voi ilmaista siten, että hän ei ole siimmässään ”nöyrytynyt” Jumalan tahdon alle, minkä vuoksi virren 34 puhujan oma pyhyys on oikeasti saastaa. Hän siis nöyryty tunnustamaan Jumalan pyhemmäksi kuin oman itsensä. Puhuja voi turvata vain Jumalan hänen osakseen julistamaan pyhyyteen eikä omaansa. Nöyryyden merkinä virren 34 puhuja lankeaa maahan, valittaa ja pyytää anteeksiantoa.²⁴⁷ Samoin virsi 49 liittyy nöyryyden syntien tunnustamiseen.²⁴⁸

Herääminen synnintunnon heräämisenä on perinteinen pietistinen käsitys. Ihmisen syntisyyden korostaminen on ollut vastapari ansaitsemattomalle armolle,

²⁴² SV 11:2.

²⁴³ SV 34:2–3.

²⁴⁴ SV 34:3.

²⁴⁵ SV 49:3.

²⁴⁶ SV 11:2–4.

²⁴⁷ SV 34:1–3.

²⁴⁸ SV 49:3. Sanakirjamääritelmän mukaan nöyryys on alistumista, tottelemista ja kuuliaisuutta. Kielitoimiston sanakirja 2012, 355. Tässä valossa aineiston muissakin virsissä esiintyy nöyryyttä. Niissä seurataan Jumalaa ja hänen tietään. Ks. SV 45:1, 53:1, 55:2, 123:3 ja 170:3. Niissä täytetään Jumalan tahtoa. Ks. SV 53:5–6, 97:4, 123:3 ja 246:3. Termiä ”nöyryys” ne eivät kuitenkaan käytä, vaan se liittyy aineiston virsissä ennen kaikkea synnintuntoon ja anteeksiannon pyytämiseen. Nöyryys ei ole helppoa. Virren 11 puhuja haluaa oppia nöyryyttä. Ks. SV 11:5. Virressä 123 herääminen ymmärretään ennen muuta eettisenä muutoksena. Se johtaa valvomiseen ja palveleamiseen. Kuitenkin sitä edeltää murtuminen Jeesuksen ristinkuoleman vuoksi. Murtumisen syytä ei tarkemmin kuvata. Se voi johtua myötätunnosta kärsivää Kristusta kohtaan, mutta mukana on mahdollisesti myös synnintuntoa ja siihen liittyvää tietoisuutta vapautumisesta Saatanan vallasta, mistä virren viimeinen säkeistö kertoo. Kuitenkin puhujan huomio kohdistuu Jeesuksen armollisiin tekoihin. Hän ihmettelee niitä ja kiittää, ks. SV 123:1–4.

joka kohtaa syntistä.²⁴⁹ Pietismiin ajatus tuli Francken mukana puritanismista. Franckella kääntymykseen kuului välttämättä ”katumusamppailu” (*Buß-Kampf*), jossa syvä tietoisuus omasta syntisyydestä ja kadotuksen uhasta mursi ihmissydamen ja teki sen valmiiksi avautumaan uskolle.²⁵⁰ Herrnhutilaisuus hylkäsi ajatuksen kääntymystä edeltävästä kertakaikkisesta katumusamppailusta uskon ehtona, ja korosti uskovan ihmisen jatkuvaa synnin ja epävarmuuden tilaa, jossa hän voi kuitenkin yhä uudelleen hakea lohdutusta armosta Kristuksessa niin sanotussa ”minuuttikäntymyksessä”, (*Minutenbekehrung*).²⁵¹ Herätys synnintunnon heräämisenä oli vaihe,²⁵² jossa tällainen ”autuas syntisyys” (*die selige Sünderschaft*) alkoi.²⁵³

Herännäisajattelussa herätyksellä on tarkoitettu samaan tapaan tapahtumaa, jossa synnintunto alkaa, ja sitä seuraavaa pysyvää katumuksen värittämää tilaa. Herätys synnintuntoon ja kääntymys luottavaan uskoon eivät ole toisistaan erillisiä uskon vaiheita. Näin ajattelivat niin Jonas Lagus²⁵⁴, Paavo Ruotsalainen²⁵⁵ kuin Wilhelmi Malmivaarakin²⁵⁶. Uskoon kuuluu jännite Kristuksessa saatavaan pelastukseen luottamisen ja ihmisen heränneen omantunnon kokeman kadotuksenpelon välillä. Herrnhutilaisuudesta poiketen herännäisajattelu ei välttämättä ole esittänyt näitä uskonelämän puolia samanaikaisina vaan vuorottelevina: Ruotsalaisella kyse on vaihtelusta ikävöivän uskon ja hetkittäisten kokemuksellisten ”armon vilausten” välillä.²⁵⁷ Malmivaaran mukaan kristitty kokee pelastusvarmuutta etenkin kuullessaan Jumalan sanaa mutta muuten hän kokee olevansa erillään Jumalasta, sillä hän ymmärtää omassatunnossaan sydämensä olevan synnin vallassa.

Siioninvirret 11, 34 ja 49 tuntuvat kuitenkin puhuvan synnintunnon heräämisestä Hallen pietismin yhden kertakaikkisen katumusamppailun hengessä, eivätkä herrnhutilaisuuden tai herännäisyyden omien edustajien kuvaamana jatkuvana armonkerjäläisyytenä. Virsissä 11 ja 49 puhuja rukoilee herätystä itselleen, ja virsi 34 on kuvaus sen kokemisesta. Jännite herännäisyysajattelun ja Siionin virsien välillä lienee näennäinen. Herätyksen värittämästä uskonelämästä puhutaan käyttäen toisia termejä, kuten Malmivaaran ”alatie”, ”jokapäiväinen kääntymys” ja

²⁴⁹ Graf 1999, 1490–1491.

²⁵⁰ Matthias 2004, 54–55, 58–61.

²⁵¹ Mayer 1995, 31–33.

²⁵² Kettunen 1964, 41–45.

²⁵³ Meyer 1995, 31–32.

²⁵⁴ Pitkänen 2013, 51–53.

²⁵⁵ Jonzon 1937, 36–49.

²⁵⁶ Suoranta 1966, 95–97.

²⁵⁷ Jonzon 1937, 46–49.

”armonkerjäläisyys”²⁵⁸. Herääminen merkitsee silloin tämän alatien alkamista. Toisaalta on huomionarvoista, miten näissä kolmessa virressä puhuja pyytää itselleen heräämistä sen sijaan, että siitä puhuttaisiin jo koettuna tai koettavana asiana. Ilmiön voi tulkita herrnhutilaisittain jatkuvan synninsurun ja toistuvien minuuttikäntymysten hengessä, mutta myös tietopuolisen uskon ja ihmistä kokonaisvaltaisesti koskettavan heräämisen ja armonkerjäläisyyden vastakkaisuudella. Ihminen voi olla myötämielinen heräämiselle mutta kokea itsensä samalla heräämättömäksi, niin että synninsuru ei vielä vaikuta syvästi hänen tunteisiinsa ja toimintaansa ja aja häntä turvautumaan uskossa Kristukseen. Kolmas tulkintamahdollisuus on ajatella, että puhuja on jo aiemmin herännyt, mutta kilvoitus elämän tiellä on sittemmin laantunut ja hän haluaisi siksi herätä uudelleen.

Virret 45, 53, 55 ja 170 kuvaavat, kuinka heräämisessä ihmisessä syntyy uudenlainen suhde Jeesukseen. Lähtökohtana on samankaltainen ihmisen syntisyys kuin edellä.²⁵⁹ Heräämisessä on näissä virsissä kuitenkin kyse siitä, että tämä syntinen ihminen kohtaa Jeesuksen armon²⁶⁰ ja lähtee seuraamaan Jeesusta²⁶¹ Herran tielle²⁶² tai kaidalle tielle²⁶³. Herääminen on elämän kannalta niin merkittävä asia, että ihminen ”luopuu muusta”²⁶⁴. Herääminen johtaa vääryyden välttämiseen ja toisaalta läheiseen suhteeseen Jeesuksen kanssa, jota virsi 170 kuvaa ystävyudeksi ja seurassa olemiseksi.²⁶⁵ Virsi 45 kuvaa läheisyyttä tuuleksi, joka käy kansan herätessä ”taivaasta maan yli”.²⁶⁶

Uskon syntymistä seuraava läheinen, mystinen yhteys Kristukseen (*unio mystica*) oli esillä jo luterilaisen ortodoksian pelastusjärjestyksissä.²⁶⁷ Pietistien mukaan läheinen Kristus-suhde oli elävän uskon tunnusmerkki. Jo Spenerille heräämistä seuraavaa elävää uskoa leimasi Kristus-keskeisyys.²⁶⁸ Francken mukaan katumuskamppailu ajoi ihmisen turvautumaan vanhurskautukseen Kristuksessa, ja hän kääntyyään hylkäsi maailman.²⁶⁹ Herrnhutilaisilla korostui syntisen ihmisen

²⁵⁸ Suoranta 1966, 63, 81–82.

²⁵⁹ Ihmistä kutsutaan syntiseksi säkeistöissä 53:1, 55:2 sekä 170:2. Virsi 45 antaa ymmärtää, ettei herättämisen kohteena oleva nuoriso alkujaan kulje Herran tietä vaan tulee sille vasta herätyksen koittaessa, mikä kertoo myös syntisyydestä, vaikkei virsi käytäkään sitä termiä. Ks. SV 45:1.

²⁶⁰ SV 55:1–2.

²⁶¹ SV 55:1–2 ja 170:1.

²⁶² SV 45:1.

²⁶³ SV 53:6.

²⁶⁴ SV 55:1.

²⁶⁵ SV 170:3.

²⁶⁶ SV 45:5.

²⁶⁷ Pietilä 1932, 391–392.

²⁶⁸ Matthias 2004, 52–53.

²⁶⁹ Matthias 2004, 58–61.

ja armollisen Kristuksen välinen läheinen kanssakäyminen. Ihminen etsii yhä uudelleen lohdutusta katsahtamalla Vapahtajaansa.²⁷⁰ Herrnhutilaisen Kahlin mukaan nimenomaan pelastusta kaipaavalle ihmiselle Kristus voi tulla kaikeksi kaikessa. Uskon Kristus-keskeisyys tarkoittaa hänelle myös sitä, että ihmisen on varottava hakemasta Jumalan edessä turvaa omasta hurskaudestaan, jottei luottamus Kristukseen syrjäydy uskon keskiöstä.²⁷¹ Suomalainen pietismi seuraa samankaltaista ajattelua. Ignatiukselle elävä usko on sydämen yhteyttä Kristukseen.²⁷² Jonas Lagus luopui vanhemmiten monivaiheisesta pelastusjärjestyksestä ja selitti ihmisen herätystä seuraavaa tilaa pystysuoraksi, välittömäksi ja läheiseksi suhteeksi Kristukseen.²⁷³ Malmivaara kuvasi heränneen uskoa pelastusjärjestyksen vaiheiden sijaan päätymiseksi kosketuksiin Kristuksen kanssa, jolloin tämä alkoi muokata ihmissydäntä. Ihminen kasvaa Kristuksen kuvan kaltaisuuteen. Hän saa Kristuksen nöyryyden ja hänen ajatuksensa, sanansa ja tekonsa alkavat saada muotoa Kristukselta. Ihminen elää Kristuksessa ja Kristuksen kanssa.²⁷⁴ Jussi Kuoppala kuvaa suhdetta Kristukseen elämänyhteydeksi, joka merkitsee kiinnittymistä Kristukseen, hänen sovitustyöhönsä ja hänen tahtoonsa.²⁷⁵ Siionin virsien ajatuksella heräämistä seuraavasta läheisestä suhteesta Kristukseen on siis vahvat juuret herännäisyyden taustalla olevissa traditioissa. Suhde esitetään enemmän Kristuksen ja hänen tahtonsa seuraamisena kuin mystisenä, välittömänä yhteytenä, jolle pietismin traditiossa olisi myös aineksia.

Virret 53, 55, 97, 123 ja 246 kuvaavat heränneen tilaa valvomisen käsitteellä. Siinä missä heräämisessä on kyse passiivisesta Jumalan toiminnan kohteena olemisesta, valvomisessa on kyse ihmisen toiminnasta, johon ihminen kuitenkin pyytää ja tarvitsee Jumalalta tukea.²⁷⁶ Tällainen rukous puuttuu tosin virrestä 55, joka on kauttaaltaan luonteeltaan kehottava,²⁷⁷ kun neljä muuta virttä ovat ainakin osittain rukousta.

Virressä 152 herääminen esitetään kilvoittelevan ja taivaan tietä kulkevan joukon jäseneksi tulemisena, ”ystäviin liittymisenä”. Tällä tavalla herääminen saa

²⁷⁰ Meyer 1995, 33, 75.

²⁷¹ Kettunen 1964, 50–53.

²⁷² Haavisto 1995, 204–208.

²⁷³ Pitkänen 2013, 184.

²⁷⁴ Tiililä 1944, 155–157, 186–187.

²⁷⁵ Järvi 2007, 55–60.

²⁷⁶ Ks. SV 53:6, SV 97:4, SV 123:3 ja 246:4. Valvomisesta ks. luku 5.5.

²⁷⁷ SV 55:1–4.

yhteisöllisen ulottuvuuden, sillä uudet ja vanhat heränneet tukevat toisiaan kilvoituksessa ja kehottavat uskomaan.²⁷⁸ Vastaava yhteisöllinen näkökulma on myös virsissä 49 ja 170. Niissä Jeesus johdattaa ihmisen seurakunnan yhteyteen, jossa hän kuulee armosta ja voi sen vaikutuksesta herätä.²⁷⁹

Jokainen Kilvoitus-yläluokan yhdestätoista virrestä puhuu armosta.²⁸⁰ Seitsemässä virressä itse herättämistä kuvataan armoksi.²⁸¹ Selkeimmin asian ilmaisee virsi 152, jossa herättämisestä itsestään käytetään ilmausta ”herätysarmo”.²⁸² Virret 11 ja 53 kuvaavat ihmisen herättävää Henkeä armolliseksi.²⁸³ Virressä 55 herääminen on sen muistamista, että ”Herran armo” etsii syntisiä. Herättämisen armollisuuteen liittyy myös se, että Jumala haluaa herättäessään ihmisen johdattaa hänet armon piiriin, ”kantaa” hänet armoon.²⁸⁴ Virressä 45 herättämisessä on kyse siitä, että Herra johdattaa ”armossa” ihmiset tielleen. Tätä kutsutaan myös ”paranousarmoksi”.²⁸⁵ Virressä 170 ihminen herää elämään armosta ja Herra voi vahvistaa häntä edelleen tässä armossa.²⁸⁶ Virressä 49 herääminen on sitä, että ihminen alkaa tarvita armoa eli tulee tietoisiksi syntisyydestään ja armon tarpeestaan.²⁸⁷

Herättäminen tapahtuu tutkituissa virsissä aina Jumala tekona. Keinoina ovat ulkoinen sana, puuttuminen ihmisen sisimpään sekä johdattaminen, kuten taulukosta 6 käy ilmi:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Jumalan <i>sana</i>	•	•		•							
Suora puhuttelu						•					
<i>Armon sanoma</i>		•		•		•	•	•			•
Ihmisen sisimmän koskettaminen	•	•	•	•		•					
<i>Johdattaminen</i>			•	•	•	•	•				•

Taulukko 6: Tapa jolla Jumala herättää ihmisen.

Jumalan sanan mainitsevat virret 11, 34 ja 49. Virressä 11 Herran sana nuhtelee ja kukistaa kuolleen uskon.²⁸⁸ Virressä 34 Herran sana kertoo Jumalan armosta syntistä kohtaan, ja sen roolina näyttää olevan rohkaista ihmistä kohtaamaan oma

²⁷⁸ SV 152:3–5.

²⁷⁹ SV 49:1–2 ja 170:2–3.

²⁸⁰ Näin säkeistöt SV 11:2; 34:1, 3; 45:1–2; 49:1–2; 53:1; 55:1–2; 97:3; 123:3–4; 152:1, 3, 5; 170:1–3 ja 246:1.

²⁸¹ Näin säkeistöt SV 11:2; 45:1–2; 49:1–2; 53:1; 55:1–2; 152:1, 3, 5 ja 170:1–3.

²⁸² SV 152:5.

²⁸³ Näin säkeistöissä SV 11:2 ja 53:1.

²⁸⁴ SV 55:1.

²⁸⁵ SV 45:1–2.

²⁸⁶ SV 170:1, 3.

²⁸⁷ SV 49:3.

²⁸⁸ SV 11:5.

syntisyytensä.²⁸⁹ Virsi 49 puhuu sanasta samoin Jumalan ”armon ja laupeuden” yhteydessä. Myös virret 55, 123 ja 246 sekä paimenvirret 49 ja 97 alkavat sanomalla tai kuvaksella Jumalan armollisuudesta, joka voi siten rohkaista ihmistä näissä virsissä myöhemmin puheena olevaan heräämiseen.²⁹⁰ Virressä 55 ihmistä johdattaa heräämään Jumalan armon kuvailemisen lisäksi Jeesuksen suora kehotus herätä ja valvoa:

Nyt valvokaa! Näin Jeesus pyytää teitä. (SV 55:3)

Hän syyttääkin toivon uskon jälleen
rohkaisten, muistuttaen ystävälleen:
Siis valvokaa! (SV 55:4)

Heräämistä kuvataan useassa virressä Jumalan kutsun kuulemiseksi. Virsi 11 päättyy yhteenvedon omaisiin kysymyksiin:

Milloin saanen minä kuulla
Herran äänen kutsuvan?
Milloin kiitän riemusuulla
laupeutta Jumalan? (SV 11:6)

Puhujan kaipaus nöyrtyä, luottaa Jumalaan ja taipua seuraamaan Herran tahtoa saa vastauksensa, jos Jumalan kutsu kohtaa hänet, hän kuulee kutsun ja se saa hänessä aikaan muutoksen.²⁹¹ Virressä 55 kutsu saa muodon: ”Nyt herätkää”, ”Nyt valvokaa” ja ”Siis valvokaa” sekä näihin liittyen: ”Siis seuratkaa nyt valoon Jeesustanne”. Herätys on sitä, että murheellinen ja syntinen, Jumalasta erillään oleva ihminen kuulee Jeesuksen kutsuvan ääneen ja lähtee kutsusta seuraamaan häntä.²⁹² Virressä 97 kerrotaan, kuinka Jumalan työhön hengellisesti haavoittuneen ihmisen pelastamiseksi liittyy se, että tämä ”kuulee armahtajastaan”.²⁹³ Virsissä 97 ja 55 ihminen kuulee siis sanomaa armosta ja Jumalan ääni rohkaisee heräämään ja valvomaan.

Herran kutsun kuulemista seuraa tietoisiksi tuleminen toisaalta armosta ja toisaalta syntisyydestä. Tietoisuus armosta rohkaisee ihmistä heräämään ja kohtaamaan oman syntisyytensä. Virressä 123 valvomaan heräävä ihminen muistaa Jeesuksen armoa ja tekee siitä johtopäätöksen:

On armotyösi ilmeinen
se kaikkeudet täyttää.
Nyt huoli oman sydämen
aiheettomalta näyttää. (SV 123:4)

²⁸⁹ SV 34:1–2.

²⁹⁰ Säkeistöt 49:1–2, 55:1, 97:1–3, 123:1–2 ja 246:1.

²⁹¹ SV 11:1–5.

²⁹² SV 55:1–4.

²⁹³ SV 97:2.

Virressä 34 sanoma armosta on ensimmäinen osa Jumalan puhuttelua, ja sen roolina on samoin helpottaa syntisen taakkaa. Armon sanoman kuulemista seuraa herääminen oman syntisyyden havaitsemisena:²⁹⁴

Herätä sydämeni
vihdoinkin huomaamaan:
On saastaa pyhytteni
silmissä vanhurskaan.
Vain ulkokultaisuutta
on oma hurskaus,
kun jumalattomuutta
on koko sisin olemus. (SV 34:2)

Virressä 97 kerrotaan, kuinka Jeesus auttaa kaikkia, jotka turvaavat häneen ja siirtää heidät ”kuolemasta elämään”,²⁹⁵ ja virressä 55 Jumala herättää ihmistä kehottamalla sen muistamiseen, että ”on Herran armo suuri / etsinyt teitä yöstä orjuuden”.²⁹⁶ Virren 246 ensimmäinen säkeistö kuvailee, kuinka taivas on täynnä armoa ja pelastetuilla on siellä ”autuus ja riemu”. Virren tähtäimessä on valvominen ja kilvoituksessa kestäminen, niin että elämäntien kulkijat pääsisivät taivaaseen.²⁹⁷ Virsi 49 puolestaan ei kuvaa tarkemmin armon sisältöä mutta kertoo, että Jeesus virvoittaa heikkoja armollaan ja sanallaan, mitä seuraa pyyntörukous sen puolesta, että virren puhuja edustama joukko alkaisi kaivata armoa ja heräisi.²⁹⁸

Jumalan kutsu on pelastusjärjestyksen ensimmäisenä vaiheena jo luterilaisen ortodoksian pelastusjärjestyksissä. Se oli teko, jolla Pyhä Henki aloitti ihmisen johdattamisen pelastukseen. Epäsuorasti kutsuminen tapahtui omantunnon ja ihmisen luontaisen jumalatietoisuuden aiheuttama nakaipauksena, mutta varsinaisesti se tapahtui Jumalan pelastavaa tahtoa julistavassa saarnassa. David Hollazilla kutsua seurasi vielä valaiseminen, jossa Pyhä Henki johti ihmisen ymmärtämään Jumalan armoa yhä syvemmin.²⁹⁹ Pietismin ja herännäisyyden historiassa eri ajattelijat ovat ymmärtäneet kutsun hieman eri tavoin. Ignatiuksen mukaan kutsu tapahtui sanan ja elämän vastoinkäymisten välityksellä.³⁰⁰ Lagus korostaa sanan keskeisyyttä ihmisen kutsujana mutta toteaa, että esimerkiksi täpärä pelastuminen voi myös saattaa ihmisen herätykseen.³⁰¹ Jussi Kuoppalan mukaan kutsuminen kosketti kaikkia ihmisiä ja tapahtui armonvälineiden eli Jumalan sanan ja sakramenttien välityksellä, esimerkiksi kotona, rippikoulussa ja joka tapauksessa jo

²⁹⁴ SV 34:1–3.

²⁹⁵ SV 97:1, 3.

²⁹⁶ SV 55:1.

²⁹⁷ SV 246:1–4.

²⁹⁸ SV 49:1–3.

²⁹⁹ Pietilä 1932, 391–392.

³⁰⁰ Haavisto 1995, 187–195.

³⁰¹ Pitkänen 2013, 50–51.

kasteessa. Elämän vastoinkäymiset ”pehmittivät” ihmistä vastaamaan kutsuun myönteisesti. Se koskee kaikkia ihmisiä.³⁰² Siionin virsien taipumus esittää kutsu sanomaksi Jumalan armosta vastaa siis armonjärjestyksen teologian kutsumisen (*vocatio*) käsitettä. Virsi 11 mainitsee kärsimyksen ja ristin, joihin nöyrytvä ihminen alistuu,³⁰³ minkä voi nähdä myös viittauksena kärsimyksiin joko Jumalan kutsuna tai sitä siivittävänä tekijänä. Muuten Jumalan sana ja julistus on Siionin virsissä päällimmäinen heräämisen aikaansaava tekijä.

Jumalan vaikutus ihmisen sisimmässä on useimmiten kuvattu virsissä Hengen toiminnaksi. Hengen vuodattaminen johtaa ihmisen heräämiseen virressä 45.³⁰⁴ Virressä 11 odotetaan, että Henki herättää ihmisen omantunnon.³⁰⁵ Virressä 246 Jeesusta pyydetään täyttämään uskossa heikkoja Hengellä, mitä tukee heitä kilvoituksessa.³⁰⁶ Toisaalta myös kuvaus Jeesuksen suorasta vaikutuksesta ihmiseen ilman mainintaa Pyhästä Hengestä on mahdollinen. Virressä 34 pyydetään Jeesusta herättämään puhujan sydän ja synnyttämään hänessä synnintunto.³⁰⁷ Virressä 49 pyydetään Jeesusta koskettamaan ”sielujen pohjaa”. Samassa säkeistössä puhutaan tosin myös Hengen vaikutuksesta ihmisessä.³⁰⁸ Virsi 55 kuvaa puolestaan Jumalan armon vaikutusta ihmisessä. Se ”[a]ukaisee silmät sokaistuneetkin.” Ilmaus liittyy virren kuvakieleen, jossa herääminen on armon valon havaitsemista synnin pimeyden keskeltä ja tuohon valoon, armoon, kulkemista.³⁰⁹ Jumala voi johtaa armoon, herättää, myös sellaisen ihmisen, jolla ei ole omia edellytyksiä ymmärtää armoa.

Ulkoinen, sanan kautta tapahtuva herättäminen ja ihmisen sisimmän välitön herättäminen eivät ole Siionin virsissä vastakkaisia. Monessa virressä ne esiintyvät rinnakkain siten, että ihmisen sisimmän herättäminen saa ihmisen ottamaan vakavasti Jumalan herättävän sanoman. Virressä 11 puhuja odottaa milloin Herran sanan nuhde ”saa sijan” hänessä. Toisaalta samassa virressä Pyhää Henkeä odotetaan herättämään puhujan omatunto, mikä tekisi hänelle mahdolliseksi juuri tuon nuhteen vastaanottamisen.³¹⁰ Myös virressä 34 Herran sana kuultuna armon sano-

³⁰² Järvi 2007, 12–14.

³⁰³ SV 11:4.

³⁰⁴ SV 45:1.

³⁰⁵ SV 11:2.

³⁰⁶ SV 246:3.

³⁰⁷ SV 34:2.

³⁰⁸ SV 49:3.

³⁰⁹ SV 55:1–2.

³¹⁰ SV 11:2, 5.

mana ei saa ihmistä heräämään tai herättämään itseään, vaan puhuja pyytää Jeesukselta heräämistä.³¹¹ Kaikissa Kilvoitus-ryhmän virsissä herättäminen on Jumalan teko, jossa herätettävälle ihmiselle syntyy uusi, vastaanottava suhde Jumalan tahtoon ja armoon tai hän hyväksyy niiden valossa oman syntisyytensä.

Ignatiuksen mukaan sydämen usko oli kokonaisvaltaista uskoa, jossa uskon tiedollinen puoli vaikutti ihmisen tahtoon ja tunteisiin.³¹² Jumalan työ jatkui myös heräämisen jälkeen. Paavo Ruotsalainen kehotti heränneitä odottamaan Jumalan kosketusta kokemusmaailmassaan. Ikävöinti sai väistyä vasta Jumalan antaman rauhan tieltä.³¹³ Herätys ei ollut siis vain ihmisen tietoisuutta koskettava tapahtuma vaan aineiston virsien sanoin Jumalan toimintaa ihmisen ”sielun pohjan”, ”sydämen” tai ”omantunnon” tasolla. Tässä korostuksessa Siionin virret ovat osa pietismin sydämen uskon teologian jatkumoa.

Ajatus herätyksestä Jumalan tekona on sekin perua varhaisesta pietismistä ja vastailmiö ajalleen tyypilliselle yksilön autonomian korostamiselle.³¹⁴ Näin asia nähtiin myös suomalaisen herännäisyyden piirissä. Jonas Lagukselle herätys oli Jumalan antama pysyvä tila.³¹⁵ Toisaalta Lagus näki, että ihminen voi vaikuttaa omaan heräämiseensä käymällä kuulemassa Jumalan sanaa, rukoilemalla herätystä tai toisaalta vastustamalla Jumalan työtä itsessään.³¹⁶ Samoin Wilhelmi Malmivaara ajatteli, että herääminen sinällään on Jumalan teko ihmisessä, mutta ihminen voi vastustaa sitä.³¹⁷ Itsensä heräämättömäksi kokenut saattoi toiveikkaasti odottaa Jumalan antamaa herätystä, ”herätysarmoa”.³¹⁸ Siionin virret ovat tältäkin osin linjassa herännäisperinnön kanssa. Ihmisen oma passiivisuus omassa herättämisessään ilmenee selkeimmin siinä, että hän toimii virsissä sen eteen lähinnä pyytämällä itselleen herätystä Jumalalta. Jumala puolestaan sekä antaa ihmiselle sanansa, joka herättää tämän, että antaa tuon sanan koskettaa ihmisen sydäntä, niin että hän myös tosiasiallisesti herää.

Kolmannen ryhmän Jumalan toiminnassa ihmisen herättämiseksi muodostaa Kilvoitus-yläluokassa johdattaminen, joka esiintyy kuudessa aineiston yhdestätoista virrestä, kuten taulukosta 7 käy ilmi:

³¹¹ SV 34:2.

³¹² Haavisto 1995, 217–218.

³¹³ Jonzon 1937, 36–44.

³¹⁴ Graf 1999, 1490–1491.

³¹⁵ Pitkänen 2013, 50–51.

³¹⁶ Pitkänen 2013, 52–54.

³¹⁷ Suoranta 1963, 50–51.

³¹⁸ Tiirilä 1944, 176.

Johdattaminen	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Armoon				•		•					
Tielle			•		•						
Jakamaan lahjoja							•				
Taivaaseen											•

Taulukko 7: Mihin Jumala johdattaa ihmisen herättäessään tämän?

Johdattamisen käsitteen merkitys virsissä vaihtelee. Virressä 55 kehoitetaan heräämään ja seuraamaan Jeesusta armon valoon.³¹⁹ Myös virsi 49 sisältää kuvauksen johdattamisesta armon ääreen, mitä tarkennetaan sillä, että kyseessä on sanan laidun, joka virvoittaa ja tuo ilomielen.³²⁰ Virsissä 45 ja 53 puhutaan johdattamisesta Herran tielle³²¹ ja kaidalle tielle.³²² Virren 97 näkökulma on eettinen. Siinä pyydetään Herralta johdattamista tämän lahjojen jakamiseen.³²³ Virren 246 näkökulma on puolestaan tien lopussa. Sen puhuja pyytää Jeesusta johdattamaan hänet taivaaseen.³²⁴ Johdattamisen merkitys liittyy useimmissa virsissä suoraan herättämisen seurauksiin eli siihen, miten ihmisen elämä muuttuu heräämisen vaikutuksesta. Ilmaus liittää herättämisen kielikuvan tien kulkemisen allegoriaan. Kysymys siitä, mihin Jumala johdattaa heränneen, on oikeastaan sama kuin kysymys siitä, mitä ihminen tekee Jumalan herätettyä hänet: herännyt alkaa turvata Jumalan armoon ja toteuttaa Jumalan tahtoa elämän tiellä ja kilvoittelee, kunnes saavuttaa taivaan. Sen sijaan virret eivät puhu ihmisen johdattamisesta synnintuntoon. Siinä onkin kyse heräämisestä itsestään eikä sen seurauksesta.³²⁵

5.3 Ihmisen sisin heräämisessä

Siionin virsissä herääminen merkitsee ihmisen sisimmän muutosta, vaikka sillä on myös ulkoiseen elämään heijastuvia vaikutuksia. Sisintä ja sisimmän kokemaa tuskaa kuvataan monilla ilmaisuilla. Sisimmän nimitykset Kilvoitus-yläluokan virsissä käyvät ilmi taulukosta 8:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Omatunto	•				•					•	
Sydän	•	•		•			•				
Sisin olemus		•									
Rinta	•										
Sielu		•		•							
Henki									•		•

³¹⁹ SV 55:2.

³²⁰ SV 49:2.

³²¹ SV 45:1.

³²² SV 53:6.

³²³ SV 97:4.

³²⁴ SV 246:3.

³²⁵ Heräämisen seurauksista ks. jäljempänä luku 5.5.

Omastatunnosta puhuvat virret 11, 53 ja 170. Virressä 11 puhutaan suoraan omantunnon herättämisestä. Se on tapahtuma, jonka seurauksena ihmisen ylpeys vähenee. Hän voi nöyryä Jumalan kokosydämiseksi palvelijaksi ja hänen tahtonsa täyttäjäksi.³²⁶ Virsi 53 esittää omantunnon roolin samoin mutta kääntäen virteen 11 nähdessä: omatunto, joka paatuu kiusauksissa, vie ihmiseltä jaksamisen valvoa. Valvomisen merkitsee tässä virressä synnin välttämistä ja Jumalan tahdon noudattamista. Herättäminen merkitsee tällöin sitä, että ihminen saa voimaa vastustaa synnin, maailman ja kuoleman ruhtinaan viettelyksiä, niin että hänen omatuntonsa ei ole paatunut vaan ohjaa häntä Jumalan tahdon mukaiseen elämään. Virsi kertoo, että heräämisestä seuraa suoraan ”vääryyden” välttäminen. Heränneen omatunto pitää hänet virren mukaan erossa synnistä.³²⁷ Virressä 170 herääminen on sitä, että ihminen alkaa elää armosta, Jeesuksen seurassa. Tähän liittyy se, että Jeesus ohjaa herätetyn omaatuntoa, niin että ihminen seuraa häntä. Jeesuksen seuraamiseen virsi liittyy pahan välttämisen.³²⁸ Nämä kolme virttä puhuvat omantunnon herättämisestä samansuuntaisesti. Kyse on siitä, että ihminen omastatunnossaan alkaa haluta seurata Jumalan tahtoa elämässään ja jättää sen, mikä on tuon tahdon. Ihminen käsittää oman voimansa ja tahtonsa heikkouden tässä seuraamisessa ja saa Jumalalta tukea, jotta hänen omatuntonsa ohjaisi häntä seuraamaan Jumalan tahtoa.

Omantunnon rooli heräämisessä on yhteydessä ajatukseen heräämisestä synnintunnon syntymisenä. Tällöin ihmisen kääntymys on asenteen muuttumista Jumalan tahtoa kohtaan välinpitämättömyydestä syyllisyyden kautta Jumalan tahdon iloiseen täyttämiseen.³²⁹ Perinteisin sanoin ilmaisten: suruttomuudesta herätyksen kautta pyhitykseen.³³⁰ Ihmisen tahdon suunnan muuttumisesta heräämisen jälkeen puhuu myös Bengt Jacob Ignatius.³³¹ Wilhelmi Malmivaaralle herääminen oli omantunnon toimintaa. Heränneen omatunto näki synnin ja kuoleman vallan sydämessä, minkä vuoksi herännyt koki ottavansa aina vasta uskon tien alkuaskelia.³³² Jumalan koko toiminta ihmisessä pyrki synnintunnon herättämiseen.³³³ Jumalasta tuli heränneen omantunnon Herra, minkä vuoksi uskon hedelmät alkoivat näkyä

³²⁶ SV 11:2–4.

³²⁷ SV 53:1–6. Valvomisesta ks. luku 5.5.

³²⁸ SV 170:1, 3.

³²⁹ Ks. esim. kääntymyksestä Franckella: Matthias 2004, 58–61.

³³⁰ Haavisto 1995, 187–189, 239–243.

³³¹ Haavisto 1995, 196–200.

³³² Tiirilä 1944, 159, 180–181.

³³³ Tiirilä 1944, 161–164.

hänen teoissaan.³³⁴ Jussi Kuoppala puolestaan puhuu siitä, miten herännyt kokies-
saan armahduksen synneistään saa omaantuntoonsa rauhan.³³⁵ Omatunto vaikuttaa
olevan erityisesti malmivaaralaiseen herännäisyyteen kuuluva käsite, joka korostaa
heräämisen luonnetta synnintunnosta aiheutuvana rauhattomuutena. Asiaa korostaa
se, että kolmesta omantunnon mainitsevasta virrestä virsi 11 on enimmäkseen
Wilhelmi Malmivaaran kirjoittama ja virsi 170 Väinö Malmivaaran kynästä.

Sydäimestä puhuvat virret 11, 34, 49 ja 97. Virressä 34 puhutaan ihmisen sydä-
män heräämisestä, niin että se huomaisi ihmisen sisimmän olemuksen jumalat-
tomuuden eli ihmistä hallitsevan syntisyyden.³³⁶ Virsi 11 puhuu sydämen ohella
”rinnasta”, joka on luonteva tulkita sydämen metonymiaksi³³⁷, sillä virsi puhuu
kummastakin samaan tapaan. Kuvainnollisesti yöllisessä korvessa vaeltava puhuja
odottaa uutta aikaa, jolloin rinnan routa sulaisi. Hän kuvaa tällä tavoin sydäntään
kylmäksi ja jähmeäksi. Sulaminen merkitsee virren kuvaamaa ihmisen kokonais-
muutosta, jossa omatunto herää ja ihminen nöyrtyy seuraamaan Jumalan tahtoa ja
kuulee Herran kutsun. Sydäimestään puhuja sanoo, että se on jaettu ja hän toivoo
sen särkymistä. Särkymättömänä hän ei seuraa täydestä sydäimestään Jumalaa vaan
luottaa enemmän omaan ymmärrykseensä, suunnitelmiinsa ja kuolleeseen
uskoonsa, jossa pyhällä Jumalalla ei ole tälle kuuluvaa asemaa. Särkyminen olisi
seurausta omantunnon toiminnasta, jonka aiheuttaa Herran sanan nuhde ja Hengen
antamat ahdistukset.³³⁸ Erilainen tausta sydämen särkymisellä on virressä 97, jossa
syynä vaikuttaa olevan tietoisuus Jeesuksen pelastavasta armosta:

Nostat paimenkäsin niitä
kuolemasta elämään.
särkyisipä sydän siitä
armotyöstä kiittämään. (SV 97:3)

Virressä 97 heräämisestä puhutaan heräämisenä valvomaan ja palvelemaan. Tämän
heräämisen voi tulkita sydämen särkymisen seuraukseksi, sillä heräämisen kuvaus
seuraa välittömästi edellä olevaa särkymisestä kertovaa säkeistöä. Toisaalta
heräämisen ja särkymisen voi tulkita toisistaan irrallisiksi tapahtumiksi. Sydämen
särkymisestä seuraa virressä nimittäin kiitos ja heräämisestä eettisesti ymmärretty
valvominen.³³⁹ Myös näiden kahden samastaminen on mahdollista. Heräämisellä ja

³³⁴ Suoranta 1966, 51–52.

³³⁵ Järvi 2007, 21–23.

³³⁶ SV 34:2.

³³⁷ Metonymia on kielikuva, joka viittaa kohteeseensa merkityksen läheisyyden avulla.

³³⁸ SV 11:1–5.

³³⁹ SV 97:3–4.

kiitoksella on suora suhde virressä 11, jossa heräämiseen liittyvä sydämen särkyminen johtaa lopulta kiitokseen.³⁴⁰

Murtumisesta puhuu virsi 123. Murtumisen syynä on Jeesuksen kärsimyksien ja hänen syntisille niissä ansaitseman vapauden muistaminen. Murtuminen saa ihmisen ihmettelemään Jeesuksen tekoja, kiittämään ja ahkeroimaan tiellä eli valvomaan.³⁴¹ Virren 123 puhe murtumisesta on saman sisältöistä kuin virren 97 puhe sydämen särkymisestä. Kummankin aiheuttaa Jeesuksen pelastustyö, ja kumpikin johtaa kiitokseen ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseen.

Puhe ylpeästä, heräämättömästä sydäimestä kuolleena routaisena maana tai jaettuna sekä nöyrtyneestä sydäimestä eläväksi sulaneena ja särkyneenä korostaa toisaalta nöyrän sydämen paremmuutta ylpeään ja itseensä luottavaan nähden ja toisaalta sydämen muutoksen vaikeutta ja kokonaisvaltaisuutta. Herääminen ei ole ihmisen kehittymistä paremmaksi vaan vanhasta luopumista ja sen särkemistä, jotta sen tilalla voisi olla herännyt, nöyrä ihminen.

Puhe sydämen särkymisestä liittyi jo A. H. Francken katumuskamppailun käsitteeseen. Särkyneisyys liittyi läheisesti ajatukseen ihmisen muutoksesta. Kattuva ihminen ymmärsi kykenemättömyytensä vastustaa syntiä. Kääntymyksessä särkynyt ihminen sai uuden muodon, mikä näkyi pyrkimyksenä Jumalan tahdon täyttämiseen.³⁴² Francken vaikutushistoria on ollut vahva. Esimerkiksi Ignatius kuvaa katumusta samaan tapaan sydämen särkymisenä,³⁴³ ja Malmivaaralle herääminen oli ihmisen syvästi kokemaa katumusta.³⁴⁴ Kuoppalalle särkyneisyys ei puolestaan merkinnyt vain synnintuntoa: Hän kirjoitti elämän aiheuttamasta ”sydämen säröstä”, joka aiheutti herätyksen. Elämän vastoinkäymiset mursivat ihmisen itsetietoisuutta ja itsevarmuutta. Myötäkäymiset puolestaan taivuttivat häntä ymmärtämään Jumalan hyvyyttä. Sydämen särö oli myös oman elämän rumuuden, rajallisuuden ja vieraantuneisuuden näkemistä. Särön aiheuttama herätys oli sen ristiriidan ymmärtämistä, etteivät ihmisen teot vastanneet sitä, millainen hän halusi olla. Hän kaipasi Jumalan yhteyteen.³⁴⁵ Kääntymystä seuraava elävä usko oli Ignatiukselle ”sydämen uskoa” ja ”sydämen yhteyttä Kristukseen”.³⁴⁶ Sydämen

³⁴⁰ SV 11:5. Kiitos esitetään heränneen ihmisen lopputilana myös virsissä 45, 39, 123 ja 152. Ks. luku 5.5.

³⁴¹ SV 123:1–3. Valvomisesta ks. luku 5.5.

³⁴² Matthias 2004, 58–61.

³⁴³ Haavisto 1995, 202–203.

³⁴⁴ Suoranta 1966, 50.

³⁴⁵ Järvi 2007, 15–18.

³⁴⁶ Haavisto 1995, 216.

usko oli vastakohta kuolleelle, tietopuoliselle uskolle paitsi Ignatiuksella,³⁴⁷ myös Paavo Ruotsalaisella.³⁴⁸

Puhuessaan sydämen särkymisestä Siionin virret yhtyvät keskeiseen pietistiseen puhetapaan, jossa uskonelämä kuvataan paitsi ihmisen sisäiseksi, myös kokonaisvaltaiseksi tapahtumaksi. Herääminen ja usko eivät kosketa vain ihmisen järkeä vaan myös tunnetta ja tahtoa. Herääminen on juuri tämän sisimmän, sydämen, perinpohjaista muutosta niin, että vanha, ylpeä sydän murtuu. Siionin virret eivät kuitenkaan puhu siitä, että heränneen särkynyt sydän tulisi jälleen ehjäksi. Tässä mielessä virret poikkeavat Hallen pietismin ajattelutavasta, jossa katumus-kamppailun läpikäynyt ihminen ei ollut enää samassa mielessä syntinen ja pelastuksesta epävarma kuin tullessaan herätykseen. Herännäisyydessähän sen sijaan katumuksen ei ole katsottu päättävän ihmisen maallisen vaelluksen³⁴⁹ aikana.

Sanaa ”sielu” käyttävät virret 34 ja 49. Virressä 49 pyydetään Jeesusta koskettamaan ”sielujen pohjaa”, jotta ne alkaisivat ”tarvita armoa”. Kyse on sielun herättämisestä synnintuntoon.³⁵⁰ Virsi 34 puhuu sielun janosta, jolla se tarkoittaa synnintuntoisen ihmisen anteeksiannon kaipuuta.³⁵¹ Nämä kaksi virttä puhuvat aineistossa heräämisestä suorimmin heräämisestä synnintuntoon. Sielun käsite näyttää siten liittyvän aineistossa kadotuksen pelosta johtuvan sielunhädän kuvaamiseen. Tässä ne yhtyvät muun muassa Paavo Ruotsalaisen puhetapaan, jossa heränneen synnintunto oli sielun rauhattomuutta, johon hänen oli odotettava Jumalan antamaa rauhaa.³⁵²

Virret 152 ja 246 käyttävät ihmisen sisimmästä sanaa ”henki”. Edellinen puhuu ”hengen köyhydestä”, siitä, että ihminen tunnistaa tarvitsevuutensa Jumalan edessä ja kaipaa hänen armoaan. Jeesus toimii tehdäkseen ihmisen hengessä köyhäksi antamalla tälle hengellisen tyhjyyden ja poissaolon kausia.³⁵³ Virsi 246 puhuu hengen heikentymisestä kiusauksissa, mikä voi saada ihmisen luopumaan valvomisesta. Jeesus voi tukea ihmisen henkeä antamalla voimia ja täyttämällä häntä Pyhällä Hengellä.³⁵⁴

Ihmisen sisintä kuvaavat termit näyttävät monin osin päällekkäisiltä ja vaihtoehtoisilta. Johtopäätöstä tukee se, että virret käyttävät tavallisesti vain yhtä niistä.

³⁴⁷ Haavisto 1995, 204–208, 217–218.

³⁴⁸ Jonzon 1937, 111.

³⁴⁹ Herätyksen jälkeisestä uskonelämästä ks. jäljempänä luku 5.5.

³⁵⁰ SV 49:3.

³⁵¹ SV 34:2–3.

³⁵² Ks. Jonzon 1937, 36–44.

³⁵³ SV 152:1–2.

³⁵⁴ SV 246:2–4. Hengen heikkoutta käsitellään jäljempänä valvomisen yhteydessä luvussa 5.5.

Poikkeuksena ovat virret 34 ja 49, joista kumpikin käyttää sekä sielun että sydämen käsitettä, sekä virsi 11, joka puhuu sekä omastatunnosta että rinnasta ja sydäimestä. Sisintä kuvaavien termien yhteydet käyvät ilmi taulukosta 9:

	Sydän	Sielu	Omatunto	Henki
Kilvoitus			•	•
Moraali	•		•	
Synnintunto	•	•		
Herätyksen kohde	•	•	•	

Taulukko 9: Sisintä kuvaavien termien väliset yhteydet.

Hengen ja omantunnon käsitteitä yhdistää niiden liittyminen kilvoitukseen. Hengen tai omantunnon on oltava vahva, jotta ihminen voi valvoa. Kiusauksissa ne ovat vaarassa heikentyä. Toisaalta hengen on oltava ”köyhä”, liiasta itsetyytyväisyydestä riisuttu, jotta kilvoitus ja suuntautuminen Jumalaan olisi ihmisen mielestä ylipäättään mielekäästä. Omantunnon ja sydämen käsitteitä yhdistää se, että niiden varassa on Jumalan tahdon täyttäminen eli ihmisen moraalinen toiminta. Väärin suuntautunut sydän tai omatunto on yhteydessä vieraantumiseen Jumalasta ja estää valvomisen ja Jumalan tahdon toteuttamisen. Sydämen ja sielun käsitteitä yhdistää se, että ne yhdistetään virsissä ihmisen oman syntisyyden näkemiseen. Näitä kahta ja omantunnon käsitettä yhdistää lisäksi se, että ne esitetään virsissä herättämisen kohteina. Näin on yksinomaan niissä virsissä, joissa herääminen merkitsee oman syntisyyden tiedostamista. Muissa virsissä puhe on yleisesti ihmisen herättämisestä eikä hänen sisimpänsä herättämisestä.

Ihmisen sisimmän tuskaa kuvataan edellä esiteltyjen ”särkymisen”, ”murtumisen” lisäksi ”vaivaksi”, ”janoksi”, ”näläksi” ja ”murheeksi”:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Vaiva		•						•			
Jano		•		•			•				
Nälkä				•							
Murhe				•		•			•		•
Haavoittuneisuus				•			•				•

Taulukko 10: Ihmisen sisimmän tuska.

Virressä 34 heräämistä seuraa vaiva, jota puhuja valittaa Jeesuksen jalkojen juuressa. Vaivalla on kolme toisiinsa limittyvää syytä: Herääminen on saanut ihmisen näkemään sisimpänsä jumalattomuuden. Toiseksi tämä ymmärrys on riistänyt häneltä aiemman mielenrauhan. Kolmanneksi ihminen pelkää synnistä seuraavaa rangaistusta, kadotusta. Ahdistus ei kuitenkaan jää viimeiseksi tunteeksi, sillä

puhujat tietää Jeesuksen armahtavan syntisiä. Puhujalla on toivo saada armonkaipuunsa tyydytyksi.³⁵⁵ Vaivasta puhuu myös virsi 123. Sillä tarkoitetaan virressä selvästi ihmisen omasta pelastumisestaan kantamaa huolta, johon hän saa helpotuksen evankeliumista, kun Kristus kulkee hänen kanssaan.³⁵⁶ Näiden virsien kuvaus herätystä seuraavasta ahdistuksesta ja vaivasta käy yksiin virren 11 kanssa, jossa omantunnon herääminen johtaa nimenomaan ahdistukseen ja sydämen särkymiseen ja ne puolestaan saavat ihmisen nöyrytymään.³⁵⁷

Jano merkitsee virressä 34 syntien anteeksiannon kaipuuta.³⁵⁸ Virsien 49 ja 97 paimenkuvasto ei ole tulkittavissa yksiselitteisesti, mutta niissäkin lampaat ovat alkutilassaan synnin paulassa tai pedon haavoittamia, ja heille tuo avun armon lähteestä juominen tai sanan laidun.³⁵⁹ Jeesus nostaa heitä ”kuolemasta elämään”.³⁶⁰ Tällaiset ilmaukset voivat puhua syntien anteeksiannosta, mutta ne voi tulkita vielä laajemmin aineiston virsien edustaman valvomista ja elämän tien kulkemista kuvaavan ajattelun valossa. Virvoitetuksi tulemisen ja elämään pelastetuksi tuleminen ovat silloin paitsi syntien anteeksiantamista, myös elämää muiden kristittyjen parissa toinen toisen taakkoja jakaen ja Jumalan tahtoa seuraten. Tällöin nälkä ja jano ovat kaiken tämän puutetta.

Murheesta puhuvat virret 49, 55, 152 ja 246. Virsi 49 kuvaa armosta osalliseksi pääsystä ja kiittävää ihmistä tästä ilosta huolimatta sanalla ”murheellinen”.³⁶¹ Onko hän murheellisesta kiittäväksi muuttunut tai syntisyydestä yhä murhetta kantava, jää avoimeksi. Samoin virressä 55 murheen syy jää avoimeksi. Jo herätettävä ihminen on murheellinen. Voi ajatella, että virsi puhuu synnintunnon tuomasta murheesta ja kehottaa sen painamaa ihmistä turvaamaan Jumalan armoon. Virressä herättäminen ei nimittäin viittaa synnintunnon syntyyn vaan se on heräämistä valvomiseen, jolla virsi tarkoittaa lähinnä Jumalan armoon turvaamista. Tällaista tulkintaa tukee se, että herätettäviä ihmisiä kuvaillaan virren myöhemmissä säkeistöissä syntisiksi ja särkyneiksi. Särkyminen viittaa muissa aineiston virsissä siihen, miten syntisen ihmisen suhde Jumalaan muuttuu nöyräksi ja kiittäväksi. Tällöin virsi kuvaisi sitä, miten synnintuntoinen ihminen kohtaa armon, jonka vastaanottaminen sitten voi särkeä hänet kiittämään nöyrästi. Tällaista virsi

³⁵⁵ SV 34:1–3.

³⁵⁶ SV 123:1–4.

³⁵⁷ SV 11:2.

³⁵⁸ SV 34:3.

³⁵⁹ SV 49:2.

³⁶⁰ SV 97:3.

³⁶¹ SV 49:2.

ei tosin sano itse suoraan. Särkyneisyys voisikin rinnastua vaihtoehtoisesti esimerkiksi virsien 49, 97 ja 246 kuvaamaan synnin, pedon ja kiusaajan aiheuttamaan haavoittuneisuuteen, jonka Jumalan armo voi parantaa. Kolmas tulkintavaihtoehto on ymmärtää murhe siksi synnin vaivaamassa maailmassa elämiseen liittyväksi yleiseksi murheeksi, josta virret 152 ja 246 kertovat. Virressä 152 elämää ilman Jumala-yhteyttä kuvataan murheeksi. Virren mukaan Jumala voi ”heittää” ihmisen murheeseen peittäessään kasvonsa, eli antaessaan ihmiselle hengellisen elämän kausia, jolloin hän ei koe Jumalan läheisyyttä eikä osallisuutta armosta. Tällainen murhe ja tyhjentyminen ovat kuitenkin väliaikaisia. Murhe saa ihmisessä aikaan ”hengen köyhyyttä”, joka pitää yllä ihmisen kaipuuta Jumalaa kohtaan. Murheeseen liittyy läheisesti ihmisen väsyminen kilvoitukseen, mistä ihmisen auttaa taas eteenpäin Jumalan armon ja läsnäolon tunnosta saatu virvoitus ja toisten heränneiden seura.³⁶² Virsi 246 puhuu maan murheista ja maailman huolista, jotka heikentävät ihmisen henkeä ja estävät hänen valvomistaan. Samassa yhteydessä on puhe kiusaajan valvovalle tuottamista haavoista. Avoimeksi jää, ovatko virren kuvaamat murheet ja vaiva maalliseen elämään liittyviä arkisia huolia vai juuri näitä kristityn maallisessa vaelluksessaan kohtaamia kiusauksia.³⁶³

Ihmisen sisimmän vaivanalaisuudesta piirtyy Kilvoitus-yläluokan virsistä seuraavanlainen kuva: Ennen heräämistä ihmiselämään liittyy haavoittuneisuutta ja murhetta. Murhetta aiheuttavat ensinnäkin erilaiset ihmiselämän maalliset vaivat. Toisaalta haavoittuneisuus tarkoittaa vieraantuneisuutta Jumalasta. Sitä heräämätön ihminen ei puolestaan välttämättä osaa surra. Toisaalta hän saattaa kaivata heräämistä, sillä hän kokee ylpeän ja jumalattoman sisimpänsä olevan vielä heräämätön. Herättäessään ihmisen Jumala tekee ihmisen tietoiseksi syntisyydestään, mikä aiheuttaa ihmisessä ahdistusta ja kadotuksen pelkoa, mutta myös iloa Jumalan armollisuudesta syntistä kohtaan. Nämä yhdessä saavat ihmisen ylpeän sydämen särkymään. Hän nöyrtyy pyytämään Jumalalta anteeksiantoa ja kiittämään häntä armahduksesta. Heränneen eli valvovan ihmisen elämä ei silti sekään ole murheetonta. Maallisen elämän murheiden lisäksi hän kokee, että kiusaaja pyrkii haavoittamaan häntä ja saamaan hänet lankeamaan.

Paavo Ruotsalaisen mukaan murhe synnistä oli jatkuvasti läsnä kristityn elämässä ajaen häntä ikävöimään armahdusta Kristukselta ja varjellen häntä näkemästä omista teoissaan mitään ansiollisuutta Jumalan edessä. Ahdistunut usko ei

³⁶² SV 152:1–4.

³⁶³ SV 246:2–3.

ollut kuitenkin uskon ihannetilanne, vaan ihmisellä oli lupa ikävöidä rauhaa ja iloa, jotka Jumala saattoi antaa ihmisen sieluun. Murhe ja ajoittainen kokemus yhteydestä Kristuksen kanssa olivat uskonelämässä vuorottelevia vaiheita.³⁶⁴ Myös herrnhutilaisuudessa vuorottelivat syntisen häpeä Jumalan edessä ja Kristuksessa saatu lohdutus. Lohdutusta ei tarvinnut kuitenkaan ikävöidä, vaan kristitty sai sen yhä uudelleen katsahtaessaan Kristukseen.³⁶⁵ Ajatus ahdistuksen ja armon kokemisen samanaikaisuudesta löytyy myös Speneriltä. Hänen mukaansa uudestisyntynyt koki armon ohella olevansa erossa Jumalasta ja kykenemätön rukoilemaan. Tällainen ahdistus oli merkki ihmisen uudestisyntyneestä tilasta, sillä se kertoi halusta palvella Jumalaa.³⁶⁶ Ihmisen kuvaaminen Siionin virsissä vaivanalaiseksi vastaa Kalpion huomiota, jonka mukaan Kristuksen rakkaus suuntautui Siionin virsien vuoden 2005 lisävihossa Lutherin ristinteologian mukaisesti alaspäin, ”kohti pimeydessä kamppailevaa ihmistä”.³⁶⁷

5.4 Heräämisen vastustajat ja vastukset

Kilvoitus-yläluokan virret mainitsevat persoonallisia ja persoonattomia tekijöitä, jotka toimivat ihmisen heräämistä tai valvomista vastaan. Ne mainitsevat myös syytä, joiden vuoksi valvominen lopulta jää kesken. Virret kuvaavat myös ihmisen valvomatonta tilaa. Vastukset voi jakaa karkeasti neljään ryhmään, valtoihin, haavoittumiseen, väärin suuntautuneeseen tahtoon ja voimaan sekä kiusauksiin, ja niiden esiintyminen virsissä on kuvattuna taulukossa:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Vallat			•								
- Saatana								•			
- Kuolema			•		•						
- Synti		•		•	•	•			•	•	
- Maailma					•		•	•			•
Haavoittuneisuus				•			•				•
Oma tahto					•						•
Oma voima					•						•
Kiusaukset					•				•		•

Taulukko 11: Heräämisen vastustajat.

Ihmiseen kohdistuvasta ”vallasta” puhuu sanalla sanoen virsi 45, jossa kansa uhkaa jäädä ”kuoleman valtojen” voittamaksi, minkä virsi esittää heränneen tilan vastakohtana. Silloin ihminen on suruton, ei kulje Herran tiellä eikä kiitä Jumalan

³⁶⁴ Jonzon 1937, 46–49, 111–115.

³⁶⁵ Meyer 1995, 33.

³⁶⁶ Matthias 2004, 52–53.

³⁶⁷ Kalpio 2008, 53.

armosta syntisiä kohtaan.³⁶⁸ Samaan tapaan heräämisen vastustajaa kuvaa virsi 53. Se kertoo, kuinka ”kuoleman ruhtinas” on voimakas ja pyrkii voittamaan ihmisen sielun saaliikseen. Virsi ei tarkemmin kerro, mitä sielun joutuminen saaliiksi merkitsee, mutta kuoleman ruhtinasta vastaan voi sen mukaan puolustautua valvomalla.³⁶⁹ Virren 123 mukaan Saatanan valta murtuu, kun Jeesus kulkee ihmisten kanssa. Tuon vallan murtumista seuraavaa tilaa kuvaa se, että virressä armo on ihmisen saamaa vapautta ja tieto armosta poistaa ihmisen murheen. Saatanan valta siis pitää ihmistä otteessaan ja aiheuttaa tässä huolta, joka liittyy ilmeisesti ihmisen syntisyyteen ja kadotuksenalaisuuteen, sillä virren kuvaama ihmisen vapauttava ”armotyö” tarkoittaa Jeesuksen kärsimyksiä ristillä.³⁷⁰

Persoonallista paha on pidetty herännäisperinteessä todellisuutena. Wilhelmi Malmivaaran mukaan se pyrkii vieroittamaan ihmissydämen Jumalasta. Synnin tekeminen oli suostumista Perkeleen orjuuteen.³⁷¹ Jussi Kuoppalan mukaan ”pahuuden henkiolennot” synnyttävät maailmassa vihan Kristusta kohtaan.³⁷² Vastustajan kutsuminen kuoleman ruhtinaaksi istuu luontevasti herätyspuheeseen. Ennen heräämistä ihminen on ”hengellisesti kuollut”.³⁷³ Paholainen pyrkii pitämään syntisen ihmisen erillään Jumalasta ja siksi estämään tämän heräämisen tai lopettamaan ihmisen hengellisen valvomisen tilan.

Eräänlainen ihmistä vallassaan pitävä vastustaja on virsissä myös synti, joka virren 49 mukaan pitää ihmisiä paulassaan, sidottuna.³⁷⁴ Kuusi virttä kuvaa ihmistä syntiseksi.³⁷⁵ Virsi 53 antaa ymmärtää, että valvova ihminen voi pysyä erossa synnistä uskonsa ja tahtonsa avulla. Se näyttääkin ymmärtävän synnin ennen kaikkea teoksi ja toiminnaksi, joita ihminen voi välttää noudattamalla Jumalan tahtoa.³⁷⁶ Virsissä 34 ja 49 synti näyttää puolestaan olevan pysyvä osa ihmisen elämää. Hän on heränneenä ja kiittävänäkin murheellinen.³⁷⁷ Virressä 34 synnillä tarkoitetaan ihmisen olemuksellista jumalanvastaisuutta, eikä ihmisen syntisyyden määrittämisen kannalta siksi ole olennaista, millaisia tekoja hän tekee. Virsi jättää

³⁶⁸ SV 45:2–4.

³⁶⁹ SV 53:2.

³⁷⁰ SV 123:1–2, 4.

³⁷¹ Tiililä 1944, 161–164.

³⁷² Järvi 2007, 68–71.

³⁷³ Esim. Jonas Lagus kuvasi heräämätöntä ihmistä hengellisesti kuolleeksi. Pitkänen 2013, 183. Ks. myös Deichgräber 1982, 222. Kuolleesta uskosta ks. myös edellä luku 5.1.

³⁷⁴ SV 49:1.

³⁷⁵ Nämä ovat säkeistöt SV 34:1, SV 49:1, 3, SV 53:1, SV 55:2, 152:2 ja SV 170:2.

³⁷⁶ SV 53:3–4.

³⁷⁷ SV 49:2.

avoimeksi, pääseekö ihminen eroon jumalattomuudestaan.³⁷⁸ Virsi 152 kuvaa synnin valtaa ihmiseen synnin ”juuriksi”, jotka ovat kasvaneet syvälle ihmiseen ja versovat hänessä kiusauksia, jotka uhkaavat hänen taivastoivoaan.³⁷⁹

Virsi 34 käsittelee myös synnin ja ahdistusten suhdetta ja antaa siten vahvistusta tulkinnalle synnistä ihmisen murheen aiheuttajana. Virressä puhe on tosin taakasta, joka ahdistaa syntistä, mutta josta sanoma Jumalan armosta voi vapauttaa ihmisen. Jää avoimeksi, onko ahdistus ihmisen heräämistä edeltävää vai siitä aiheutuvaa. Virsi alkaa kyllä kuvauksella synnin ahdistamasta ihmisestä ja vasta toisessa säkeistössä edetään rukoukseen, jossa pyydetään herättämistä. Sisällöllisesti olisi silti luontevaa tulkita syntisen ahdistus vasta heräämistä seuraavaksi tilaksi, sillä herääminen merkitsee tässä virressä selvästi heräämistä synnintuntoon: tietoisuutta omasta jumalattomuudesta ja pyhyiden puutteesta. Tätä tulkintaa tukee myös virren puhujan käyttämän persoonamuodon muutos. Ensimmäinen säkeistö puhuu synnin ahdistamasta ihmisestä kolmannessa persoonassa ja lohduttaa tätä toisessa persoonassa. Loput kaksi säkeistöä muodostavat rukouksen, jossa puhuja pyytää Jeesusta herättämään hänet ja pyytää tältä armahdusta. Ensimmäinen säkeistö ja sen armon sanoma syntistä kohtaan olisi tällöin siis rohkaisu herätä ja kohdata syntisyytensä, ja kaksi jälkimmäistä säkeistöä rohkaisun kuulleen reaktio. Näiden osien taitekohtana toimii puhujan pyyntö toisen säkeistön alussa: ”Suo Jeesus totuudeksi / myös minun tämä huomata.”³⁸⁰

Näkemyks ihmisen syntisyydestä oli syy jo ortodoksian ajan pelastusjärjestysten laatimiseen. Ne kuvasivat vaiheet, joiden kautta syntinen saa osakseen pelastavan lahjavanhurskauden.³⁸¹ Pietismi korosti ihmisen syntisyyttä sekä anteeksiannon ja pyhityksen tarvetta.³⁸² August Hermann Francke³⁸³ ja Bengt Jacob Ignatius esittivät synnin voimana, jota ihminen ei voi vastustaa. Kääntymyksen jälkeen ihminen saattoi tosin jossain määrin vastustaa syntiä eikä tehnyt sitä enää tahallisesti vaan vain heikkoudesta.³⁸⁴ Syntisyys oli joka tapauksessa ihmisen pysyvä ominaisuus. Näin ajatteli myös herrnhutilainen Johan Kahl: auttamattoman syntisyytensä ymmärtänyt ihminen joutui jatkuvasti taistelemaan sitä vastaan ja

³⁷⁸ SV 34:2–3.

³⁷⁹ SV 152:2.

³⁸⁰ SV 34:1–3.

³⁸¹ Haavisto 1995, 180–181.

³⁸² Graf 1999, 1490–1491.

³⁸³ Matthias 2004, 58–61.

³⁸⁴ Haavisto 1995, 193–194, 245–246.

hakemaan armahdusta Kristukselta.³⁸⁵ Samaan tapaan ovat ajatelleet herännäisyyden piirissa esimerkiksi Paavo Ruotsalainen³⁸⁶, Malmivaara³⁸⁷ ja Jussi Kuoppala³⁸⁸.

Synnille läheinen persoonaton vastustaja on ”maailma”, joka etenkin virressä 53 esitetään voimana, joka ihmisen on voitettava, jottei hän lankeaisi synteihin.³⁸⁹ Maailma vaikuttaa ihmiseen ensinnäkin miellyttämällä tätä.³⁹⁰ Toisaalta se aiheuttaa ihmiselle murheita³⁹¹ ja on vaativa.³⁹² Maailma ja sen murheet siis johdattavat ihmistä synnin valtaan.

Maailmassa elämiseen liittyvä vaiva on murheen lisäksi uupumista ja haavoittumista. Virsi 246 kertoo, että elämään maailmassa sisältyy murhetta ja huolia, jotka uhkaavat uuvuttaa ihmisen, niin ettei hän enää jaksaa valvoa ja taistella kruununsa edestä Huoliin lukeutuu erityisesti Kiusaaja, jonka virsi kertoo ampuvan nuolia, jotka haavoittavat, saavat ihmisen hengen heikentymään ja uuvuttavat häntä. Maailman murheiden vastakohta on taivaan ”autuus ja riemu”, jota virren mukaan ei kuitenkaan tunneta ennen sen pariin pääsemistä.³⁹³ Virren 53 mukaan maailman voittamiseen tarvitaan uskoa ja herännyt kohtaa kaidalla tiellä lukuisia tekijöitä, jotka uuvuttavat häntä: kuoleman ruhtinas, mammona, kiusaukset, vaarat, valheet, houkutukset sekä niiden rinnalla liian heikko oma tahto.³⁹⁴

Haavoista, tosin Kiusaajan sijaan pedon aiheuttamista, puhuu myös virsi 97. Haavojen lisäksi virsi kertoo ruhjeista, vammoista ja rampuudesta, joista lampaat kärsivät. Jeesus parantaa heidät ja nostaa heidät kuolemasta elämään.³⁹⁵ Koko tätä toimintaa virsi kuvaa käyttäen maailman käsitettä:

Maailmaan kun mieltyneitä
herättelet valvomaan (SV 97:4)

Valvomisesta kertovan säkeistön yhteys sitä edeltävien säkeistöjen kuvailemaan lampaiden hädänalaisuuteen ja niiden saamaan apuun ei tosin ole ilmiselvää, sillä haavoittuneisuus ja mieltyminen tuntuvat toisilleen kaukaisilta käsitteiltä. Säkeistöt käyttävät myös erilaisia herättämisen kielikuvia, sillä edellisessä se on pelastamista kuolemasta elämään ja jälkimmäisessä herättämistä valvomaan. Vertaaminen muihin maailman käsitettä käyttäviin virsiin 53 ja 246 tekee kuitenkin mielekkääksi

³⁸⁵ Kettunen 1964, 50–53.

³⁸⁶ Jonzon 1937, 46–49.

³⁸⁷ Suoranta 1966, 97.

³⁸⁸ Järvi 2007, 42.

³⁸⁹ SV 53:3.

³⁹⁰ SV 97:4.

³⁹¹ SV 246:2–3.

³⁹² SV 123:3. Maailmasta ks. myös edellä luku 5.1.

³⁹³ SV 246:1–3.

³⁹⁴ SV 53:1–4, 6.

³⁹⁵ SV 97:1–4.

tulkinnan, jonka mukaan pedon haavoittamaksi tuleminen merkitsisi nimenomaan maailmaan mieltymistä Jumalan seuraamisen sijaan, kun kilvoittelija on liian uupunut selvitäkseen jälkimmäisestä. Virressä 246 kiusaajan ampumat nuolet heikentävät ihmistä niin, että hänen valvomisensa maailman keskellä vaarantuu.³⁹⁶ Virressä 53 valvomattomuus johtaa maailman voittamaksi tulemiseen, joka tarkoittaa syntiin suostumista tahdon heikkouden vuoksi.³⁹⁷ Ihmisen tilaa, joka estää häntä valvomasta, kuvataan siis nimenomaan heikkoudeksi ja haavoituneisuudeksi. Se saa ihmisen mieltymään maailmaan ja siihen, mitä maailma hänen asuinkontekstinaan houkuttelee hänet tekemään, vaikka se vieroittaisi hänet Jumalasta ja Jumalan tahdosta.

Kilvoituksessa olennaista on ihmisen tahdon ja voiman suuntaaminen oikein, niin että hän haluaisi ja jaksaisi seurata kaitaa elämän tietä. Virsi 53 kuvaa ihmisen tahtoa pettäväiseksi, niin että se muuttuu ilman uskoa veltoksi, eikä estä ihmistä tekemästä syntiä. On vaarana, että kuoleman ruhtinas vie hänet saaliinaan, mikä merkinnee Jumalasta vieraantumista ja kadotusta.³⁹⁸ Virren 246 mukaan tahdon velttous yhdessä maailman huolien kanssa saa ihmisen hengen heikentymään. Silloin kiusaaja voi hyökätä häntä vastaan ja ihminen on vaarassa uupua valvomisessaan, niin että hän poikkeaa taivaaseen vievältä elämän tieltä.³⁹⁹

Ihmisen omalla voimalla on kahtalainen merkitys. Jos hän luottaa siihen liiaksi, hän voi virren 53 mukaan luopua Jumalan tahdosta.⁴⁰⁰ Virren 246 puhuja puolestaan pyytää, että Jumala käyttäisi hänen voimaansa Jumalan ja toisten ihmisten hyväksi. Tähän hän saisi taidon Jumalalta.⁴⁰¹ Ignatiuksen edustamassa pietismissä kääntymyksessä oli kyse siitä, että uskon tiedollinen aines vaikutti ihmisen tahtoon ja tunteisiin ja hänen tahtonsa suuntautui Jumalaan.⁴⁰² Tahto on siis läheisessä yhteydessä synnin ja sen välttämisen kanssa. Malmivaaran mukaan synti on tahdon suuntautumista pois Jumalasta.⁴⁰³ Ihmisen tahto määrää siten hänen voimansa suuntautumisen: Jos hänen tahtonsa on heikko, saa kiusaaja hänet luottamaan omaan itseensä ja tekemään syntiä Jumalan tahdon sijaan. Jos ihmisen tahto sen sijaan suuntautuu Jumalan antaman voiman avulla Jumalan tahdon tekemiseen ja valvomiseen, ihmisen voima auttaa Jumalan seuraamisessa ja hänen

³⁹⁶ SV 246:2.

³⁹⁷ SV 53:3.

³⁹⁸ SV 53:2–3.

³⁹⁹ SV 246:2, 4.

⁴⁰⁰ SV 53:5.

⁴⁰¹ SV 246:3.

⁴⁰² Haavisto 1995, 204–208, 217–218.

⁴⁰³ Suoranta 1966, 34–36.

tahtonsa noudattamisessa. Siionin virsissä ja herännäisajattelussa keskeinen ajatus ihmisen parantumattomasta syntisyydestä antaa ymmärtää, ettei ihminen voi koskaan saada täydellistä taitoa seurata tahdollaan Jumalan tahtoa.

Vaaroihin ja taisteluun uupuneen vaarana on, että hänen vaelluksensa tiellä jää kesken. Hän alkaa kulkea ”synnin polkuja”⁴⁰⁴ tai ”omia teitään”.⁴⁰⁵ Joka tapauksessa hän vieraantuu Jumalasta, tekee vääryyttä⁴⁰⁶ eikä saavuta taivasta.⁴⁰⁷

Virsi 246 käyttää vastustajasta nimitystä ”kiusaaja”.⁴⁰⁸ Kiusauksista puhuvat lisäksi virret 53 ja 152. Edellisessä ne rinnastuvat ”vaaroihin”, ”valheisiin” ja ”houkutuksiin”, jotka uhkaavat uuvuttaa herätetyn kaidan tien kulkijan. Kiusauksiin kuuluu myös ”mammona”, joka uhkaa paaduttaa omantunnon.⁴⁰⁹ Jälkimmäisen virren mukaan kiusaukset versovat ihmisen syntisyydestä ja voivat sammuttaa ihmisen toivon. Virressä 246 kiusauksen käsitteen keskeisyyttä suhteessa heräämiseen kuvaa se, että siinä herääminen on nimenomaan heräämistä ”kiusojen alta”, niin että hän voi jälleen ”huolehtia valvomisestaan”.⁴¹⁰ Kiusaus on näissä virsissä yleiskäsite valvomista vastustaville voimille.

5.5 Herännyt valvovana ihmisenä

Herääminen esitetään aineiston virsissä usein uuden elämänvaiheen alkuna. Vaiheen on määrä kestää aina kuolemaan asti, mitä korostaa sen kuvaaminen ”uudeksi ajaksi” tai ”tieksi” ja sen kulkemiseksi.⁴¹¹ Tämän tilan myönteisyyttä verrattuna aiempaan korostaa se, että yhtä lukuun ottamatta jokaisessa kymmenestä virrestä herääminen on selkeästi asia, jota puhuja toivoo tai rukoilee itselleen tai muille tai johon puhuja kehottaa kuulijaansa.⁴¹² Virsistä viisi kuvaa heränneen ihmisen tilaa valvomisen käsitteellä.⁴¹³ Käsite on monivivahteinen, ja käytännössä muidenkin virsien kuvaukset heränneestä ihmisestä jäsentyvät sen alaisuuteen. Valvomisen yhteydessä on mielekästä tarkastella Kilvoitus-yläluokan rinnalla Usko-yläluokan virsiä, sillä myös niiden kuvaama usko ja toivo liittyvät olennaisesti valvomisen käsitteeseen.

⁴⁰⁴ SV 53:1, 3.

⁴⁰⁵ SV 246:4.

⁴⁰⁶ SV 53:6.

⁴⁰⁷ SV 246:3.

⁴⁰⁸ SV 246:2.

⁴⁰⁹ SV 53:1, 4.

⁴¹⁰ SV 246:4.

⁴¹¹ Näin säkeistöt SV 45:1; 53:1, 6; 123:3; 152:1–5 ja 246:4.

⁴¹² Näin säkeistöt SV 11:2, 34:2, 45:1, 49:3, 53:6, 55:1–2, 123:3, 152:5, 170:3 ja 246:4.

⁴¹³ Näin säkeistöt SV 53:1–6, 55:1–4, 97:4, 123:3 ja 246:4.

Valvominen saa Kilvoitus-yläluokan virsissä kahdenlaisia merkityksiä. Ensimmäkin se on armon sanoman kuulemista, ”valvomista kaipauksessa”, kuten virsi 55 asian ilmaisee.⁴¹⁴ Toisaalta valvominen kuvataan taisteluksi kiusausten ja maailman voittamiseksi. Se on valvomista ”vääryyden välttämiseksi”, niin kuin virsi 53 muotoilee.⁴¹⁵ Seuraavassa näistä näkökulmista käytetään termejä ”valvominen armossa” ja ”valvominen kiusauksissa”. Nämä valvomisen kaksi puolta yhdistyvät virressä 123, jossa valvomisen yhteydessä on puhe niin palvelemisesta ja Jeesuksen tahdosta kuin myös Jeesuksessa ja armossa pysymisestä.⁴¹⁶ Heränneen ihmisen uskonelämän kuvaamisella tien kulkemiseksi ja valvomiseksi on pitkä historia. Bengt Jacob Ignatius kuvasi elävä uskoa vaeltamiseksi ja valvomiseksi Kristuksen seuraajina.⁴¹⁷ Samoja termejä käytti Paavo Ruotsalainen.⁴¹⁸ Wilhelmi Malminvaaralle uskonelämä oli ”alatietä”.⁴¹⁹ Jussi Kuoppalan mukaan kilvoittelijan on valvottava omaa elämäänsä, jotta hän huomaa tehdä tarvittaessa parannuksen.⁴²⁰

Armassa valvomiseen liittyvät näkökulmat ovat taulukossa 12:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Usko						•		•	•		•
Toivo					•	•			•		•
Kristittyjen yhteisö				•					•	•	
Kaste											
Ilo ja Kiitos	•			•			•		•		

Taulukko 12: Valvominen armossa.

Usko auttaa valvovaa ihmistä ymmärtämään Jeesuksen rakkautta syntistä kohtaan.⁴²¹ Jos usko on heikko, valvova ihminen odottaa sille vahvistusta Jumalalta, joka sytyttää uskon.⁴²² Jeesus vahvistaa uskossa heikkoja täyttämällä heitä Hengellä.⁴²³ Usko on näissä virsissä luottamusta Jumalan armoon. Virren 55 sanoin se on sitä, että ihmisen silmät näkevät armon valon.⁴²⁴ Uskoon läheisesti liittyy toivo, jonka ihminen saa myös Jumalalta.⁴²⁵ Toivo rohkaisee ihmistä pysymään valvovana.⁴²⁶ Toivoon sisältyy luottamus siitä, että elämän matkan päässä odottaa

⁴¹⁴ SV 55:4.

⁴¹⁵ SV 53:6.

⁴¹⁶ SV 123:3.

⁴¹⁷ Haavisto 1995, 234–237.

⁴¹⁸ Jonzon 1937, 46–52.

⁴¹⁹ Suoranta 1966, 95.

⁴²⁰ Järvi 2007, 26–34.

⁴²¹ SV 123:1.

⁴²² SV 55:4.

⁴²³ SV 246:3.

⁴²⁴ SV 55:2.

⁴²⁵ Näin säkeistöt SV 53:6, 55:4 ja 246:3.

⁴²⁶ SV 55:4.

taivas.⁴²⁷ Samaan tapaan heräämistä seuraavan uskon näkevät tämän tutkielman Usko-yläluokan virret, joissa heräämisestä puhutaan uskon ja toivon heräämisinä.⁴²⁸

Sekä ortodoksiassa että pietismissä keskeinen kysymys oli oikean uskon luonne. Pelastusjärjestykset kuvasivat tuon uskon syntymistä parannuksesta uskon kautta saadun vanhurskautuksen kautta pyhitykseen.⁴²⁹ Hallen pietismissä katumuskamppailua seurasi usko, joka oli luottamusta sovitukseen Kristuksessa.⁴³⁰ Ignatius korosti samoin, että elävä usko kehittyi synninhädän vaikutuksesta. Usko oli yhteyttä Kristukseen ja hengellistä elämää. Se saattoi ihmisen järjen, tahdon ja affektit syntiinlankeemuksessa häiriintyneeseen harmoniaan. Kuitenkin uskovakin oli jatkuvasti syntinen, joten usko oli paitsi luottamusta pelastukseen myös sen ikävöimistä.⁴³¹ Paavo Ruotsalaiselle usko oli ikävöivää pelastuksen ja tunnettavan armon vakuutuksen odottamista. Koki ihminen tällaisia ”armon vilauksia” tai ei, hän koki silti toivoa, sillä hän jätti pelastuksensa Jumalan käsiin.⁴³² Wilhelmi Malmivaaralle usko ei ollut miellyttävä tila, ja uskova koki vain aika ajoin pelastusvarmuutta. Hänen mukaansa ihmisen heräämistä synnintuntoon seurasi kääntymys uskoon, joka merkitsi nöyryymistä, turvautumista Kristukseen ja armonkerjäläisyyttä.⁴³³ Kuoppala puhui samaan tapaan uskon ”odotushuoneesta”: ihminen koki uskoa ja siitä syntyvää iloa vain Jumalan aikataulujen mukaisesti ja saattoi joutua ikävöimään uskon kokemista kauankin.⁴³⁴ Aineiston virsien tapa puhua uskosta vastaa herännäisperinteen ajatusta uskosta ikävöintinä. Niihin sisältyy toisaalta ajatus siitä, että usko voi olla luottamusta ja rauhaa. Puhuja ei kuitenkaan koe sellaista uskoa, vaan pyytää sitä Jumalalta, siis ikävöi.

Armon sanomasta osalliseksi ihminen tulee kristittyjen yhteisössä. Aihe on esillä virsissä 49, 152 ja 170. Virsi 49 kuvaa, kuinka Jeesus siirtää lampaan synnin vallasta Jeesuksen lauman luo. Tuo lauma on tekemisissä sanan, armon ja laupeuden kanssa, jotka puolestaan ravitsevat ja vahvistavat lammasta.⁴³⁵ Virressä 152 Jeesus johdattaa ystävät toistensa luo. Ystävyys liittyy uskonelämän keskinäinen tukeminen ja iloitseminen. Ystävät vahvistavat näin toistensa uskoa. Heränneiden

⁴²⁷ Näin SV 152:2–5 ja SV 246:3. Taivastoivosta Siionin virsissä ks. Rantala 2019, 44.

⁴²⁸ Usko-yläluokan virsien sisällöstä ks. edellä luku 3.

⁴²⁹ Haavisto 1995, 181–183.

⁴³⁰ Matthias 2004, 58–61.

⁴³¹ Haavisto 1995, 204–208, 216–217.

⁴³² Jonzon 1932, 112–115.

⁴³³ Suoranta 1966, 81–86, 92–98.

⁴³⁴ Järvi 2007, 60–68.

⁴³⁵ SV 49:1–2.

yhteisön yhteyttä Jumalaan korostetaan. He ovat ”autuas suku”, ”Jumalan lapsia” ja ”liittyneet Herraansa”. He kulkevat yhtä matkaa taivaaseen.⁴³⁶ Uskon vahvistumista yhteisössä kuvaa myös Usko-yläluokan virsi 164, jossa ystävät herättävät toisissaan taivastoivoa vieraillessaan toistensa luona.⁴³⁷ Myös Rantalan mukaan ystävät ovat Siionin virsissä ihmisen maanpäällisen vaelluksen ”apu, tuki ja turva”. Ystävät ovat joukko, joka käy yhdessä seuroissa, veisaa, rukoilee ja elää ”yhtä matkaa – – tässä elämässä.” Ystävät ovat yhdessä myös taivaassa. He tukevat ja toisiaan sielunhoidollisesti kuunnellen toistensa murheita ja tukien näin toisiaan uskossa, jotta kaikki pääsisivät taivaaseen. Ystävillä on monia yhteisiä kokemuksia, kuten synnintunto ja tietoisuus Jumalan johdatuksesta ja läsnäolosta.⁴³⁸

Virressä 170 puhuja pyytää, että Jeesus johdattaisi hänen lapsensa kristittyjen yhteisöön:

Sinä yksin saatat johtaa
heitä seuraan pyhien,
missä syntisiä kohtaa
armo ylenpalttinen.
Liitä heidät ystäviin,
seurakunnan jäseniin.
Saata rakastamaan sua,
hoida heitä, auta mua. (SV 170:2)

Yhteisö ei ole suljettu vaan avoin kaikille syntisille. Se on armon yhteisö, jossa syntinen kohtaa ”ylenpalttisen” armon.

Rantalan mukaan Siionin virsien kuvaama ystäväjoukko on aina luonteeltaan sisään sulkeva eikä aseta ehtoja ihmiselle. Se määrittelee itsensä positiivisesti eikä vetämällä rajaa ulkopuolisiin. Ystäviä ovat ne, jotka hakeutuvat veisaamaan yhdessä, koska he jakavat ”samankaltaisen hengellisen kokemusmaailman ja todellisuuden”, jota leimaa syyllisyys, hengellinen köyhyys ja armon kokemus. Raja ystävien ja muiden, ”potentiaalisten ystävien” välillä on häilyvä.⁴³⁹

Virren 170 seuraava säkeistö puhuukin jo siitä, kuinka Jeesus herättää ihmisen ”elämään armosta” ja on itse hänen ystävänsä.⁴⁴⁰ Rantalan mukaan Jeesus on

⁴³⁶ SV 152:3–5.

⁴³⁷ SV 164:4.

⁴³⁸ Rantala 2019, 46, 48.

⁴³⁹ Rantala 2019, 81–82. Ystävän käsitteen suhde pelastusoppiin on Rantalalla hieman horjuva. Toisaalta ystävät eivät ole ainoa pelastettujen joukko vaan Siionin virsiä veisaava joukko, joka näkee itsensä osana laajempaa kirkkoa. Toisaalta Rantala samastaa seuraväen ulkopuolelle jääneet virren 246 mainitsemiin omille teillensä kiirehtineisiin. Rantala 2019, 82–83. Virren kokonaisuudessa nuo omat tiet on kuitenkin helppo tulkita vastakohtaksi taivaaseen johtavalle elämän tielle. Virsi herättää kysymyksiä Siionin virsien kirkko-opista. Esiintyykö niiden kuvaama hengellisyys kuitenkin ainoana oikeana kristillisyytenä, joka johtaa taivaaseen? Vai onko elämän tien kulkijoiden joukko tulkittava laajemmin kuin vain Siionin virsien veisaajien piiriksi? Jälkimmäinen vaihtoehto vaikuttaa todennäköisemmältä, sillä se vastaa paremmin herännäisliikkeen henkeä.

⁴⁴⁰ SV 170:3.

ystävänä Siionin virsissä auttaja, armollinen ja helposti lähestyttävä. Hän auttaa ihmistä taivaan tiellä. Usko Jumalaan on Jeesuksen synnyttämä. Pelastus perustuu Jeesuksen ansioon. Jeesus antaa ihmiselle ystäväksi toiset kristityt, ”matkaystävät”, joiden kanssa kulkea taivaan juhlaan.⁴⁴¹ Monilla näistä Jeesukseen liittyvistä määreistä kuvataan Siionin virsissä myös toisia kristittyjä: Virressä 152 he vahvistavat toistensa uskoa, ja heidän on helppo kääntyä toistensa puoleen väsymyksen hetkinä. Samassa virressä ystävät ovat matkakumppaneita taivaan tiellä. Virressä 170 Jeesus on läsnä ihmisen elämässä sen synkkinä hetkinä. Kristittyjen voi sanoa olevan Siionin virsissä toisilleen Kristuksia, niin että heidän välinen hengellinen ystävyytensä tukee heitä samalla tavalla kuin ystävyys Kristukseen. Tämä johtuu siitä, että heränneet ystävät ovat heränneelle ihmiselle Jeesuksen armollinen lahja, jolla hän toteuttaa ystävyyttään. Toiset kristityt ovat heränneelle siten ystäviä monella tavalla. Ensinnä he ovat hengellisiä ystäviä, joita yhdistää samankaltainen hengellisyys ja veisuu. Toiseksi he saattavat olla hänen ystäviään sanan maallisessa merkityksessä. Kolmanneksi ihminen kohtaa ystävisään taivaallisen ystävänsä Kristuksen. Neljänneksi he muodostavat ystäväpiirin, joilla kaikilla on sama taivaallinen ystävä.

Kristittyjen yhteisöön tuleminen kuvataan Siionin virsissä monipuoliseksi muutokseksi, tai ainakin se on mahdollista tulkita niin. Syntinen tulee armon vaikutuksesta pyhäksi. Hän tulee Jeesuksen ja muiden seurakunnan jäsenten ystäväksi. Ennen kaikkea hän kohtaa tässä seurassa armon ja alkaa elää sen määrittämää elämää. Tämä armon tuleminen ihmisen elämään liittyy kristittyjen yhteisön valvomisen käsitteeseen. Kristittyjen piirissä valvominen saa alkunsa ja tulee ylläpidetyksi, kun puhe on valvomisesta armossa.

Kaste on Siionin virsissä tekijä, joka vahvistaa uskoa. Usko-yläluokan virren 169 puhuja siirtyy heti pyydettyään Herralta herätystä pyytämään, että Jumala antaisi kasteen vahvistaa oman uskon horjuessa.⁴⁴² Myös virsissä 13, 44, 167, 168 ja 213 puhuja muistelee kastettaan, jossa hän on tullut Jeesuksen omaksi⁴⁴³ ja ”armon alle”⁴⁴⁴. Hän voi luottaa Jumalan hyvään tahtoon kastettua kohtaan ja pyytää jatkamaan työtä hänessä.⁴⁴⁵ Kaste kantaa kristittyä kuten ystävät.⁴⁴⁶ Jo kasteessa

⁴⁴¹ Rantala 2017, 57.

⁴⁴² SV 169:4. Kilvoitus-yläluokan virret eivät puhu kasteen sakramentista. Tässä yhteydessä on perusteltua tarkastella myös Usko-yläluokan virsiä, sillä niiden kuvaama herääminen uskon syntynä liittyy läheisesti ajatukseen valvomisesta uskona Jumalaan.

⁴⁴³ Näin SV 44 ja 213.

⁴⁴⁴ SV 168:2–3.

⁴⁴⁵ SV 44:3.

⁴⁴⁶ SV 167:1, 5.

hän on tullut uuteen elämään.⁴⁴⁷ Virressä 168 kastettu kantaa huolta, ettei hän vie-roittuisi Jeesuksen laumasta ja rikkoisi kasteen liittoa. Kastettuna hän haluaa joka päivä valita oikean tien.⁴⁴⁸ Siionin virsien kastepuhe korostaa näin Jumalan armon riippumattomuutta ihmisen omista päätöksistä ja tunteista. Kasteen perusteella kristitty on Jumalan oma ja voi turvautua siihen, kun hän ei jaksakaan turvautua uskollaan Jumalaan. Kuitenkin myös kastetun on valvottava uskossaan.

Pietistinen perinne on nähnyt heräämisen merkityksen siinä, että kasteessa saamansa uudestisyntymän menettänyt ja kasteenliitosta poikennut ihminen tulee jälleen Jumalan yhteyteen. Näin ajatteli niin Spener⁴⁴⁹ kuin Franckekin.⁴⁵⁰ Paavo Ruotsalainen liittyi tähän perintöön korostaessaan, ettei kaste ole vain kertaluontoinen tapahtuma, vaan se jatkuu läpi elämän jokapäiväisenä katumuksena ja parannuksena.⁴⁵¹ Malmivaara katsoi Spenerin tapaan, että ihmisen uudestisyntymän tuli tapahtua kasteen lisäksi tietoisesti aikuisiällä.⁴⁵² Kaste oli pelastuksen edellytyksenä näennäinen herätyksen rinnalla, ja siihen turvautuminen merkki ylpeästä sydäimestä.⁴⁵³ Jussi Kuoppala piti kastetta pelastuksen edellytyksenä ja Jumalan kutsuna, joka kutsui ihmistä heräämään ja etsimään pelastusta Kristuksessa.⁴⁵⁴ Siionin virsien kastepuhe on etäännyttänyt tästä pietistisestä ajattelusta. Kasteelle annetaan itsenäinen merkitys uskon vahvistajana ja kantajana eikä ainoastaan armona, johon langennut ihminen voi palata. Pietistinen huoli kasteen liitossa pysymisestä on vähemmistössä mutta kuitenkin läsnä virsikirjoelmassa.

Erilaiset heränneen ihmisen ilon kuvaukset liittyvät myös ajatuksellisesti valvomiseen armossa, vaikka niiden yhteydessä ei valvomista eksplisiittisesti mainitakaan. Virressä 49 puhuja kuvaa ensin ravintoa antavaa sanan laidunta ja virvoittavaa armon ja laupeuden lähettä ja pyytää sitten iloa ja kiitosmieltä:

Luo ilomieli, suo pyhä kieli
kiitäen veisata murheellisten. (SV 49:2)

⁴⁴⁷ SV 213:3.

⁴⁴⁸ SV 168:1–3.

⁴⁴⁹ Matthias 2004, 52–53.

⁴⁵⁰ Matthias 2004, 58–61.

⁴⁵¹ Jonzon 1937, 66–73.

⁴⁵² Tiililä 1944, 60. Vrt. Suoranta 1966, 110–111, jonka mukaan Malmivaara olisi pitänyt mahdollisena, että kristillisen kotikasvatuksen saanut ihminen olisi lapsuudestaan alkaen herännyt, eikä tarvitse siksi erillistä herätystä vanhempana.

⁴⁵³ Suoranta 1966, 34–36.

⁴⁵⁴ Järvi 2007, 12–14.

Asiayhteys antaa ymmärtää, että ilo ja kiitos kumpuavat Jumalan armon ja laupeuden kohtaamisesta. Myös virressä 97 kiitetään nimenomaan armotyöstä.⁴⁵⁵ Virren 152 mukaan pelastetut kiittävät taivaassa ikuisesti.⁴⁵⁶

Virsi 11 päättyy puhujan kysymykseen siitä, milloin hän tulisi kiittämään Jumalan laupeutta. Jumalan armoa tai pelastustekoja ei mainita tässä yhteydessä, kuten ei virressä muutenkaan. Virsi kuvaa odotettua ”uutta aikaa” puhujan nöyrytmisen näkökulmasta. Tällöin kiitoksenkin syntyminen kuvataan siten, että se seuraa, kun ihminen on kylliksi kääntynyt omasta itsestään ja nöyrytynyt seuraamaan Jumalaa ja hänen tahtoaan, niin että hänessä on kuolleen uskon sijaan elävä usko, joka kuulee Herran kutsun.⁴⁵⁷ Ajatuksellisesti armo on helppo sijoittaa virteen: kun syntinen ihminen nöyrytyy Jumalan edessä, hän on valmis kohtaamaan myös Jumalan armon ja kiittämään siitä.

Virressä 49 yhdistyvät nämä kaksi näkökulmaa: ilo ja kiitos armon tähden sekä ihmisen muutos, joka tekee tuon ilon mahdolliseksi. Siinä kiittävää ihmistä kuvataan sanalla ”murheellinen”. Virsi jättää avoimeksi, väistyykö murhe ilon tieltä vai ovatko ne yhtäaikaa läsnä ihmismielessä. Viimeisen säkeistön kuvaus synnintunnosta tosin viittaa siitä nousevan murheen ja armon tuoman kiitollisuuden samanaikaiseen läsnäoloon ihmismielessä.⁴⁵⁸ Murheesta valvomiseen erottamattomasti liittyvänä tunnetilana kertoo myös virsi 246, jonka mukaan maailmassa eläminen tuo mukanaan huolia ja murheita, jotka jäävät taakse vasta taivaassa. Murheiden syynä ei tosin virressä ole synnintunto vaan kiusaukset.⁴⁵⁹ Eräänlaisen vastauksen virren 11 kysymykseen, milloin kiitosmieli koittaa, antaa virsi 152, jonka mukaan heränneet kiittävät yhdessä, kunhan pääsevät tapaamaan toisiaan.⁴⁶⁰

Murheen ja ilon yhteyttä käsitellään myös Siionin virsien esipuheessa, jossa lainataan Wilhelmi Malmivaaran esipuhetta omaan Siionin virsien laitokseensa: ”Murheen alla veisaa Siion heilemmin Herralle kiitosta.”⁴⁶¹ Paavo Ruotsalaiselle ilo oli uskovan päämäärä, vaikka hän korostikin ikävöivää uskoa. Toinen kysymys on, milloin iloa voisi kokea. Murhe oli hänelle uskon päällimmäinen tunnetila.⁴⁶² Myös Kuoppalan mukaan kristitty pääsee kokemaan iloa ja rauhaa uskossaan

⁴⁵⁵ SV 97:3.

⁴⁵⁶ SV 152:5.

⁴⁵⁷ SV 11:1–5.

⁴⁵⁸ SV 49:2–3.

⁴⁵⁹ SV 246:2–3.

⁴⁶⁰ SV 152:3.

⁴⁶¹ SV, s. 5.

⁴⁶² Jonzon 1937, 111–115.

mahdollisesti pitkänkin ikävöimisen kauden jälkeen.⁴⁶³ Murheen ja ilon limittyminen ja vaihtelu kristityn uskonelämässä on vahva juonne herännäisperinteessä, mikä heijastuu myös tutkimusaineiston virsiin.

Toinen valvomisesta Kilvoitus-yläluokan virsissä piirtyvä päänäkökulma on valvominen kiusauksissa. Sen keskeiset näkökulmat käyvät ilmi taulukosta 13:

	11	34	45	49	53	55	97	123	152	170	246
Tie			•		•			•	•		•
Taistelu											•
Kilvoitus										•	
Jumalan palveleminen				•							•
Ihmisten palveleminen								•	•		•

Taulukko 13: Valvominen kiusauksissa.

Valvominen kiusauksissa on selkeimmin esillä virsissä 53, 97, 152 ja 246. Kiusausten voittaminen liittyy läheisesti tien metaforaan. Se on pysymistä kaidalla tiellä⁴⁶⁴ tai elämän tiellä:

Laupias Herramme, elämän tiellä
säilytä sinne jo ennättäneet.
Muista myös kirkkaudessasi siellä
omille teillensä kiirehtineet.
Herätä meitäkin kiusojen alta
valvomisestamme huolehtimaan. (SV 246:4)

Tiellä pysyminen on elämän ja kuoleman kysymys, sillä vain sitä myöten pääsee taivaaseen. Virren 53 mukaan kaidan tien kulkijan on valvottava eli vastustettava tiellä kulkua estäviä tekijöitä. Näitä ovat houkutus, vaara, valhe, mammona, kuoleman ruhtinaan hyökkäykset ja synti. Valvomisen ja kaidan tien kulkemisen vastakohta on virren mukaan synnin polku.⁴⁶⁵ Virsi tiivistääkin heräämisen ja valvomisen merkityksen synnin välttämiseksi ja kaidan tien kulkemiseksi:

Herätä minut, laupias Herra,
niin vääryyden välttäisin.
Sitten lähtisin kaidalle tielle,
sen loppuun myös kulkisin. (SV 53:6)

Tiestä puhuvat myös virret 45, 123 ja 152. Ensimmäiset kuvaa kristityn elämää Jeesuksen tahdon tien kysymiseksi ja kulkemiseksi, mikä on linjassa virren eettisen, lähimmäisen palvelua korostavan sävyn kanssa.⁴⁶⁶ Virsi 152 käyttää tien kielikuvaa monipuolisesti: Tuntiessaan olevansa erossa Jeesuksesta ihminen käy ”köyhyyden teitä”, jotka johtavat hänet ”kilvoituksen ja kaipauksen teille”, joilla

⁴⁶³ Järvi 2007, 60–68.

⁴⁶⁴ SV 53:6.

⁴⁶⁵ SV 53:1–5.

⁴⁶⁶ SV 123:3. SV 45 puhuu samaan tapaan ”Herran tien kulkemisesta”. SV 45:1.

hän etsii Jumalan armoa ja saavuttaa sen. Tiellä kulkeminen kiusausten ja maan vaivojen keskellä uuvuttaa, mutta Jeesus tukee kulkijaa armon sanomalla ja johdattamalla hänet muiden heränneiden seuraan, niin että he voivat tukea toinen toistaan. Tiellä kuljetaan yhdessä ”autuuden matkaa” taivaaseen, joka on kulkijoiden ”toivon maa”.⁴⁶⁷ Rantalan mukaan Siionin virret kuvaavat taivastoivoa yleisemminkin yhteisenä toivona ja vaelluksena. Taivaaseen mennään yhdessä toinen toista tukien ystävien, perheen ja suvun kanssa.⁴⁶⁸

Virsi 246 kuvaa kiusausten ja maailman voittamista tien kielikuvan ohella taisteluna ”kruunun puolesta”. Kruunu on taivaaseen viittaava kielikuva, joka esiintyy Siionin virsissä myös virressä 248.⁴⁶⁹ Ajatus Kristuksen seuraajien eskatologisesta kuninkuudesta on peräisin Raamatusta. Matteuksen evankeliumissa Jeesus lupaa opetuslapsilleen, että he saavat uuden maailman syntyessä ”istua kahdellatoista valtaistuimella ja hallita Israelin kahtatoista heimoa.”⁴⁷⁰ Suoremmin kruunu voittopalkintona juontuu Ensimmäisestä korinttilaiskirjeestä⁴⁷¹ ja Toisesta kirjeestä Timoteukselle⁴⁷², jotka kuvaavat uskoa juoksukilpailuksi, jossa hyvin kilpaillut saa palkinnoksi seppeleen. Näiden siioninvirsien suomenkielisen asun syntyäikaan käytössä ollut vuoden 1776 kirkkoraamattu käyttää kilpailusta sanaa ”kilvoitus” ja seppeleen sijaan sanaa ”kruunu”.⁴⁷³ Virren 246 kuvaama taistelu on siten pyrkimistä taivaaseen. Taisteluun ihmisen on valjastettava kaikki voimansa, sillä vastassa ovat kiusaajan nuolet ja maailman huolet, jotka uhkaavat saada ihmisen ja etenkin hänen tahtonsa väsymään. Valvomisen ei kuitenkaan ole vain ihmisen oman voiman varassa. Virsi pyytää Jeesusta täyttämään Hengellä ”uskossa heikkoja”. Uupumisessa on kyse uskon heikentymisestä kiusausten keskellä. Saamallaan voimilla ihminen voi toteuttaa valvomisen positiivista puolta, joka on virressä toivoa, rakkautta sekä Jeesuksen ja toisten ihmisten palvelemista.⁴⁷⁴

⁴⁶⁷ SV 152:1–5.

⁴⁶⁸ Rantala 2019, 45, 83. Kollektiivinen pelastuskäsitys on Rantalan mukaan merkki ajan mittaan syntyneestä erosta herännäisyyden ja sen yksilöpietististen juurien välillä. Rantala 2019, 83.

⁴⁶⁹ SV 248:4.

⁴⁷⁰ Matt. 19:28.

⁴⁷¹ Raamattu 1992, 1. Kor. 9:25.

⁴⁷² Raamattu 1992, 2. Tim. 4:8.

⁴⁷³ Biblia 1776, 1. Tim. 4:8.

⁴⁷⁴ SV 246:2–3. Vrt. Rantala 2019, 79–80. Rantala tulkitsee, että virren mainitsemat uskossa heikot olisivat heränneiden joukosta jättäytyneitä, virren neljännen säkeistön mainitsemia ”omille teillensä kiirehtineitä”. Heränneet ovat hänen mukaansa tietoisia siitä, että kuka hyvänsä voi kiusauksissa vieraantua ystäväjoukosta. Vieraantuneita kohtaan tunnetaan myötätuntoa, ja virressä pyydetään valvomisen lahjaa sekä näille vieraantuneille että puhuvalle joukolle itselleen. Virsi ei kuitenkaan samasta uskossa heikkoja suoraan taivaaseen vievältä elämäntieltä poikenneiden kanssa. Uskon heikkous on epäilemättä virren ajatusmaailmassa tekijä, joka johtaa pois elämän tieltä, mutta virttä on mahdollista lukea myös niin, että uskon heikkous tekee kilvoituksen työlääksi, mutta ihminen

Virsi 152 puhuu ”taistelun” sijaan ”kilvoituksesta” liittyen samaan Toisen Timoteuksen kirjeen kohtaan kuin virsi 246. Myös kilvoituksessa herännyt on vaarassa uupua ja jättää kulkemisen kesken. Kilvoittelija saa voimia Jeesuksen armon istuimen luota, sillä Jeesus antaa hänelle pelastuksen. Jeesus johtaa hänet muiden kilvoittelijoiden seuraan, missä he hoitavat ja tukevat toisiaan vahvistaen toistensa uskoa siten, että heidän voimansa ja taivastoivonsa pysyvät yllä.⁴⁷⁵ Kilvoittelusta puhuu myös Usko-yläluokan virsi 214, jossa kilvoittelu yhdistetään valvomisen käsitteeseen ja nöyryyden tavoitteluun.⁴⁷⁶

Ignatiuksella taistelun, kilvoituksen, valvomisen ja vaeltamisen käsitteet liittyvät pyhitykseen. Pyhitys merkitsee hänellä Kristuksen seuraamista (*imitatio Christi*) eli kääntymyksessä saadun elävän uskon säilyttämistä ja osoittamista. Taistelu (*militia Christi*) viittaa pyhityksen negatiiviseen puoleen, synnin ja kiusausten vastustamiseen päivittäisessä parannuksessa. Pyhityksen myönteinen puoli on rukousta sekä kilvoitusta, vaellusta ja valvomista, jotka merkitsevät Herran tunnustamista, uskonveljien ja kaikkien lähimmäisten palvelemista sekä Jumalan sanan ja sakramenttien osallisuutta. Uskonkilvoituksesta kristitty saa voimia taisteluun kiusauksia vastaan.⁴⁷⁷ Siionin virsien lähteistä tien kulkemisen allegoria eli matkamiehen teologia (*theologia viatorum*) on voimakkaasti esillä Ignatiuksen toimittamissa Halullisten sielujen hengellisissä lauluissa. Niiden kuvaama pyhitys on tien kulkemista ja taistelua.⁴⁷⁸ Paavo Ruotsalaisella kristityn vaellus suuntautui taivaan sijaan kohti Kristusta. Suunta oli kohti Armahtajaa, sillä herännyt ihminen näki hänen mukaansa jatkuvasti syntisyytensä ja haki siksi yhä uudelleen armahdusta. Sen sijaan ihmisen oli varottava näkemästä omissa teoissaan mitään pelastuksen tuovaa ansiollisuutta, joten ihmisen uskonelämäkään ei voinut olla pyrkimistä kohti taivasta vaan kohti Kristusta.⁴⁷⁹ Ruotsalaisella uskon luonne taisteluna uskon ahdistuksia vastaan ja jokapäiväisenä parannuksena korostui. Kilvoitus oli jatkuvaa alusta aloittamista lankeemusten ja uskon epävarmuuden vuoksi. Jos vastakäätynyt ei ymmärrä uskon taisteluluonnetta, hänen uskonintonsa on vaarassa sammua pian. Usko ei ole perimmältään intoa ja uskonnollisia tunteita vaan

voisi senkin kanssa päästä Kristuksen ja Pyhän Hengen avulla taivaaseen. Puhehan ei ole täydestä uskon puutteesta.

⁴⁷⁵ SV 152:2–5.

⁴⁷⁶ SV 214:5.

⁴⁷⁷ Haavisto 1995, 239–254.

⁴⁷⁸ Kivekäs 1963, 65–66, 72–73.

⁴⁷⁹ Jonzon 1937, 46–49.

taistelua ja ikävää.⁴⁸⁰ Myös Malmivaaralle usko oli luonteeltaan armonkerjäläisyyttä,⁴⁸¹ sillä uskova ymmärsi, ettei voinut pyhityksellään vastustaa synnin valtaa itsessään. Uskova kulki ”alatieta” kokien itsensä kurjaksi, mutta juuri silloin Kristus armossaan tuli hänelle suureksi.⁴⁸² Jussi Kuoppalan mukaan heränneen ihmisen uskonkilvoitus oli aktiivista ja välttämätöntä, jotta herännyt säilyisi armontilassa. Se oli Kristuksen seuraamisen päivittäistä valitsemista, välitöntä parannusta lankeemusten jälkeen ja uskosta seuraavan elämänsenteen mukaista moraalista toimintaa.⁴⁸³

Taistelun ja kilvoituksen käsitteet vastaavat aineiston virsissä hyvin Ignatiuksen käsitteistöä, jossa taistelu on kiusausten vastustamista ja kilvoitus yläkäsite, johon kuuluu myös myönteinen puoli, kuten virren 152 kuvaus heikosta kilvoittelijasta saamassa voimaa Jeesuksen armon istuimen luota. Tien kielikuvissa esiintyvät rinnan Ignatiuksen pietistinen kuva kristityistä matkalla taivaaseen vastustaen samalla matkan kiusauksia ja Ruotsalaisen kuva köyhänä ja heikkona Kristuksen luokse pyrkivästä kilvoittelijasta.

Palveleminen on tien kulkemisen, taistelun ja kilvoituksen ohella merkittävin näkökulma, joka kuvaa valvomista ihmisen tekona. Herännyt palvelee Jumalaa,⁴⁸⁴ tai muita ihmisiä.⁴⁸⁵ Virsi 123 mainitsee esimerkkejä palvelemisen kohteista: ”Herätä minut – – kuulemaan hiljaa, puoltamaan / sairaita, kiusatuita.”⁴⁸⁶ Kyseessä ei siis näytä olevan pelkkä toisten heränneiden palveleminen. Virsissä 152⁴⁸⁷ ja 246⁴⁸⁸ palvelu kohdistuu nimenomaan toisiin heränneisiin, mutta puhe onkin heidän uskonelämänsä tukemisesta. Virressä 123 lähimmäisen ja Herran palveleminen liittyvät toisiinsa, sillä lähimmäisenkin palvelemiseen kuuluu Herran Jeesuksen tahdon etsiminen ja hänessä pysyminen.⁴⁸⁹ Palvelemisen kanssa samaan asiayhteyteen kuuluu virren 97 rukous, joka sisällyttää valvomiseen Herran lahjoista jakamisen.⁴⁹⁰

⁴⁸⁰ Jonzon 1937, 50–52, 56, 64–65.

⁴⁸¹ Suoranta 1966, 81–82.

⁴⁸² Tiirilä 1944, 185–187.

⁴⁸³ Järvi 2007, 24–34.

⁴⁸⁴ Näin säkeistöissä SV 49:3 ja 246:3.

⁴⁸⁵ Näin säkeistöissä SV 123:3, 152:3–4 ja 246:3.

⁴⁸⁶ SV 123:3.

⁴⁸⁷ SV 152:3–4.

⁴⁸⁸ SV 246:3.

⁴⁸⁹ SV 123:3.

⁴⁹⁰ SV 97:4. Siionin virsien edellisellä laitoksessa virret 97 ja 123 eivät puhuneet herättämisestä. Virsi 97 puhui kirvoittamisesta valvomaan herättelyn sijaan. SV72 159. Virressä 123 edellinen laitos puhui heräämisen sijaan velvoittamisesta. Ajatuksen tasolla virsi on silti jo vanhassakin muodossaan käsitellyt heräämistä, sillä siinä oli valvomisen käsite, ja valvomisen alkamista on luontevaa kuvata heräämisenä. Voisi ajatella, että vanhassa muodossa virren toisessa säkeistössä mainittu murtuminen

Lähimmäisen palvelemisen aihepiiri tuo tutkimusaineistossa esille Siionin virsien uudistustyön tavoitteen pitää esillä ensimmäistä uskonkappaletta. Se näkyy perheen, lähimmäisyyden, yhteiskunnallisen murroksen, epävarmuuden ja oikeudenmukaisuuden teemoissa sekä luonnollisen moraalilain esillä pitämisessä sekä maailman näkemisessä Jumalan hyvänä luomistekona eikä Jumalasta vieroittavana tekijänä. Hautalan mukaan siirtymä ”pietistisestä yksilöhurskaudesta” lähimmäisen ja luomakunnan huomioon ottavaan uskoon alkoi jo Siionin virsien vuoden 1971 laitoksessa. Vuoden 2016 laitoksen uudistustyössä ensimmäisen uskonkappaleen korostaminen virsissä toteuttaa Hautalan mukaan uudistystä läpileikkaavaa ”lipputeemaa”, jota hän kuvailee kristinuskon kestäväen kehityksen mukaiseksi, kokonaisvaltaiseksi tulkinnaksi.⁴⁹¹ Kahteen tutkimusaineiston virteeseen, 97 ja 123, on viimeisimmässä uudistustyössä lisätty verbi ”herättää”, jolloin virsien sisältämä lähimmäisen palvelemisen teema on tullut vahvemmin esille Siionin virsien heräämisen teologiassa.

Rajanvetoa pietistisen sielun pelastukseen keskittyvän yksilöhurskauden ja tämänpuoleisen lähimmäisen palvelemisen välillä on tehnyt myös Siionin virsien uudistustyössä mukana ollut Kaisa Raittila. Hänen mukaansa sielun pelastuksen korostaminen voi olla itsekeskeistä, ja virsissä on voitava puhua ihmisen tämänpuoleisesta uskonvaelluksesta lähimmäisen rakkauden näkökulmasta viittaamatta aina tuon vaelluksen päässä odottavaan taivaaseen. Arto Toivasen tulkinnan mukaan Raittila näkee vaaraksi, että tämänpuoleisen elämän asiat jäävät taivaaseen pyrkimisen ohella vähempiarvoisiksi. Toivanen tekee huomion, että Raittilan näkemys vastaa lundilaisen teologian Ruotsissa 1900-luvun alkupuoliskolla ja Suomessa 1950-luvulta alkaen esittämää kritiikkiä sielun pelastukseen keskittyvää

on vastannut heräämistä, mitä sitten kolmannessa säkeistössä on seurannut puhe valvomisesta. SV72 123. Murtumisesta ks. luku 5.3. Kummassakin virressä nykylaitoksessa valvomiseen liitetään lähimmäisen palveleminen. Se on Herran lahjoista jakamista, ks. SV 97:4, ja muiden palvelemista, ks. SV 123:3. Näiden virsien uudistaminen on muokannut Siionin virsien heräämisen teologiaa, niin että yksilön kilvoitus kohti taivasta on saanut rinnalleen vahvemman tämänpuoleisen eettisen näkökulman. Herätyksen painopisteen siirtymä vastaa Toivasen havaintoa siitä, että Siionin virsien uudistustyössä on pohdittu toisaalta tuonpuoleiseen ja sielun pelastukseen suuntaavaan ja toisaalta tämänpuoleiseen ja lähimmäisen hyvään suuntaavaan hengellisyyden vastakkaisuutta ja haluttu korostaa aiempaa enemmän jälkimmäistä, ks. Toivanen 2017, 69–70. Samoin kestäväen kehityksen korostaminen kokonaisuudistuksessa kertoo tämänpuoleisen elämän aiempaa korostuneemmasta merkityksestä uudistetussa kokoelmassa, ks. Toivanen 2017, 54–57. Herättää-verbi on lisätty myös virteeseen 146, jossa aiempi ulkopuolelle asettuva toive syntisten tulosta Herran laumaan on vaihtunut puhujan sisään sulkevaksi toiveeksi heräämisestä. Virressä näkyy siten pyrkimys välttää toisten ihmisten yläpuolelle asettuvaa asennetta virsissä, ks. Hautala 2017, 66.

⁴⁹¹ Hautala 2017, 29, 49–53.

kristillisyyttä kohtaan. Kauempana historiassa samankaltaista kritiikkiä ovat esittäneet Karl Marx ja J. V. Snellman, joiden mukaan tuonpuoleiseen kurottava uskonto kääntää ihmisen huomion ajallisen elämän olennaisista tehtävistä.⁴⁹²

Pietismikään ei keskittynyt yksinomaan yksilön sielun pelastumiseen. Jo Spenerin mukaan uudestisyntyneen ihmisen pyhitys näkyi hänen elämäntavassaan.⁴⁹³ Ignatiuksen mukaan elävän uskon tuntomerkkejä oli ”Kristuksen mieli”, joka toi uskonkilvoitukseen toisten sielunhoidollisen auttamisen heidän uskonkilvoituksessaan ja muutenkin lähimmäisten ja etenkin uskonveljien palvelemisen. Kyseessä oli lain kolmas käyttö (*usus tertius legis*), jossa kristitty täytti Jumalan tahdon mielihyvin Jumalaan kohdistuvan kiitollisen rakkauden motivoimana.⁴⁹⁴ Herännäisajattelussa on sama juonne: Ruotsalaisen mukaan jokapäiväinen parannus johtaa ihmisen palvelemaan toisia ihmisiä.⁴⁹⁵ Malmivaaran mukaan uskova ihminen kehittyy hiljalleen kohti Kristuksen kuvan kaltaisuutta. Ensi sijassa se merkitsee nöyryyttä ja siihen liittyvää synnintuntoa, mutta myös ajatusten, sanojen ja tekojen saamaa rakkaudellista sävyä sekä Jumalan, Jumalan sanan ja muiden heränneiden tulemistä läheisiksi.⁴⁹⁶

Ajatus valvomisesta toisaalta Herran palvelemisena ja toisaalta toisten ihmisten palvelemisena yhdistyy aineiston virsissä siten, että lähimmäisen palveleminen nähdään Jumalan tahdon täyttämisenä. Siihen viittaa etenkin virsi 123, jossa valvominen on lähimmäisen palvelemista, mutta yhtä lailla myös ”Jeesuksen tahdon tien” kysymistä vaativan maailman keskellä. Tämä kaikki on ”tiellä ahkerointia”.⁴⁹⁷ Samoin virressä 11 puhuja tahtoo opetella Herran tahdon täyttämistä. Tahdon sisältöä virsi ei kuvaile, mutta virren keskeisen painotuksen perusteella kyse lienee ainakin itsekkyydestä luopumisesta.⁴⁹⁸

Valvominen armossa ja valvominen kiusauksissa eivät ole toisensa pois sulkevia näkökulmia. Heränneen elämään kuuluu niin usko Jumalaan, luottamus armoon ja taivastoivo sekä niistä seuraava ilo, kuin myös vaara menettää tuo usko ja toivo. Siksi hänen on kilvoiteltava saadakseen vahvistusta uskolleen ja taisteltava pitääkseen synti ja kiusaukset aisoissa. Jeesuksen rakkaus saa hänet palvelemaan

⁴⁹² Toivanen 2017, 69–70, 73, 75–77.

⁴⁹³ Matthias 2004, 52–53.

⁴⁹⁴ Haavisto 1995, 234–254.

⁴⁹⁵ Jonzon 1937, 56, 64–65.

⁴⁹⁶ Tiirilä 1944, 185–193.

⁴⁹⁷ SV 123:2–3.

⁴⁹⁸ SV 11:2–4.

niin kaikkia lähimmäisiä yleisesti kuin myös erityisesti muita kilvoittelijoita näiden kiusauksissa ja väsymyksen hetkinä.

6. Johtopäätökset

Tämä tutkielma käsitteli herännäisyyden virsikokoelman Siionin virsien uusinta laitosta vuodelta 2016. Tarkastelun kohteena olivat virsissä annetut merkitykset herättämiseen viittaaville sanoille. Tutkielma kysyi, millaisen merkityksen sanat saavat asiayhteydessään, millainen heräämisen teologia niiden pohjalta muodostuu kokoelman tasolla ja millaisia vaikutteita tuon ajattelun taustalla on. Erityisesti virsiä tarkasteltiin herännäisyyden omaa sekä pietismin ja herrnhutilaisuuden taustaa vasten. Menetelmänä käytettiin systemaattista analyysiä. Herättämisen mainitsi 28 kokoelman 255 virrestä. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa virret jaettiin aluksi kahdeksaan alaluokkaan ja sitten edelleen kolmeen osin päällekkäiseen yläluokkaan sen mukaan, mitä herättämisellä tarkoitettiin. Kilvoitus-yläluokan 11 virressä herääminen nähtiin synnintunnon syntymisenä tai uuden, valvomisen ja kilvoituksen leimaaman elämän alkamisena. Usko-yläluokan 13 virressä herääminen merkitsi uskon tai toivon syntymistä. Muut-yläluokan 5 virressä herääminen ei viitannut ihmisen sisäiseen hengelliseen elämään vaan Jumalan heräämiseen tai ihmisen konkreettiseen heräämiseen unesta tai kuolleista.

Kilvoitus-yläluokan virsien sisältämä herättämisen käsite otettiin tarkempaan tarkasteluun toisaalta Jumalan toiminnan ja toisaalta heräävän ihmisen näkökulmasta. Jumalasta virret puhuvat tavallisesti kolminaisuuden yksittäisten persoonien kautta. Isään, kolminaisuuden ensimmäiseen persoonaan, viittaa kaksi aineiston virsistä. Lyhyesti mainitaan Jumala maailman ja ihmiskunnan Luojana. Herättämisen yhteydessä virressä 45 käytetään puhuttelusanana nimitystä ”Herra”, jota käytetään toisaalla kokoelmassa kolminaisuuden muista persoonista. Ihmisen herättämisessä Isän roolina on lähettää Pyhä Henki, joka saa heräämisen aikaan. Virren puhuja lähestyy Isää sekä suoraan että Pojan kautta, jotta hän kuulisi varmasti herätystä pyytävän rukouksen

Pojan rooli virsikokoelmassa on keskeinen. Hänestä käytetään erityisesti nimityksiä ”Herra” ja ”Jeesus” mutta myös nimityksiä ”Kristus”, ”Poika”, ”Armahdaja”, ”Paimen” ja ”Vapahtaja”. Nimitykseen ”Herra” liittyy Jeesuksen kuvaaminen voimakkaaksi ja auktoriteetiksi, joka puolustaa, parantaa, paimentaa ja johdattaa ja jopa kurittaa tätä. ”Herra” on käytössä myös eskatologisissa yhteyksissä. Hän ei kuitenkaan ole pelottava vaan armollinen. Nimityksen ”Herra” yhteydessä ei ole paljon kuvausta, kuinka Poika herättää ihmisen. Keinona ovat lähinnä sana sekä mahdollisesti Hengen toiminta, jota kuvataan samoissa virsissä.

Nimityksen ”Jeesus” käyttötilanteet eroavat nimityksestä ”Herra”. Niissä Jeesus kuvataan tavallisesti ihmisen herättäjäksi. Hän vaikuttaa suoraan ihmisen sisimpään herättäen synnintuntoa tai herättäen ihmisen valvomaan. Läheistä suhdetta ihmiseen korostaa puhe Jeesuksesta ystävänä sekä runsas puhe armosta. Kuitenkin myös nimityksen ”Jeesus” yhteydessä puhutaan Pyhän Hengen toiminnasta ja Hengestä Jeesuksen toiminnan välineenä, joten näiden kahden vaikutus ei sulje toisiaan pois.

Kolminaisuuden kolmanteen persoonaan viitataan nimityksillä ”Henki”, ”armon Henki” ja ”armias Henki”. Myös nimityksen ”Herra” voi tulkita joissain virsissä viittaavan Pyhään Henkeen. Hengen toimintaa ihmisen herättäjänä kuvataan kahdella tavalla. Kahdessa virressä puhutaan Hengestä ihmisen herättäjänä viittaamatta Jumalan muihin persooniin, joskaan niiden toimintaa ei suoraan kielletä. Kolmessa virressä Henki on herätyksen toimeenpanija Isän tai Pojan toimeksiantosta. Pyhä Henki herättää ihmisen synnintuntoon tai valvomaan, joten herätys merkitsee sisällöllisesti samaa kuin niissä virsissä, joissa herättäjänä on Poika tai Herra.

Ihmisen tilaa ennen hänen heräämistään kuvataan Kilvoistus-yläluokan virsissä hänen sijaintinsa ja olotilansa, hänen ahdinkonsa ja hänen syntisyytensä avulla. Olotilan ilmauksista yö on kielikuva ihmisen heräämättömyydelle, ja tarkoittaa virrestä riippuen synnintunnon, parannuksen tai armoon turvaavan uskon puutetta. Kuoleman kielikuvan avulla ihminen kuvataan pahan valtapiirissä olevaksi, niin että ihminen on erillään Jumalasta ja hänen avustaan eikä kykene auttamaan itseään. Puhe heräämättömän kuolleen uskon vaihtumisesta heränneeseen elävään uskoon on perua herännäisyyden pietistisistä ja herrnhutilaisista juurista. Esimerkiksi herännäisjohtaja Wilhelmi Malmivaaralla elävää uskoa leimasi nimenomaan aran omantunnon aiheuttama synnintunto. Kolmanneksi heräämätöntä olotilaa kuvataan virsissä maailman käsitteellä. Sillä tarkoitetaan ihmisen konkreettista elämänympäristöä, joka on sellaisenaan kuitenkin uhka uskonelämälle. Maailmassa ei voi tuntea taivasta. Siellä on murheita, huolia ja kiusauksia, jotka estävät ihmisen heräämistä ja valvomista. Lievimmillään maailma kuvataan vaativaksi paikaksi, mikä tekee Jumalan tahdon seuraamisen haastavaksi. Tällaisenaan heräämistä käsittelevät siioninvirret yhtyvät Augustinuksen matkamiehen teologiaan, jossa kristityn kulku maailman läpi taivaaseen kuvataan taisteluksi ja kilvoitukseksi. Aineiston virsissä ei juuri näy pyrkimys esittää maailma uudistetuissa

Siionin virsissä myönteisemmässä valossa Jumalan luomakuntana. Aineiston virret edustavat perinteistä pietististä kerrosta tavassaan kuvata maailmaa.

Heräämättömän ihmisen ahdinkoa kuvataan virsissä murheeksi, huoleksi ja heikkoudeksi. Sen syynä on paitsi elämä maailmassa myös synnin valta häneen. Avoimeksi jää murehtiiko ihminen syntisyyttään vai aiheuttaako synti hänessä muunlaista murhetta.

Syntisyys on virsissä perisyntiopin mukaisesti perimmiltään ihmisen vieraantuneisuutta Jumalasta, ”jumalattomuutta”, siitä johtuvaa ylpeyttä ja liian suurta itseluottamusta sekä ihmisen tahdon heikkoutta. Kyse on ihmisen sisimmän suuntautumisesta eikä ulkonaisesta käyttäytymisestä. Toisaalta vieraantuminen Jumalasta johtaa Jumalan tahdon hylkäämiseen myös ulkonaisessa elämässä. Syn-tiin ihmistä houkuttaa maailma ja vastustaja, joka pyrkii sitomaan ja pitämään ihmisen vallassaan tämän sisintä myöten. Niinpä syntinen ihminen ei kanna riittävää huolta tilastaan, joka pitää hänet poissa taivaaseen johtavalta elämän tieltä. Tässä virret seuraavat pietismille ja herännäisyyden historialle ominaista ajatusta, että herääminen edellyttää syntisyyttä koskevan tietoisuuden ulottumista ihmisen tahtoa ja tunteita koskettavaksi synnintunnoksi.

Heräämisen tapahtumaa kuvataan Kilvoitus-yläluokan virsissä synnintunnon synty miseksi, hengellisen valvomisen ja uuden Jeesus-suhteen alkamiseksi sekä heränneiden joukkoon liittymiseksi. Synnintuntoon liittyy oman syntisyytensä tiedostaminen ja voimakas kokeminen sekä kadotuksen pelko, jotka saavat ihmisen tunnustamaan syntinsä. Herääminen synnintunnon synty misenä on perinteinen pietistinen ja herrnhutilainen ajatus ja vastaa myös herännäisperinteen puhetapaa. Heräämisen valvomisen alkuna kuvaavissa virsissä painopiste ei ole ihmisen syntisyydessä vaan armon kohtaamisessa ja uudensuhteessa Jeesukseen. Uusi Jeesus-suhde on Jeesuksen ja hänen tahtonsa seuraamista Jeesuksen osoittamalla kaidalla tiellä, ystävyyttä hänen kanssaan ja Jeesuksen seurassa olemista. Jeesusta seuratessaan ihminen samalla luopuu vääryydestä ja jopa kaikesta muusta. Seurustelu Jeesuksen kanssa voi olla sukua herrnhutilaiselle painotukselle läheisestä kanssakäymisestä Vapahtajan kanssa. Herääminen heränneiden joukkoon liittymisenä kertoo toisaalta seurakunnasta kontekstina, jossa heräämätön voi kuulla herättävää Jumalan sanaa ja toisaalta joukkona, jossa heränneet kilvoittelevat yhdessä. Herääminen on ihmisen näkökulmasta, passiivista Jumalan armollisen toiminnan kohteena olemista toisin kuin sitä seuraava aktiivinen valvominen.

Herääminen tapahtuu virsissä siten, että Jumala herättää ihmisen joko sanansa välityksellä tai koskettamalla välittömästi ihmisen sisintä. Sana nuhtelee ihmistä paljastaen hänen puutteensa tai kertoo Jumalan armosta syntisiä kohtaan, mikä rohkaisee ihmistä kohtaamaan oman syntisyytensä ja turvaamaan armoon. Ihmisen välitön herättäminen kuvataan Pyhän Hengen tai Jeesuksen toiminnaksi, niin että tämä ottaa vakavasti Jumalan sanan ja herää. Ulkoinen sana ja sisimmän herättäminen täydentävät toisiaan pietistisen mallin mukaisesti siten, että sanassa ihminen kohtaa Jumalan kutsun, joka heräämisessä Jumalan vaikutuksesta koskettaa ihmisen sydäntä, niin että hän ottaa tuon kutsun vakavasti. Herättämistä kuvataan usein johdattamiseksi, mikä korostaa Jumalan toimijuutta heräämistapahtumassa.

Herääminen tapahtuu Kilvoitus-yläluokan virsissä ihmisen sisimmässä, joskin tapahtumalla on monen virren mukaan myös ulkonaiseen elämään heijastuvia vaikutuksia. Sisimpään viitataan sellaisilla käsitteillä kuin ”omatunto”, ”rinta”, ”sydän”, ”sielu”, ”henki” ja ”sisin olemus”. Omantunnon merkitys kuvataan kahतालaiseksi: ensinnäkin ihminen tunnistaa sen välityksellä syntisyytensä ja toisaalta se ohjaa ihmistä seuraamaan Jumalaa ja hänen tahtoaan. Sydäimestä virret puhuvat samoin kahteen tapaan: Ensinnäkin herännyt sydän näkee ihmisen sisimmän täyden syntisyyden. Toiseksi sydän voi olla ”routainen” tai ”jaettu”, jolloin ihminen seuraa Jumalaa vain osittain tai näennäisesti. Tällainen sydän muuttuu heräämisen yhteydessä kokonaan, se ”särkyy”. Sielusta virsissä puhutaan synnintunnon kokemisen ja armon kaipuun paikkana ihmisessä. Ihmisen henki mainitaan, kun on puhe ihmisen jaksamisesta valvoa. Hengen vahvuus on siten ihmisen sisäistä voimakkuutta.

Virsissä kuvataan erilaisia ahdistuksia, jotka ihminen kokee sisimmässään. Näitä ovat ”särkyminen”, ”murtuminen”, ”vaiva” ja ”murhe”. Särkyminen ja murtuminen ovat lähikäsitteitä. Ne saa aikaan Jeesuksen armon ja ristinkuoleman muistaminen. Ne johtavat ihmisen seuraamaan Jumalaa ja hänen tahtoaan ja kiittämään häntä. Vaiva tarkoittaa synnintunnon, kadotuksen pelon ja näiden kahden aiheuttaman rauhattomuuden kokonaisuutta. Murhe on monen virren käyttämä sana: se on ihmisen osa maailmassa, jopa uskovan ihmisen, joka iloitsee armosta. Murheen syitä lienevät synty tai yleisesti maailmassa elämiseen liittyvä vaiva.

Ajatus uskovan kokemasta murheesta kuului niin Philipp Jacob Spenerin, herrnhutilaisten kuin Paavo Ruotsalaisenkin ajatteluun. Se johtui heidän mukaansa ihmisen kokemuksesta, että hän oli uskovanakin yhä syntinen eikä osannut seurata

Jumalaa oikein. Murhe oli tällöin merkki halusta seurata Jumalaa, ja uskova koki sitä jatkuvasti tai ajoittain. Heräämisen kuvaaminen ihmisen sisimmän tapahtumaksi on laajemminkin linjassa pietistisen perinnön kanssa. Jo August Hermann Francken teologiaan keskeisesti kuuluneessa katumuskamppailussa ihminen ”särkyi” kokemaan synnintuntoa. Heränneen uskonelämää pietistit kuvasivat puolestaan sydämen uskoksi, jossa uskon tiedollinen puoli pääsi vaikuttamaan ihmisen tunteisiin ja tahtoon. Herännäisyyden piirissä herätyksestä on samoin puhuttu sydämen särkymisenä tai särönä.

Kilvoitus-yläluokan virret mainitsevat persoonallisia ja persoonattomia tekijöitä, jotka vastustavat ihmisen heräämistä ja pyrkimystä valvomiseen. Näitä ovat erilaiset vallat, haavoittuneisuus ja kiusaukset. Persoonattomia tekijöitä ovat synti ja maailma. Persoonallisesta Jumalan vastaisesta vallasta käytetään nimityksiä ”kuoleman ruhtinas”, ”Saatana”, ”peto” ja ”kiusaaja”. Tämä vastustaja on voimakas ja yrittää voittaa ihmisen sielun saaliikseen. Hänen vallassaan oleminen aiheuttaa ihmiselle huolta ja tarkoittaa kadotuksenalaisuutta. Sitä voi kuitenkin vastustaa valvomalla. Saatanan valta murtuu, kun Jeesus kulkee ihmisten kanssa. Kiusaajan ja pedon toiminta on ”haavoittamista”, jolla ne pyrkivät väsyttämään ihmisen tahdon ja estämään siten ihmisen hengellistä valvomista. Persoonallisesta vastustajasta käytetyt nimitykset kertovat pietistissävytteisestä hengellisestä elämästä: Kilvoitus on kiusausten vastustamista. Heränneen synnintunnon sävyttämä usko on puolestaan ”elävää uskoa”. Valvovan ihmisen vastapuoli on tällöin kuoleman ruhtinas ja kiusaaja, joka pyrkii tekemään elävän uskon jälleen kuolleeksi erilaisten kiusausten avulla.

Kaikki heräämistä vastustava tekijät pyrkivät sitomaan ihmisen synnin valtaan ja synnin toteuttamiseen. Eri keinot, joita ne käyttävät ovat kiusauksia, jotka houkuttelevat, heikentävät ja pettävät hänet luopumaan Jumalan seuraamisesta ja hänen tahtonsa toteuttamisesta ja himmentävät hänen taivastoivoaan. Synti on ihmiselle ahdistava taakka, etenkin kun hän on herännyt ja tietoinen synnin mukanaan tuomasta syyllisyydestä ja kadotuksesta. Ihminen on itsessään liian heikko vastustamaan näiden persoonallisten toimijoiden ja persoonattomien tekijöiden valtaa ja tarvitsee siksi Jumalalta apua voidakseen valvoa ja kulkea kaitaa tietä, jonka päässä taivas odottaa häntä.

Herääminen on alku ihmisen elämän uudennäliselle suuntautumiselle Jumalaa ja hänen tahtonsa toteuttamiseen. Tätä suuntautumista virret kutsuvat valvomiseksi. Siitä puhutaan virsissä kahdesta eri näkökulmasta: Toisaalta se on armon

todellisuutta ihmisen elämässä, toisaalta kiusausten vastustamista ja synnin välttämistä. Nämä kaksi näkökulmaa nimettiin valvomiseksi armossa ja valvomiseksi kiusauksissa. Valvominen armossa perustuu uskoon, jolla tarkoitetaan luottamusta Jumalan armoon syntisiä kohtaan. Usko antaa ihmiselle toivoa, jonka turvin hän jaksaa pysyä valvovana. Usko syntyy ja vahvistuu kristittyjen yhteisössä, seurakunnassa, sillä armo on siellä läsnä kristillisenä sanomana ja elettyinä todellisuutena. Heränneet eivät ole ainoa tosi seurakunta, mutta he ovat toistensa ja Jeesuksen ystäviä, jotka Jumala on tehnyt pyhiksi. Ystävät ovat toisilleen Kristuksia auttaen ja tukien toinen toistaan kilvoituksessa. Valvominen armossa synnyttää ihmisessä iloa ja kiitollisuutta Jumalaa kohtaan, vaikka hänen sisimmässään säilyykin murhetta. Valvominen armossa esiintyy useimmissa virsissä toiveena. Ihminen pyytää Jumalalta uskoa tai toivonsa kestävyyttä. Tällainen rukouksen asenne vastaa herännäisperinteen ikävöivää uskoa. Valvominen armossa on linkki Kilvoitus- ja Usko-yläluokan virsien välillä. Usko, joka on jälkimmäisessä yläluokassa herättämisen kohde tai päämäärä, on Kilvoitus-yläluokassa herättämisen seuraus.

Valvominen kiusausten voittamisena liittyy läheisesti tien metaforaan. Se on taivaaseen johtavalla elämän tiellä pysymistä ja kulkua vastustavien tekijöiden voittamista. Tien metaforan ohella valvomisesta puhutaan taisteluna tai kilvoituksena taivaan voittopalkinnon saavuttamiseksi. Valvominen on Jumalan seuraamista ja sellaisena Jumalan ja tarpeessa olevien ihmisten palvelemista sekä jatkuvaa Jumalan tahdon etsimistä.

Valvominen armossa ja valvominen kiusauksissa eivät ole toisensa pois sulkevia näkökulmia. Heränneen elämään kuuluu niin usko Jumalaan, luottamus armoon ja taivastoivo sekä niistä seuraava ilo kuin myös vaara menettää tuo usko ja toivo, minkä vuoksi hänen on kilvoiteltava ja taisteltava pitääkseen synti ja kiusaukset aisoissa. Jeesuksen rakkaus saa ihmisen palvelemaan niin kaikkia lähimmäisiä yleisesti kuin muita kilvoittelijoita näiden kiusauksissa ja väsymyksen hetkinä.

Tutkimuksen tulokset vastasivat sen tutkimustehtävässä esitettyjä hypoteeseja. Siionin virsistä on yhä löydettävissä herätyksen malli, jossa hengellisesti kuollut ihminen ymmärtää syntisyytensä ja kadotuksenalaisuutensa, joskin tällaista puhetta on varsin pienessä osassa kokoelman 255 virrestä. Toinen hypoteesi heräämisen teologian hajanaisuudesta piti paikkansa ainakin siinä mielessä, että heräämisestä puhutaan virsissä hyvin eri tavoin, siten että selkein ero kulkee synnintunnon heräämisestä ja uskon tai toivon heräämisestä kertovien virsien välillä.

Nämä näkökulmat voidaan tosin nähdä keskenään yhteensopivina, mutta virsissä ne esiintyvät toisistaan erillään. Kolmas hypoteesi siitä, että hengellinen herääminen on virsissä Jumalan aikaansaama muutos, piti paikkansa jokaisen virren kohdalla. Neljäs hypoteesi siitä, että virsien näkemykset ihmisen kyvystä toteuttaa Jumalan tahtoa heräämisensä jälkeen poikkeaisivat toisistaan, osoittautui jossain määrin oikeaksi. Hengellistä kilvoitusta korostavien virsien mukaan ihmisen on huolehdittava, ettei kilvoitus Herran tiellä jää kesken. Muissa virsissä kysymykseen ei kiinnitetä huomiota, vaan heränneen ihmisen toiminta, kuten palveleminen ja kiittäminen, esitetään Jumalan toiminnan tulokseksi, eikä ihmisen lankeamisen mahdollisuutta varsinaisesti kielletä.

Tulevan tutkimuksen tehtäväksi jää tarkastella laajemmin heräämisen teologiaan liittyviä teemoja Siionin virsissä. Näitä ovat esimerkiksi nukkuminen ja valvominen, joista jälkimmäistä tarkasteltiin tässä tutkielmassa vain siinä määrin kuin termi esiintyi Kilvoitus-yläluokan 11 virressä. Edelleen tutkimuksessa olisi syytä tarkastella herätyksen teologian muutoksia herännäisyydessä esimerkiksi vertailemalla tästä näkökulmasta Siionin virsien eri laitoksia mutta myös muita herännäisaineistoja kuten herättäjäjuhlapuheita ja Hengellisen kuukauslehden kirjoituksia. Kiinnostavaa olisi käyttää myös haastattelu- ja kyselyaineistoja, joiden avulla voisi selvittää herännäisyyden rivijäsenten suhdetta hengelliseen heräämiseen, ja heidän käsityksensä suhdetta Siionin virsien sisältämään teologiaan. Hengellistä elämää virsikokoelmassa olisi vastaisessa tutkimuksessa mahdollista tarkastella myös laajemmin kuin hengellisen heräämisen ja ystävyiden näkökulmasta.

7. Lyhenteet

1. Kor.	Ensimmäinen kirje Korinttilaisille
2. Moos.	Toinen Mooseksen kirja
2. Tim.	Toinen kirje Timoteukselle
Diss.	Väitöskirja
esim.	Esimerkiksi
Hrsg.	Herausgeber 'toimittaja'
Joh.	Johanneksen evankeliumi
KTK	Kirkon tutkimuskeskus
KTKJ	Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja
Matt.	Matteuksen evankeliumi
p.	Painos
STKS	Suomen teologinen kirjallisuusseura
STKSJ	Suomen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja
SKHS	Suomen kirkkohistoriallinen seura
SKHST	Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia
SV	Siionin virret. Vuoden 2016 laitos.
TA	Teologinen aikakauskirja
Toim.	Toimittaja
WSOY	Werner Söderström osakeyhtiö

8. Lähde- ja kirjallisuusluettelo

8.1 Päälähteet

SV

2016 Siionin virret. Uudistettu laitos. Hyväksytty lokakuussa 2016. [Lapua]: Herättäjä-Yhdistys.

8.2 Sekundäärilähteet

Biblia

1776 Biblia, Se on: Koko Pyhä Raamattu; Esipuhetten, Lukuin sisällyksen, Yhtäpitävien Rosaamatunpaikkain osoituksen ja lisättyin Rekisterein kanssa.

Hautala, Jukka

2017 Veisuun vuoksi. Uudistuvat Siionin Virret. Lapua: Herättäjä-Yhdistys / Helsinki: Kirjapaja.

Lisävihko

2005 Siionin virret. Lisävihko. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Nuorva, Mika

2018 Heräilläään. – Nuori YTY 1/2018. <<https://www.nuoriyty.fi/paakirjoitus-heraillaan/>> Luettu 10.12.2019.

Raamattu

1992 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. <www.raamattu.fi/1992> Katsottu 5.4.2018.

SV72

1972 Siionin virret. Virsikirja kotihartauden tarpeeksi. Toimittanut Vilhelmi Malmivaara. Kielellisesti uudistettu ja laajennettu painos. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Viitaniemi, Olli

2014 Huomioita herännäisyyden äänenmuodostuksesta. Esitelmä kanavatyökentelyssä *Herätysliikkeetkö kirkon äänenä?* Karjalan teologisen seuran teologisessa symposiumissa *Kirkko myrskyn silmässä* Joensuussa 25.–26.2.2014. <<https://www.karjalanteologinenseura.fi/@Bin/121748/Her%C3%A4tysliikkeet%C3%B6+kirkon+%C3%A4%C3%A4nen%C3%A4+%28Olli+Viitaniemi%29.pdf>> Luettu 5.12.2019.

Vähäsarja, Petri

2014 Herätysliikkeiden ongelmapaneeli: Körttiläiset rukousvammaisia – Viidesläiset lakihenkisiä. <<https://www.seurakuntalainen.fi/uutiset/heratysliikkeiden-ongelmapaneeli-%C2%94korttilaiset-rukousvammaisia-viideslaiset-lakihenkisia-%C2%94/>> Luettu 5.12.2019.

8.3 Apuneuvot

Kielitoimiston sanakirja

- 2012 Kielitoimiston sanakirja. Toinen osa. L–R. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 170. Toim. Eija-Riitta Grönros et al. 3. uud. p. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.

8.4 Kirjallisuus

Ala-Opas, Yrjö

- 1943 Ikävöivä ja omistava usko Siionin virsissä ja Siionin kanteleessa. Pastoraalikirjoitus. Helsingin yliopisto.

Barth, Karl

- 1985 Die Kirchliche Dogmatik. 4. Bd. Die Lehre von der Versöhnung. Zweiter Teil. 4. Aufl. Zürich: Theologischer Verlag.

Brecht, Martin

- 1993 Einleitung. – Geschichte des Pietismus. Band 1. Hrsg. Martin Brecht. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Deichgräber,

- 1982 Erweckung. 2. Dogmatisch. – Theologische Realenzyklopädie. Band 10. Erasmus-Fakultäten. Hrsg. von Gerhard Grause und Gerhard Müller. Berlin: de Gruyter.

Graf, Friedrich Wilhelm

- 1999 Erweckung/Erweckungsbewegungen. – Religion in Geschichte und Gegenwart. Band 2 C–E. Tübingen: Mohr Siebeck.

Haavisto

- 1995 Mystistä spiritualismia vai luterilaista teologiaa? Bengt Jacob Ignatiuksen teologia pietismin tutkimushistorian valossa. STKSJ 195. Helsinki: STKS.

Hansson, Karl-Johan

- 1998 Den komplicerade hymnologin. – Virsin, lauluin, psalttarein. FS Reijo Pajamo. Toim. Erkki Tuppurainen. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 17. Kuopio: Sibelius-Akatemia.

Heikkilä, Markku & Lampela-Kivistö, Liisa

- 2010 Käytännöllinen teologia. – Teologia. Johdatus tutkimukseen. 4. p. Toim. Antti Raunio ja Petri Luomanen. Helsinki: Edita.

Huhta, Ilkka

- 2001 ”Täällä on oikea Suomenkansa”. Körttiläisyyden julkisuuskuva 1880–1918. Diss. Helsinki. SKHST 186. Helsinki: SKHS.

Huhtinen, Pauli

- 1980 Kaste herätysliikkeitten laulukirjoissa Tunnustuskirjojen valossa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

- Jonzon, Bengt
1937 Paavo Ruotsalainen ja hänen uskonelämänsä. Suom. Sigfrid Sirenus. Porvoo/Helsinki: WSOY.
- Jung, Martin H.
2005 Pietismus. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.
- Juvonen, Toivo
1949 Klassillinen ja latinalainen sovitussajatus Siionin Virsissä. – TA 54. s. 222–231.
- Järvi, Erja
2007 ”Katso siis Herraan, ja kynnä vakosi suoraan”. Ordo salutis Jussi Kuoppalan julistuksessa. Dogmatiikan pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Kainulainen, Siru et al.
2007 Lentävä hevonen. Välineitä runoanalyysiin. Toim. Siru Kainulainen, Kaisu Kesonen ja Karoliina Lummaa. Tampere: Vastapaino.
- Kakkuri, Teemu
2014 Suomalainen herätys. Herätyskristillisyyden historia nälkävuosista Nokia-missioon. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalpio, Kukka-Maaria
2008 Siionin virret Lisävihkon sisällöllinen kokonaiskuva. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.
- Ketola, Kimmo
2008 Uskonnot Suomessa 2008. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollisiin liikkeisiin. KTKJ 102. Tampere: KTK.
- Kettunen, Miia
2010 Veisuut-kokoelmasta Lisävihkoksi: Siionin Virsien Valinta Ja Muokkaus Lisävihkon (2005) Toimittamisessa. Sibeliussäätiö.
- Kettunen, Sulo
1964 Synti ja armo Johan Kahlin virsissä. Tutkielma teologisen etiikan arvosanaa varten syyslukukaudella 1964. Helsingin yliopisto.
- Kivekäs, Pekka
1963 Halullisten sielujen hengelliset laulut. Pro gradu -tutkielma käytännöllisessä teologiassa. Helsingin yliopisto.
- Lampi, Krista
2014 Mitä Nuoren seurakunnan veisukirja opettaa uskosta? – Virsi ja laulu Suomessa. Tekstit, kokemus ja kasvatusta. Toim. Tapani Innanen ja Veli-Matti Salminen. KTKJ 120. [Tampere]: KTK.
- Lehtinen, Marja
1981 Etehen armos istuimen. Sisällönanalyttinen tutkimus Siionin virsien vuoden 1972 laitoksesta. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

- Liehu, Jouko
1960 Herrnhutilainen Kristus-mystiikka Siionin virsissä. Tutkielma käytännöllisen teologian laudatur-arvosanaa varten. Helsingin yliopisto.
- Löytynoja, Suvi
2012 Ekoteologia Siionin virsissä. Jumalan, ihmisen, [hic] ja luomakunnan suhde Siionin virsien lisävihkossa. Itä-Suomen yliopisto.
- Matthias, Markus
2004 Bekehrung und Wiedergeburt. – Geschichte des Pietismus. Band 4. Glaubenswelt und Lebenswelten. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- McGrath, Alister E.
2012 Kristillisen uskon perusteet. Johdatus teologiaan. Viides laitos. Suom. Satu Kantola. Helsinki: Kirjapaja.
- Meyer, Dietrich
1995 Zinzendorf und Herrnhut. – Geschichte des Pietismus. Band 2. Der Pietismus im achtzehnten Jahrhundert. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Murtorinne, Eino
1992 Suomen kirkon historia. 3. Autonomian kausi 1809–1899. Porvoo/Helsinki/Juva: WSOY.
1995 Suomen kirkon historia. 4. Sortovuosista nykypäiviin 1900–1990. Porvoo/Helsinki/Juva: WSOY.
- Nuorviita, Paavo
1939 Pelastusvarmuus Siionin virsissä. Käytännöllisen teologian laudaturtyö. Helsingin yliopisto.
- Pajamo, Reijo
1991 Hymnologian peruskurssi. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 2. [Helsinki]: Sibelius-Akatemia.
- Pietilä, Antti J.
1932 Kristillinen dogmatiikka III. Helsinki: Osakeyhtiö Valistus.
- Pitkänen, Jorma
2013 Fides directa – Fides reflexa. Jonas Laguksen käsitys vanhurskauttavasta uskosta. Diss. Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities and Theology, No 42. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Raninen, Ilkka
1994 Herännäiskasvatus kansanopistoissa vuosina 1950–1984. Diss. Helsinki. STKSJ 190. Helsinki: STKS.
- Rantala, Jaana
2019 ”Jos väsyn ja näännyn, luo ystävän käännyn”. Ystävyys Siionin virsissä. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

- Salomäki, Hanna
2010 Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Diss. Jyväskylä. KTKJ 113. Tampere: KTK.
- Suoranta, Veli
1966 Vilhelmi Malmivaaran käsitys herätyksestä, kääntymyksestä ja uudesti-syntymisestä. Teologisen etiikan laudatur-kirjoitelma. Helsingin yliopisto.
- Teinonen, Seppo A. & Teinonen Riitta
2003 Ajasta ylösnousemukseen. Sata sanaa teologiaa. Helsinki: Kirjapaja.
- Tiililä, Osmo
1944 Suomalainen kristillisyys Wilhelmi Malmivaaran edustamana. Helsinki/Porvoo: WSOY.
1954 Systemaattinen teologia II. Porvoo/Helsinki: WSOY.
- Toivanen, Arto
2017 ”Että veisuu jatkuisi”. Siionin virsien kolmannen kokonaisuudistuksen 2009–2017 perusteet Hengellisen Kuukauslehden näkökulmasta. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Tukiainen, Heikki
1967 Siionin virret -kokoelman synty ja asema virsikirjassamme. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Vesa, Laulikki
1958 Vanhat ja uudistetut Siionin virret. Elias Laguksen suomentamien ja Wilhelmi Malmivaaran uudistamien Siionin virsien vertailua. Åbo Akademi.
- Viitaniemi, Olli
2009 Modernin herännäisyyden synnytyksivut. Wilhelm Malmbergin Siionin virsien raitistustyön konteksti ja aikalaisvastaanotto. Lapinlahti: Väärnin pappilan julkaisuja 5.
- Virsu, Eilimaarit
1965 Siionin virsien herrnhutilainen aines. Laudatur-työ. Helsingin yliopisto.
- Vähäsarja, Vilho
1976 Siionin virsien uudistus vuosina 1960–1972. Helsingin yliopisto.
- Väinölä, Tauno
2009 Virsikirjamme virret. 3.p. Helsinki: Kirjapaja.
- Wacker, Emil
1960 Ordo salutis. Die Heilsordnung. Neu hrsg. von D. Dr. Martin Pörksen. Breklum: Christian Jensen Verlag.
- Wallmann, Johannes
1997 Totinen kääntymys ja maailman parannus. Pietismi kirkkohistoriallisena ilmiönä. Suom. Esko M. Laine. Helsinki: Kirjaneliö.

Ylikangas, Kimmo

2018 Pietististä humanistiksi? Olavi Kares herännäisyyden, kirkon ja yhteiskunnan muutoksen keskellä 1945–1974. Diss. Helsinki. Helsinki: Unigrafia.

Ylimäki, Antti

1982 Siionin virret. Tutkimus heränneiden virsikokoelman uudistetun laitoksen synnystä, rakenteesta ja alkuperästä. Käytännöllisen teologian pro gradu -työ. Helsingin yliopisto.

Liite 1: Tutkimusaineiston siioninvirret

11

1. Milloin minun taivaalleni / aamutähti syttynee? / Milloinka jo ilokseni synkkä yöni päätynee? / Kaipaan korpimat kallani / uuden ajan koittavan. / Routaa on nyt rinnassani, / toivoisin sen sulavan.
2. Milloin omaatuntoani / armon Henki **herättää**, / milloin suurta luuloani / ahdistuksin vähentää? / Milloin minä mielestäni / ylpeästä alenen? / Luulen, että itseäni, / elämäni hallitsen.
3. Milloin minä herkeäisin / luottamasta tietoihin, / puuttuvaksi käsittäisin / parhaan ymmärryksenkin? / Milloin taivun kaikkini / tunnustamaan pyhyden? / Jaettu on sydämeni, / särkyvän jo toivon sen.
4. Milloin opin kärsimällä / Herran tahdon täyttämään, / ristin alle nöyrytyksellä / omat juonet jättämään? / Milloin Herran kurituksen / hyvydeksi tunnustan? / Vasta sitä opettelen. / Milloin taidon saavutan?
5. Milloin Herran kallis sana / minussakin sijaa saa / ja sen nuhde painavana / kuolleen uskon kukistaa? / Milloin saanen minä kuulla / Herran äänen kutsuvan? / Milloin kiitan riemusuulla / laupeutta Jumalan?

12

1. Armoa, Jeesus, odotan. Sen sinä saatat antaa / ja alla kuorman painavan voit vaivattua kantaa. / Vapaaksi päästä henkeni / ja näytä rakkautesi / ja muista ostamaasi.
2. Sinua etsii henkeni / hartaasti, uupumatta. / Se ikävöittää luoksesi / öin, päivin, lakkaamatta. / Siis täyttyä sielu tyhjennyt / jo läsnäolollasi nyt / ja anna aina rauha.
3. Voit kuolleistakin **herättää** / ja tehdä eläväksi. / Luo sydämeeni elämää, / tee kylmä lämpimäksi. / Haavasi minut parantaa. / Rakkautesi puhdistaa / voi rakkauttoman.
4. Syntini kaikki upota / armosi mereen syvään. / Lepoosi salli vaipua / sylisi turvaan hyvään. / Kun kuolo minut saavuttaa, / suo nähdä autuaitten maa. / Luoksesi kanna sinne.
5. Pyhien kanssa tahtoisin / veisata iloisesti, / Karitsan virren sävelin / ylistää ainaisesti. / Jo voitettu on kuolema. / On valta, voima, kunnia / vain sinun, Kristus, Herra.

17

1. Jumala, armo anna, / niin että uskon voiman saan. / Tuo hyvän sanan manna / sydäntä köyhää ruokkimaan. / **Herätä** unestani, / valppaaksi minut tee, / niin että sielustani / pimeys hälvenee. / Kun kuolleet haudan takaa / **herätät**, voitokas, / **herätä** usko vakaa / niin minussakin laupias.
2. Minulle sokealle / käy, Jeesus, taluttajaksi, / ja taitamattomalle / taidoksi, tieksi, neuvoksi. / Minua verelläsi / synnistä puhdistaa, / ja sinun lähelläsi / suo rauhaa nauttia. / Elämän leipää syötä / ja näytä taivaan tie. / Käy taipaleelle myötä / ja kirkkauden maahan vie.

3. Suo Pyhän Hengen näyttää / niin totuutesi valkeus, / sieluni että täyttää / seuraamisesi alttius. / Näin askel askelelta / opeta ristin tie / ja vastus vastukselta / voittoa kohti vie. / Ansiot omat kiellä / ja luulot sydämen. / Säilytä usko siellä / elämän ajan lyhyen.

4. Helteestä, ahdingosta, / kun uuvun alla vaivojen, / syliisi, Jeesus, nosta, / pois kannan maasta murheiden. / Olethan ystäväni / ja aarre sydämen. / Sinun on elämäni. / Vain tätä rukoilen: / suo, että lapsen lailla / sinussa iloitsen / Siionin kukkamailla. / Saan käydä kotiin kaivaten.

34

1. On luja Herran sana, / syntinen siihen luottaa saa, / kun taakka painavana / maan matkalaista ahdistaa. / Niin muista ahdistettu: / On Jeesus syntynyt, / ristille ripustettu, / vaan elää aina, nyt. / Syntistä rakastaa hän. / Olethan syntinen. / Armossaan julistaa hän / pyhäksi suuren syntisen.

2. Suo, Jeesus, totuudeksi / myös minun tämä huomata. / Paljasta syntiseksi, / pois väärä rauha karkota. / **Herätä** sydämeni / vihdoinkin huomaamaan: / On saastaa pyhyteni / silmissä vanhurskaan. / Vain ulkokultaisuutta / on oma hurskaus, / kun jumalattomuutta / on koko sisin olemus.

3. Nyt maahan, armahtaja, / jalkaisi juureen lankean. / Sydänten puhdistaja, / vaivaani tässä valitan. / Vain sinulla on valta / pois ottaa rangaistus / ja taittaa kuolemalta / sen ruoska, kadotus. / Haavaisi tähden anon: / suo kaikki anteeksi. / Tyydyttää sielun janon / vain sinä saatat iäksi.

45

1. Ah vuodata, Herra, jo Henkesi / ja **herätä** nuoriso Suomen. / Se johdata armossa tiellesi, / suo maahamme kaivattu huomen.

2. Me pyydämme Henkesi kastetta / ja parannusarmoa uutta. / Me varromme kevättä tuoretta, / me pelkäämme suruttomuutta.

3. Et, Herramme, kuoleman valtojen / nyt salline kansaamme voittaa, / kun ennenkin virvoitusaikojen / soit tulla ja armosi koittaa.

4. Me uskomme Henkesi nostavan / näin kansamme kuoleman yöstä, / sen nuorison kiitosta laulavan / taas Poikasi lunastustyöstä.

5. Oi Kristus, nyt kanssamme rukoile, / ja Isäsi sinua kuulee. / Niin saapuvat **herätysaikamme** / ja taivaasta maan yli tuulee.

49

1. Syntien paulasta irrota meidät, / joudu jo, Jeesus, ja voimasi tuo. / Heikot ja horjuvat helmaasi nosta, / johda ja kannan ne laumasi luo. / Siellä on meille / nälkiintyneille / kylliksi ruokaa, sen armosi suo.

2. Vihreille niityille johdata meidät, / sanasi laidun on ihmeellinen. / Vie veden ääreen ja virvoita siellä / lähteestä armon ja laupeuden. / Luo ilomieli, suo pyhä kieli / kiittäen veisata murheellisten.

3. Kosketa, Jeesus, myös sielujen pohjaa, / saata ne armoa tarvitsemaan. / **Herätä** meidät ja Hengellä ohjaa / syntimme nöyrästi tunnustamaan. / **Herättyämme** sydämestämme / taivuta sinua palvelemaan.

53

1. Monta ihmistä armias Henki / saa synnistä **herättää**. / Moni uupuen vaipuu jo tielle, / ja vaellus kesken jää. / Sillä paljonpa on houkutusta, / vaaraa, valhetta, myös kiusausta, / sen tähden nyt valvokaa.

2. Oma tahtomme on pettäväinen, / ja kuoleman ruhtinas, / joka saartaa ja voimalla iskee, / lie liiankin voimakas. / Viekö sielumme pois saaliinansa? / Ole valppaana kirkko, sen kansa. / Nyt nouse jo valvomaan.

3. Joku jos onkin uskoa vailla, / ei voita hän maailmaa, / heti syntiinsä suostuu ja sortuu, / sen polkuja noudattaa. / Hänen tahtonsa veltoksi muuttuu, / avoimuuttakin katseesta puuttuu. / Syy siinä on valvoa.

4. Salomo, jalo, tunnettu viisas / ja kuuluisa kuningas / koki hänkin sen kiusauksissa: / on mammona juonikas. / Omatunto kun hiljaa vain paatuu, / silloin ylväinkin sankari kaatuu, / ei jaksa hän valvoa.

5. Toki Israel, valittu kansa / sai tietoonsa käskyt lain, / mutta vieraiden kansojen lailla / se syntiä teki vain. / Ja se omasta voimasta juopui / sekä Jumalan tahdosta luopui, / ei pystynyt valvomaan.

6. **Herätä** minut, laupias Herra, / niin vääryyden välttäisin. / Sitten lähtisin kaidalle tielle, / sen loppuun myös kulkisin. / Minun matkaani toivoa anna / sekä vaikeissa paikoissa kannaa, / niin jaksan taas valvoa.

55

1. Nyt **herätkää**, te murheelliset juuri / ja muistakaa: on Herran armo suuri / etsinyt teitä yöstä orjuuden. Hän armoon kantaa, luopukaa nyt muusta / ja kuulkaa rohkaisua Herran suusta. / Siis valvokaa!

2. Nyt **herätkää**, kun armon valo hohtaa / ja syntisen näin pimeässä kohtaa. / Aukaisee silmät sokaistuneetkin. / Siis seurakkaa nyt valoon Jeesustanne, / ettette eksy, joudu suunniltanne. / Siis valvokaa!

3. Nyt valvokaa! Näin Jeesus pyytää teitä. / Ei särkyneitä luotansa hän heitä. / Jo vaalenevat Luojan vainiot. / Hän kutsuu kaikki tuomiolle kerran. / Syntiset luottakaa vain armoon Herran. / Siis valvokaa!

4. Nyt valvokaa, te, kaipauksessanne, / niin ettei sammuu liekki lampustanne, / ja odottakaa Herraa saapuvaa. / Hän syyttääkin toivon, uskon jälleen / rohkaisten, muistuttaen ystävälleen: / Siis valvokaa!

82

1. Sun lähellesi, Herrani, / ikävöiköyhä [sic!] sieluni, / irrota minut muusta. / Elämän uuden voimia / sinusta minuun vuodata / kuin oksaan viinipuusta. / Pois raivaa esteet tieltäni / ja liitä minut itseesi. / Suo osaa elämästä / uudesta, lämpimästä.

2. Milloinka lohdutuksen saan? / Milloinka ryhdyt purkamaan / kuormaani ahdistavaa? / Jos äänesi vain kuulisin, / niin riemuitsevin sydämin / sydäntäs rakastavaa

/ vain ylistäisin hartaasti: / kun kerjäläisen rikkaaksi / teet laupeudessasi / ja puet riisumasi.

3. Tee, Israelin vartija, / Immanuel, sen auttaja, / nyt ihme kaipaamani. / Näin yössä pyydän apua: / **herätä** jälleen toivoa / minunkin sielussani. / Armahdat nälkään nääntyvää, / ei sairas hoitamatta jää, / kun autat, ystäväni, / ja muistat hädässäni.

4. Ken anoo, sille annetaan. / Näin lupaat, siihen luottaa saan / myös minä puutteissani. / Siis opettelen anomaan / ja sanoihisi tarttumaan / nyt ahdistuksissani. / Kuin muinoin äiti Kaanaanmaan / puoleesi käännyn huutamaan. / Jään kättä kurkottamaan, / ja yhdyn pyyntöön samaan.

97

1. Rakas Herra, avun saavat / kaikki sinuun turvaavat. / Pedon lyömät syvät haavat / sinä, Paimen parannat.

2. Hoidat kaikki ruhjeet, vammat, / janoista käyt juottamaan. / Jäljelle myös jääneet, rammat, / kuulee armahtajastaan.

3. Nostat paimenkäsin niitä / kuolemasta elämään. / Särkyisipä sydän siitä / armotyöstä kiittämään.

4. Maailmaan kun mieltyneitä / **herättelet** valvomaan, / rakas Herra, ohjaa meitä / lahjoitasi jakamaan.

5. Ehtoon kerran joutuessa / lauman yhteen kokoat. / Iäisyyden auetessa / levon meille lahjoitat.

110

1. Ristillä loppuun asti / työn Jeesus tehnyt on. / Hän mursi pahan vallan, / syntimme tuomion. / Ihmisyys kadotettu, / eksyksiin unohdettu, löydetään uudelleen.

2. Syntisten Vapahtaja, / sinulle kunnia! / Elämän, toivon annoit, / ihmisen puoltaja. / Antauduit tuskaan, vaivaan. / Lahjoitit meille taivaan. / Sen autuus meidän on.

3. **Herätä** meidät, Herra, / jo epäuskosta / ja kuolleet luutkin nosta / elämään haudoista. / Suo uusi kevät meille / oksille kuivuneille, / niin silmut aukeaa.

4. Mieleni hiljetessä / ristiä muistelen. / Kasvoja kärsineitä / ääneti katselen. / Rakkaus kutsuu lastaan, / toivona rientää vastaan, / juhlaansa johdattaa.

5. Kaikkia luotujasi / näin kutsut, Jumala. / Tahtoosi antautumaan / opetat minua. / Kalleimman lahjan annat: / syntisen taakan kannat, / virvoitat nääntyneen.

6. Näin olkoon tästä lähin / uskoni, oppini: / myös viimeinen ja vähin / saa olla omasi. / Henkesi jatkuvasti / ohjatkoon loppuun asti / armosta elämään.

123

1. Oi kuinka, Jeesus, rakastaa / näin jaksat ihmislasta. / Sen usko yksin tajuaa. / En lakkaa muistamasta: / myös minulla on vapaus, / ansaittu ristilläsi / nimessäsi / ja siitä vakuutus / on tuska kärsimäsi.

2. Kun sinut ristiinnaulittiin / ja kestit kovan vaivan / ja kävit tuskiin hirmuisiin / valittamatta aivan, / suo, että siitä murtuisin / ja ihmetellä vois, / valmis oisin / kiittämään kyynelin / ja tiellä ahkeraisin.

94

3. **Herätä** minut valvomaan / ja palvelemaan muita, / kuulemaan hiljaa, puoltamaan / sairaita, kiusatuita. / Tahtosi tietä kysymään / opeta maailmassa, / vaativassa, / sinussa pysymään, / armossa avarassa.

4. On armotyösi ilmeinen, / se kaikkeudet täyttää. / Nyt huoli oman sydämen / aiheettomalta näyttää. / Kun kanssamme käyt kulkemaan, / niin murtuu kaikki valta / Saatanalta. / Yhdessä iloitaan, / soi kiitos kaikkialta.

146

1. Nyt kiitos Karitsalle / ja ylösnousseelle. / Nimeesi kokoonnuimme, / on armoa vain se! / Kärsithän puolestamme / ja kuolit ristillä, / sen tähden että meille / koit-taisi elämä.

2. Suo sana siunauksen / nyt erotessamme. / Luo yhteenkuuluvuutta / myös arjen matkalle. / Kaikissa toimissamme / valppaiksi meidät tee. / Nöyryyden anna kasvaa, / kun voimat vähenee.

3. Oi kuule Pyhä Henki, / nyt meidät **herätä**. / Kaikille kaipaaville / suo usko elävä. / Rakkaudella meidät / Jeesukseen kiinnitä. / Kenenkään älä salli / pois juosta ikinä.

4. Niin seuraa sotaa rauha, / ja työmies palkitaan. / Kun loppuu taipaleemme, / ilomme täyttää maan. / Me yhteen saamme tulla / ja päästä perille, / jos armon kerjääjinä / Jeesusta seuraamme.

152

1. On laupeus sanomaton, / hän, Jeesus kun hoitanut on / niin meitä kuin muitakin uskoviaan / ja auttanut vaivoissa maan. / Hän lyö sekä tukee, / hän riisuu ja pukee / ja hetkeksi kadotessaan / vie köyhyyden teitä, / näin tyhjentää meitä, / vaan tyhjälle, köyhälle lahjoittaen / suo armonsa rikkouden. / Hän kasvonsa peittää / ja murheeseen heittää, / vaan antaa taas virvoituksen.

2. Jos hengessä köyhiksi saa / myös meidät hän näin alentaa, / niin kilvoituksemme ja kaipuumme tie / luo armonsa istuimen vie. / Ken kestää vain tiellä, / saa voimia siellä, / jos kuinkakin uupunut lie. / Niin syvät ja suuret / on synnillä juuret, / ne kasvavat versoja kiusausten / taas toivomme kukistaen, / vaan Vapahtajaamme / me rukoilla saamme, / ja hän antaa pelastuksen.

3. Hän armossaan meidän myös suo / taas saapua toistemme luo, / ja Herramme kiitosta virsi nyt soi, / kun yhteen hän ystävät toi. / Jos väsyn ja näännyn, / luo ystävän käännyn, / hän hoitaa, kun jaksaa en voi. / Kun kuljemme tiellä, / on iloa siellä. / Ken Jeesuksen hyvyttä kokea saa, / hän ystäviään rakastaa. / Näin palvel-len muita / hän ahdistetuita / vie polkua kirkastuvaa.

4. Jos pilvinen joskus on sää / ja kilvoitus väsyttävää, / niin kaukaakin tulevat kehottajat, / he uskomme vahvistavat. / Näin Herramme johtaa, / hän siunaten kohtaa / myös kuormainsa uuvuttamat. / Siis, Jeesus, et meitä / pois luotasi heitä, / vaan talutat joukossa ystävien / näin kaikkia virvoittaen. / On keveä taakka, / kun tuloosi saakka / me yhdessä kannamme sen.

5. Se suuri myös kehotus on / ja laupeus sanomaton, / kun Jumala **herätysarmonsa** suo / ja uusia joukkoomme tuo. / Näin autuuden matkaa / saa yhdessä jatkaa / ja kiihuhtaa Herramme luo. / On autuas suku, / kun lastesi luku / näin kasvaa ja Herraansa liittyä saa. / On toivolla luvattu maa: / kun kestämme tiellä, / niin iäti siellä / me kiitämme Vapahtajaa.

164

1. Lahjoita, Herra, perheisiimme / nyt pelkojemme keskelle / armo ja rauha sydämiimme. / Pois pyyhi kaikki tahramme. / Hiljennä äänet maailman / ja murra valta mammonan.
2. Koteihin, huoliin uupuneihin, / Henkesi hyvän maja tee. / Lamppuihin sammuneisiin, meihin, / tuo tuli, joka säteilee. / Lahjoita uusi rohkeus / ja voima tehdä parannus.
3. Rakkaalla läsnäolollasi / kirkasta päivä jokainen. / Pyhästä ehtoollisestasi / suo ilo ylimaallinen. / Leivässä saavu siinäkin, / jota me syömme arkisin.
4. Näin perhepiiriin kotiemme / ja ystävämme keskuuteen, / kun heidän luonaan vierailemme, / **herätä** toivo taivaaseen. / Meidänkin salli kuljettaa / suloista armon sanomaa.

169

1. Jumala maan ja taivaan loi. / Hän lapsiansa vartioi. / He saavat hänen huomassaan / elämän uuden autuaan.
2. Viereltä virtain Baabelin / puutarhaan Herran Siionin / saa tulla lapsi avuton. / Hoidossa Jeesuksen hän on.
3. Lapselle tehdään laupeus: / nyt siunaus ja armahdus / saattavat häntä päivittäin / matkalla Isän kotiin päin.
4. Myös meidät, Herra, **herätä**. / Sinusta vuotaa elämä. / Suo kasteen meitä vahvistaa, / kun oma usko raukeaa.
5. Nyt iloisesti Herralle / virittäkäämme virtemme / hänelle tuoden kiitosta / suuresta armon liitosta.
6. Isälle kiitos taivaassa, / ja Pojallensa kunnia. / Kun Henki meitä johdattaa, / edessä siintää rauhan maa.

170

1. Jeesus, auta lapsiamme / siunaten ja varjellen. / Hyvä muisto kodistamme piirrä pohjaan sydänten. / Kulje heidän edellään, / ohjaa pahaa välttämään, / armossa suo vahvistua. / Hoida heitä, auta mua.
2. Sinä yksin saatat johtaa / heitä seuraan pyhien, / missä syntisiä kohtaa / armo ylenpalttinen. / Liitä heidät ystäviin, / seurakunnan jäseniin. / Saata rakastamaan sua, / hoida heitä, auta mua.
3. Jospa heidät **herättäisit** / armostasi elämään, / ystäväksi seuraan jäisit / synkimpinä hetkinään. / Ohjaa omaatuntoaan / tähän yhteen ainoaan: / että seuraisivat sua. / Hoida heitä, auta mua.
4. Herra, älä syntejäni / katso heidän synneikseen, / älä vilpillisyyttäni / pane heidän vastuulleen. / Pyyhi ennen nimeni / kirjastasi, Herrani. / Nyt en, Herra, päästä sua: / hoida heitä, auta mua.

186

1. Nyt kokoon, vanhat, nuoret, joutukaamme, / toisemme seimen luona kohdatkaamme. / Jos jollakin on syytös toista vastaan, hän täällä armahtaa voi ainoastaan.
2. Yhdessä ylistystä veisatkaamme, / kun seimen lasta apuun huutaa saamme. / Näin riemuitkaamme niin kuin lapsukaiset, / suo lapsi meille lahjat jumalaiset.
3. Nyt kuollut **herää**, köyhäkin on vauras, / vahvistuu toivottoman toivo hauras. / Jo kuulee kuuro, näkee sokeakin, / ja vapaus on kahlevangillakin.
4. On ihmisenä olo autuasta, / kun veljenään saa pitää Jeesus-lasta. / Me saamme lasten lailla hyvillämme / veisata: Jumala on keskellämme.
5. Pois, syntiset, nyt pankaa orjan pelko, / älkääkö köyhyyttänne piilotelko, / Ei päälle maan hän tullut jylinässä, / vaan hiljaisessa tuulen hyminässä.
6. Nyt kiittäkäämme, Herran köyhä kansa, / Hengessä Isää hänen Pojastansa. / On ääni heikko, hidas sydämemme, / vaan tulkoon lapsi itse virreksemme.

191

1. **Herää** jo sinäkin, Siionin kansa, / Jeesuksemme syntymää muistelemaan. / Enkelit saapuvat vahvuudessaan / Jumalamme kunniaa kuuluttamaan. / Kuoleman varjossa kirkkaus hohtaa, / taivainen viesti jo maailman kohtaa: / teille on syntynyt Vapahtaja, / Daavidin suvusta hallitsija. / Halleluja, halleluja! / Saavuthan armosta, Jeesuksemme, / taas tänä jouluna keskellemmme. / Kiitos, kiitos, / kiitos, Jeesus, / syntymäjuhlasasi on.
2. Jumala, kuningas maan sekä taivaan, / Pojassansa ihmistä lähestynyt, / Betlehemissä on syntisten vaivaan / pienoisenä lapsena ilmestynyt. / Miksi hän nukkui vain pahnojen päällä, / miksi hän nöyryytti itsensä täällä / orjuuden tielle ja syrjimisellä? / Rakkaudestansa hän teki sen. / Halleluja, halleluja! / Saavu nyt armosta, Jeesuksemme, / taas tänä jouluna keskellemmme. / Kiitos, kiitos, kiitos Jeesus, / syntymäjuhlasasi on!
3. Tuomion tunteemme, synty ja puutos / vievät meidät, Jeesus, nyt seimesi luo. / Kirkasta kaikille autuas muutos, / Auttajamme. Syntymän ihme sen suo. / Pienenä pilttinä suojassa sylin / nyt nukut, ihmisten auttaja ylin, / vaan ilon annat ja virvoitat sen, / joka on hengessä puutteellinen. / Halleluja, halleluja! / Saavu nyt armosta, Jeesuksemme, / taas tänä jouluna keskellemmme. / Kiitos, kiitos, kiitos Jeesus, / syntymäjuhlasasi on!
4. Sydämet syntymäs armolla täytä. / Auta meitä Hengessä riemuitsemaan. / Pois ota murhe ja kasvosi näytä / luottaaksemme syntisten armahtajaan. / Henkesi vuotaa jo suo sieluihimme, / että me turhuuden tien hylkäisimme / luopuen pinnallisuudesta sen / seimesi äärelle polvistuen. / Halleluja, halleluja! / Saavu nyt armosta, Jeesuksemme, / taas tänä jouluna keskellemmme. / Kiitos, kiitos, kiitos Jeesus, / syntymäjuhlasasi on!
5. Taivainen joukko jo enkelikielin / veisaa: kiitos, kunnia Korkeimmalle. / Maa ja sen lapsetkin autuain mielin / ylistystä veisailee Herrallemme. / Kiitoksen tuominen Jeesuksellemme / on meidän työmme ja tarkoituksemme. / Ruumiimme, sielumme, myös henkemme / haltuunsa annamme nyt hänelle. / Halleluja, halleluja! / Saavu nyt armosta, Jeesuksemme, / taas tänä jouluna keskellemmme. / Kiitos, kiitos, kiitos Jeesus, / syntymäjuhlasasi on!

195

1. Jumalan Poika sydäntemme / oljilla tyytyy nukkumaan, / seimessä hengen köyhyyttemme, / vain murheen korret vuoteenaan. / Nyt saakoon lapsi alaston / lämpöisen uskon kapalon.

2. Laupias Jeesus, meitä auta. / Me tyhjiytemme tunnemme. / On sydämemme synkkä hauta, / vaan elämällä täytä se. / Mahdottomia virvoita / syntymäseimen armolla.

3. **Herätä** usko sydämissä, / kun epäusko säikyttää, / ja riennä apuun sinne, missä / kiusaus kaiken hämmentää. / Huojenna huolten painoa / ristin ja vaivan aikana.

4. Nyt kiitos olkoon Jeesukselle, / hän syntyi Vapahtajaksi! / Pois väistyköön jo murheen helle. / Jeesus on minun iloni. / Herrassa vaivat vaikeat / voitoksi kerran muuttuvat.

214

1. Ah, **herää**, sydämeni, / uskomaan, toivomaan, / kun uusi päivä jälleen / valaisee valollaan. / Herraasi armollista, / ystävää taivaallista, / ylistä veisaten.

2. Näin auttoi Herra taaskin / terveenä nousemaan, / avuksi että häntä / oppisin huutamaan. / Kumarrun edessäsi, / ylistän hyvyyttäsi, / elämän antaja.

3. Armosi anna loistaa / sydämen pimeyteen, / ja vedä valollasi / elämään, yhteyteen. / Nyt poista epäusko / ja ole aamurusko / myös sydämelleni.

4. Veresi tähden, Jeesus, / anteeksi synnit suo. / Nälkäistä ruoki, hoida, / vie runsaan pöydän luo. / Elävää leipää anna, / kuormani kaikki kannan, / minua lohduta.

5. Varjele kovuudesta / ja pahan vallasta. / Vapaaksi sielu päästä / tuskasta, pelosta. / Suo minun kilvoitella, / nöyryyttä opetella, / **valvoa** rukoillen.

6. Vapahtajani Jeesus, / henkeni vahvista. / Suo kuuliainen mieli, / minua uudista, / niin että ilon saisin, / ylistää haluaisin. / Soi, kiitos, ikuinen!

217

1. Ei kanteleeni soi, / en löydä iloani. / Suloinen aamun koi / ei vienyt kovuuttani, / ja vaikka levon sain, / sen annoit Jumala, / on kylmä mieli vain, / en veisaa kiitosta.

2. Nyt, Herra, huokaan vain, / en peitä häpeääni, / kun lahjojasi sain / runsaasti elämäni, / vaan kaiken tuhlasin, / myös armon, jonka soit. / Nyt käsin siunaavin / vain sinä auttaa voit.

3. Näin aamun hetkeni / taas kerran hukkaan haihtuu, / ja pyhä retkeni / ainaiseen arkeen vaihtuu, / jos en nyt syntejä / anteeksi, Herra, saa, / ja ellet sydäntä / sä tahdo puhdistaa.

4. Minutkin **herätä** / armosi päivään suureen. / Taluta Hengellä / luoksesi ristin juureen. / Rohkaise uskomaan / sanaasi elävään. / Sinulta toivon saan / ja armoillesi jään.

220

1. Maat, metsät hiljenneinä / ja meret tyntyneinä / kiittävät Jumalaa. / Jo laantui voima tuulten. / Vaikene, puhe huulten. / Vain sydän puhua nyt saa.

2. On kukka nupussansa, / ja lintu laulultansa / jo yöksi uinahtaa. / Hiljentyy luomakunta. / Luojaltaan pyytää unta / myös ihmismieli rauhaistaa.
3. Nyt ihmettelen tässä, / näin, Herra, elämässä / lastasi talutat: / suot armolahjojasi, / hellintä hoitoasi / ja joka päivä armahdat.
4. Aamusta aamuun **herään**, / käyn ilta illan perään / rauhaasi nukkumaan. / Voin päivän päivään liittää, / kun hyvyyttäsi riittää / näin joka päivä uudestaan.
5. Sinua, Jumalani, / nyt kiitän iloissani, / kun tunnen voimasi. / On kaikki hallussasi, / soi taivas kiitostasi / ja koko luomakuntasi.

226

1. Nyt kiitän, Herra kaikesta / tämänkin päivän armosta. / Vain vaivoin tulkita sen voin / hyvyyttä kuinka suurta koin.
2. Minua siunaa vielä nyt, / kun jälleen yö on ehtinyt, / ja käske enkeleittesi / varjella nukkuessani.
3. Suo, että murheettomana, / huolia vailla, vapaana / rauhassa yöni lepäisin, / taas uuteen aamuun **heräisin**.
4. Katsahda puoleen kaikkien / heikkojen ihmislapsien. / Kuuntele rukouksia. / Suo uskoa ja lepoa.
5. Kaikkien pyhain kanssa me / sinulle, ristin Herralle, / veisaamme virren iloiten / ja kerran uuden, taivaisen.

235

1. Herra antoi, Herra otti, / hyvin, Herra, kaiken teet. / Uupunutta armo kantoi. / Jeesus, kuivaat kyyneleet. / Murheen päivät kirkastat. / Lähtöön meitä valmistat. / Hoida viime matkallamme, / kuolemaan kun raukeamme.
2. Herra Jeesus, lapsen usko / armostasi meille suo, / että uuden aamun koitto / haudan ylle valon luo. / Anna toivo sydämiin / rakkaitansa kaipaaviin: / **herätä** me kerran saamme / virteen uuden isänmaamme.

238

- Vakaasti valmistua / tahtoisin kuolemaan. / Valmista, Jeesus, mua / silmäni sulkemaan, / niin että nukkuissani / kuin lapsi lepäisin / ja ylösnoustessani / helmaasi **heräisin**.
2. Ei ole helppo kuolla / näin huonon syntisen. / Minua, Jeesus, puolla, / vapahda syyllinen. / Anteeksi kaikki anna / sulasta armosta, / valmistumaton kannan / luoksesi valmiina.
 3. Minulle kuolo voitto / on silloin suloinen, / kun taivaallinen soitto / soi läpi tuskien. / Toivoni, elämäni / kun olet ainoa, / valmista lähtöäni / veresi voimalla.

245

1. Kiitos olkoon Jumalalle, / Karitsalle, / olen armoliitossa. / Minut kalliisti hän osti, / minut nosti / kadotuksen kuopasta.

2. Armon Henki johdattakoon, / kiiruhtakoon / matkamiestä lähtemään / maailmasta turmeluksen, / ahdistuksen, / kotirantaan pyrkimään.
3. Purjeisiini tuulta anna, / minut kannan / meren yli mailleni. / Pidä Jeesus, itse perää. / Herra, **herää**, / että emme hukkuisi.
4. Auta pakoon Baabelista, / kauneimmista / unelmista totta tee, / että kotimaassa kerran, / luona Herran / ikävöivä veisailee.
5. Siellä sitten usuin kielin, / riemumielin / taivaan mailla kiitetään. / Kun ei aalto uhkaa laivaa, / synnin vaivaa / emme enää itkekään.

246

1. Autuus ja riemu on kaikilla meillä, / joille sen taivaassa Jumala suo. / Ei sitä tunneta maailman teillä / ennen kuin saavumme Jumalan luo. / Ihmisen kielellä ei saata toistaa / ihmettä ylhäällä aukenevaa: / Kristuksen kasvoista rakkaus loistaa, / armoa täynnä on toivomme maa.
2. Laupias Jeesus, nyt voimia anna / kruunumme puolesta taistelemaan, / alttiiksi meidän suo kaikkemme panna, / ettei vain uupuisi ainoakaan. / Tahtomme velttous, maailman huolet / saattavat henkemme heikentymään. / Kiusaajan ampumat polttavat nuolet / viiltävät haavoja iskiessään.
3. Uskossa heikkoja Hengellä täytyä, / taivuta toivoon ja rakkauteen, / taitoa anna ja voimamme käytä / sinun ja toistemme palvelukseen. / Hoida jo haavamme, joita me saamme, / johdata luoksesi murheista maan. / Sinne me, turvaten Vapahtajaamme, / pääsemme voitosta riemuitsemaan.
4. Laupias Herramme, elämän tiellä / säilytä sille jo ennättäneet. / Muista myös kirkkaudessasi siellä / omille teillensä kiirehtineet. / **Herätä** meitäkin kiusojen alta / valvomisestamme huolehtimaan. / Sinulla yksin on kunnia, valta. / Sinuun nyt luotamme, Vapahtajaan.

Liite 2: Analyysin pohjaksi valikoituneet käsitteet

Ahdistus	Kilvoitus	Paula	Tieto
Aika	Kiusaus	Peto	Toivo
Alttius	Korpi	Pimeä	Tunnustaminen
Anominen	Koskettaminen	Puute	Tyhjentäminen
Anteeksi	Kulkeminen	Pyhä	Täyttäminen
Armo	Kuolema	Pysyminen	Ulkokultaisuus
Elämä	Kuritus	Rakkaus	Usko
Haavat	Kuuleminen	Rampa	Uupuminen
Heikkous	Kärsiminen	Rangaistus	Uusi
Henki	Köyhyys	Rauha	Vaara
Herra	Lankeaminen	Rinta	Vahvistaminen
Hoitaminen	Lauma	Routa	Vaiva
Horjuminen	Laupeus	Saasta	Valhe
Houkutus	Luottaminen	Saatana	Valittaminen
Huomaaminen	Luulo	Sana	Valo
Hurskaus	Maailma	Seuraaminen	Valta
Ihmettely	Mammona	Seurakunta	Valvominen
Ilo	Muistaminen	Sielu	Vapaus
Istuin	Murheellinen	Sisin	Veisaaminen
Jakaminen	Murtuminen	Sulaminen	Voima
Jano	Nostaa	Suruttomuus	Vuodattaminen
Jeesus	Nuhde	Sydän	Vääryys
Joukko	Nälkä	Synti	Ylpeys
Jumala	Nöyryys	Särkyminen	Ystävyys
Kadotus	Omatunto	Taakka	Yö
Kaipaus	Opetteleminen	Tahto	Ääni
Kaste	Paha	Taistella	
Katoaminen	Paljastuminen	Taito	Yhteensä
Kehottaminen	Palveleminen	Taivas	119 käsitettä
Kieli	Parannus	Tarvitseminen	
Kiitos	Parantaminen	Tie	